

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSTANBUL KORULARININ PEYZAJ TASARIMI AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ: HİDİV İSMAİL PAŞA KORUSU ÖRNEĞİ

Sema YILMAZ ÜN

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

ANKARA
2023

Her hakkı saklıdır

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İSTANBUL KORULARININ PEYZAJ TASARIMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ: HİDİV İSMAİL PAŞA KORUSU ÖRNEĞİ

Sema YILMAZ ÜN

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Zühal DİLİVER

İstanbul ilinde yer alan koruluklar, kent içinde yeşil alanların her geçen gün azaldığı göz önüne alındığında, insanlar için yoğun yaşam şartlarında nefes alabilecekleri alanlar olmaları nedeni ile büyük önem taşımaktadır. Bu alanlar aynı zamanda tarihi önemi ve özgün karakteri ile kent peyzajına katkı sağlamaktadır. Ancak doğal ya da oluşturulmuş, kent içi ya da çevresinde yer alan koruluk alanların süreç içinde özelliklerini kaybederek kent parkına dönüşmesi de önemli bir sorundur. Peyzajlara, içinde yer alan canlı (flora, fauna ve insan-peyzaj ilişkisi) ve cansız (oyun alanları, döşeme malzemeleri, aydınlatmalar, oturma alanları vb.) materyaller yön vermektedir. Korulukların tasarımında yer verilen kullanımların ve öğelerin belirlenmesinde, alanın özgün yapısının da dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Çalışma kapsamında koruluk alanların oluşumu, tarihsel süreçteki değişimi, İstanbul'da yer alan koruların İstanbul kenti yeşil altyapısına katkıları irdelenmiş, çalışma alanı olan Hidiv İsmail Paşa Korusu'nun tarihi süreçteki değişiminin ve mevcut durumunun ortaya konması, bitkisel ve yapısal peyzaj öğelerinin peyzaj tasarımı açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Yanı sıra korunun, karar alma süreçlerine katkı sağlamak amacıyla, yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri açısından durumu Anova analizi (varyans analizi) çerçevesinde irdelenmiş, Hidiv İsmail Paşa Korusu ve İstanbul ili koruluk alanları konusunda öneriler geliştirilmiştir.

Ocak 2023, 168 sayfa

Anahtar Kelimeler: Koruluk alanlar, bitkisel ve yapısal peyzaj, peyzaj tasarımı, İstanbul, Hidiv İsmail Paşa Korusu, yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri

ABSTRACT

Master Thesis

THE EVALUATION OF ISTANBUL COPSE'S IN TERMS OF LANDSCAPE DESIGN: EXAMPLE OF HİDİV İSMAİL PASA COPSE

Sema YILMAZ ÜN

Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Landscape Architecture

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Zühal DİLİVER

With the continuous diminishing of the green areas within the city, copse areas in Istanbul plays an important role as they enable residents to take a fresh air and breathe during the intense conditions of living of the city. These areas also contributes to the landscape areas of the city with their historic importance and unique characteristics. However, tranformation of copses (either natural or man-made) that are located in or near the city, to the “city parks” by losing their unique structure within time is an important problem. Landscape areas are formed by usage of either living (flora or human-landscape relation) or non-living (playgrounds, laying materials, lightnings, terrace areas etc.) materials. It is crucial to evaluate the original structure of the area while determining the usage and elements that will be included in the copse areas. In the study, formation of copse areas, changes within the history, the contribution of Istanbul copse's to the green infrastructure will be analysed. Within the scope of the study, it is aimed to reveal the change and current situation of the Hidiv İsmail Pasa Copse in the historical process, to examine the herbal and structural landscape elements by comparing them with the landscape materials that are accepted today, to determine the problematic issues by using greenscape quality evaluation criterias and examine the determined problems by applying Anova (variance) analysis to develop suggestions on the Hidiv İsmail Pasha Copse and the Istanbul province forest areas.

January 2023, 168 pages

Keywords: Copses, hard and soft landscape, landscape design, Istanbul, Hidiv İsmail Pasa Copse, greenscape quality evaluation criterias

TEŞEKKÜR

Çalışma süresince değerli bilgilerini benimle paylaşan, konu-kaynak-yöntem açısından fikir veren, kendisine danıştığım süre boyunca bana değerli vaktini ayıran, beni sabırla dinleyen ve anlamaya çalışan, yaşadığım her sorunda samimi düşüncelerini ve iyi niyetini benden esirgemeyen, işine duyduğu saygı ve sevgisini hazırladığımız çalışmaya da aktaran, danışmanım Sayın Doç. Dr. Zühal Dilaver'e (Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı) teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca çalışmada değerli bilgi birikimini benimle paylaşan, çalışmanın ilerleyişine katkı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Hilmi Ekin Oktay'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Çalışma süresince desteklerini esirgemeyen, sevgili eşim Necati Ün ve sevgili ailem Adile, Recep, Semih Yılmaz'a anlayış ve teşvikleri için sonsuz teşekkür ederim.

Sema YILMAZ ÜN
Ankara, Ocak 2023

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI

ETİK..... HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.

ÖZET..... ii

ABSTRACT iii

TEŞEKKÜR iv

SİMGELER DİZİNİ vii

ŞEKİLLER DİZİNİ viii

ÇİZELGELER DİZİNİ xi

1. GİRİŞ..... 1

2. KURAMSAL TEMELLER..... 3

2.1 Tasarım 3

2.1.1 Tasarım öğeleri 5

2.1.2 Tasarım ilkeleri..... 6

2.2 Açık ve Yeşil Alanlar 8

2.2.1 Açık ve yeşil alanlar tanımı..... 8

2.2.2 Açık ve yeşil alanların sınıflandırılması 9

2.3 Koruluk Alanlar 10

2.3.1 Koruluk alan tanımı ve açık yeşil alan sınıflandırmasındaki yeri 11

2.3.2 Kent korularında sürdürülebilir-ekolojik yeşil alan yaklaşımı 12

2.3.3 Koruluk alanların fonksiyonları 13

2.4 İstanbul Koruları 15

2.4.1 Emirgan Korusu 20

2.4.1.1 Emirgan Korusu peyzaj tasarımı..... 27

2.4.1.2 Emirgan Korusu mevcut yapısal peyzaj elemanları 28

2.4.1.3 Emirgan Korusu mevcut bitkisel peyzaj elemanları..... 31

2.4.2 Yıldız Parkı Korusu..... 33

2.4.2.1 Yıldız Parkı Korusu peyzaj tasarımı..... 46

2.4.2.2 Yıldız Parkı Korusu mevcut yapısal peyzaj elemanları 48

2.4.2.3 Yıldız Parkı Korusu mevcut bitkisel peyzaj elemanları 52

2.4.3 Fethi Paşa Korusu 54

2.4.3.1 Fethi Paşa Korusu peyzaj tasarımı.....	57
2.4.3.2 Fethi Paşa Korusu mevcut yapısal peyzaj elemanları	59
2.4.3.3 Fethi Paşa Korusu mevcut bitkisel peyzaj elemanları.....	61
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	63
3.1 Materyal.....	63
3.1.1 Araştırma alanı	63
3.2 Yöntem	64
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	69
4.1 Hidiv İsmail Paşa Korusu	69
4.1.1 Konum ve sınırlar	70
4.1.2 Ulaşım	72
4.1.3 İklim ve bitki örtüsü	73
4.1.4 Topografik ve jeolojik yapısı	74
4.1.5 Nüfus ve sosyal çevre	75
4.1.6 Tarihçe.....	77
4.1.7 Hidiv İsmail Paşa Korusu yerleşim planı özellikleri	80
4.1.8 Hidiv Kasrı cephe ve iç mekân özellikleri	83
4.1.9 Bahçe yapı ilişkisi.....	94
4.1.10 Hidiv İsmail Paşa Korusu peyzaj tasarımı	95
4.1.10.1 Mevcut bitkisel tasarım elemanları.....	117
4.2 Yeşil Alan Kalite Değerlendirmesi	122
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	143
5.1 Yeşil Alan Kalite Değerlendirmesi ile Elde Edilen Sonuçlar	145
5.2 Öneriler	149
KAYNAKLAR	152
EKLER.....	159
EK 1 Boğaziçi Kanunu	159
EK 2 Emirgan Korusu Peyzaj Plan.....	163
EK 3 Yıldız Korusu Peyzaj Planı.....	164
EK 4 Fethi Paşa Korusu Peyzaj Planı.....	166
ÖZGEÇMİŞ.....	HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.

SİMGELER DİZİNİ

cm	Santimetre
m	Metre
cm ²	Santimetrekare
m ²	Metrekare
m ³	Metreküp
%	Yüzde
ha	Hektar

Kısaltmalar

İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Beltur	Büyük İstanbul Eğitim Turizm ve Sağlık Yatırımları İşletme ve Ticaret Anonim Şirketi

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1 Boğaziçi mekânında yer alan korular- Boğaziçi İmar Müdürlüğü	18
Şekil 2.2 Yıldız Parkı ve Korusu, Fethi Paşa Korusu, Emirgan Korusu, Hidiv İsmail Paşa Korusu konumları gösteren harita	19
Şekil 2.3 Türkiye sınırları, Emirgan Korusu	20
Şekil 2.4 1860'lı Yıllara ait bir fotoğrafta Emirgan Korusu'nun genel görünümü.....	22
Şekil 2.5 1870'li Yıllara ait bir fotoğrafta Emirgan Korusu'nun genel görünümü.....	22
Şekil 2.6 Emirgan Korusu'nun günümüzdeki (2004) genel görünümü	22
Şekil 2.7 Emirgan Korusu'nda Sarı Köşk.....	23
Şekil 2.8 Pembe Köşk(a) (Cebeci, 2013), Sarı Köşk(b)	24
Şekil 2.9 Emirgan Korusu	25
Şekil 2.10 Yürürlükteki imar planı (Orijinali 1:1000 ölçekli olan 4 adet imar planının birleştirilmesi ile oluşturulmuştur.)	26
Şekil 2.11 Emirgan alan işlevleri haritası	27
Şekil 2.12 Emirgan Korusu peyzaj plan.....	28
Şekil 2.13 Döşeme türleri	29
Şekil 2.14 Donatı elemanları	30
Şekil 2.15 Aydınlatma elemanları ve korkuluklar	30
Şekil 2.16 Korkuluklar	31
Şekil 2.17 Bitkiler ve bitkisel kompozisyonları.....	32
Şekil 2.18 Türkiye sınırları, Yıldız Parkı Korusu	34
Şekil 2.19 Doğal ve suni taşlardan yapılmış kaskat, dal motifli korkuluğu olan köprü .	35
Şekil 2.20 Yıldız Sarayı genel görünümü	36
Şekil 2.21 Harem İç Kapısı: Dış - iç cephe görünüşü.....	37
Şekil 2.22 Valide Sultan (Harem) Kapısı: Dış- iç cephe görünüşü.....	37
Şekil 2.23 Koltuk Kapısı, Saltanat Kapısı.....	38
Şekil 2.24 Şale Kasn 'nın birinci ve ikinci bölümleri. 9 Kasım 1889 tarihli L'lustration 'da yayınlanan resim	39
Şekil 2.25 Hasbahce: görünüş	40
Şekil 2.26 Limonluk: görünüş	41
Şekil 2.27 Kebap Köşkü(a):Yıldız Sarayı Vakfı tarafından yapılan onarımdan (1984) sonraki görünüşü	41
Şekil 2.28 Talimhane Köşkü	42
Şekil 2.29 III. Selim Çeşmesi: görünüş.....	43
Şekil 2.30 Cini Fabrika-i Hümayunu: görünüş	44
Şekil 2.31 Yıldız Sarayı Dış Bahçesi'nde Acem Köşkü'nün bulunduğu yer (a)	44
Şekil 2.32 Yıldız Sarayı Dış Bahçesi'ndeki Kuğulu Fıskiye	45
Şekil 2.33 Yıldız Parkı Korusu alan işlevleri haritası	46
Şekil 2.34 Yıldız Korusu peyzaj planı 1.-2.-3.Etap	47
Şekil 2.35 Döşeme türleri.....	48
Şekil 2.36 Donatı elemanları	49
Şekil 2.37 Köprüler	50
Şekil 2.38 Korkuluklar	50
Şekil 2.39 Aydınlatma elemanları.....	51
Şekil 2.40 Yapay gölet ve ada.....	51
Şekil 2.41 Bitkiler ve bitki kompozisyonları	53

Şekil 2.42 Türkiye sınırları, Fethi Paşa Korusu	54
Şekil 2.43 Beyaz Köşk ve Bordo Köşk eski halleri	55
Şekil 2.44 1966 yılında Fethi Paşa Korusu	56
Şekil 2.45 Fıstık çamı (<i>Pinus pinea</i>)	57
Şekil 2.46 Fethi Paşa Korusu peyzaj planı	58
Şekil 2.47 Fethi Paşa Korusu'na ait hava fotoğrafları	58
Şekil 2.48 Döşeme türleri	59
Şekil 2.49 Donatı elemanları	60
Şekil 2.50 Korkuluklar	60
Şekil 2.51 Çocuk oyun alanı ve spor alanı	61
Şekil 2.52 Bitkiler ve bitki kompozisyonları	61
Şekil 4.1 Hıdiv Kasrı – Hıdiv İsmail Paşa Korusu	69
Şekil 4.2 Hıdiv İsmail Paşa Korusu'nun Türkiye'deki konumu	70
Şekil 4.3 Hıdiv İsmail Paşa Korusu ve çevresi	71
Şekil 4.4 Hıdiv İsmail Paşa Korusu alan sınırları	71
Şekil 4.5 Hıdiv İsmail Paşa Korusu ulaşım haritası	72
Şekil 4.6 Rüzgâr yönü	73
Şekil 4.7 Jeolojik yapı	75
Şekil 4.8 TÜİK toplam nüfus verileri grafik	77
Şekil 4.9 Hıdiv Kasrı ve Gül Bahçesi	80
Şekil 4.10 Hıdiv Abbas Hilmi Paşanın Çubukludaki arazisine ait 1904 yılından çizilen kroki	81
Şekil 4.11 İnşa edilen yapılar konusunda bilgiler içeren belge	82
Şekil 4.12 İnşa edilen yapılar konusunda bilgiler içeren belge	83
Şekil 4.13 Hıdiv Kasrı çatı planı	84
Şekil 4.14 Ana giriş kapısı 1983-84 ve 2022	85
Şekil 4.15 Hıdiv Kasrı Seyir Kuleleri	85
Şekil 4.16 Hıdiv Kasrı Cepheler	86
Şekil 4.17 Hıdiv Kasrı Yan Cephe Görünüş	86
Şekil 4.18 Havuzlu orta mekân	87
Şekil 4.19 Hıdiv Kasrı zemin kat planı	88
Şekil 4.20 Bodrum kat planı	89
Şekil 4.21 Birinci kat planı	89
Şekil 4.22 Teras kat planı	90
Şekil 4.23 Kuzey kapısı giriş binası planı	91
Şekil 4.24 Kuzey kapısı, onarım sonrası görünüş	91
Şekil 4.25 Zemin kat ve çatı planı	92
Şekil 4.26 Ahır binası cepheleri	92
Şekil 4.27 Hıdiv Kasrı uzunkule onarımı (1984)	93
Şekil 4.28 Yapı onarımı öncesi ve sonrası (1984)	94
Şekil 4.29 Bahçeye açılan mermer salonun taş döşemeli terası	95
Şekil 4.30 Hıdiv İsmail Paşa Kasrı ve korunum park alanı	96
Şekil 4.31 Hıdiv Korusu konuma yönelik fonksiyon haritası	97
Şekil 4.32 Hıdiv İsmail Paşa Korusu planı	98
Şekil 4.33 Koruya giriş ve çıkış noktaları	99
Şekil 4.34 Araç giriş-çıkış noktası inceleme	100
Şekil 4.35 Kasır önünde dekoratif havuz	100
Şekil 4.36 Kasır çevresi	101

Şekil 4.37 Dekoratif havuz ve çevresi inceleme	101
Şekil 4.38 Kasır arka cephe incelemesi.....	102
Şekil 4.39 Servis yolu	103
Şekil 4.40 Servis yolu incelemesi	103
Şekil 4.41 Şelale.....	104
Şekil 4.42 Şelale çevresi inceleme	105
Şekil 4.43 Zemin Döşemeleri.....	106
Şekil 4.44 Servis yolu döşeme incelemesi	107
Şekil 4.45 Kuzey girişi.....	107
Şekil 4.46 Kuzey girişi içeriden sol taraf peyzaj alanı.....	108
Şekil 4.47 Otopark alanı ve zemin malzemesi	109
Şekil 4.48 Otopark ve çevresi inceleme	109
Şekil 4.49 Oturma birimleri	110
Şekil 4.50 Spor alanı ve çocuk oyun alanı	111
Şekil 4.51 Tuvalet	111
Şekil 4.52 Tuvalet ve çevresi inceleme	112
Şekil 4.53 Korkuluklar	113
Şekil 4.54 Aydınlatma Elemanları	114
Şekil 4.55 Tabelalar	115
Şekil 4.56 Çöp kovaları, çöp toplama alanı	115
Şekil 4.57 Taş Duvar- Havuzlu bahçe ile arkadaki yolu tutan duvar.....	116
Şekil 4.58 Çevre duvarı üzeri korkuluk (2m)	116
Şekil 4.59 Hidiv İsmail Paşa Korusu bitkisel konum haritası.....	117
Şekil 4.60 Anıtsal ağaçlar	118
Şekil 4.61 Çiçek parterleri ve bitki kompozisyonları.....	119
Şekil 4.62 Şelale çevresi bitki kompozisyonları	120
Şekil 4.63 Meydan ve süs havuzu çevresi bitki kompozisyonları	120
Şekil 4.64 Çiçek parterleri ve bitki kompozisyonları.....	121
Şekil 4.65 Hidiv İsmail Paşa Korusu, 3 bölgenin sınırları.....	123

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1 Tasarım düşüncesi.....	4
Çizelge 2.2 Tasarım öğeleri	5
Çizelge 2.3 Tasarım ilkeleri	6
Çizelge 3.1 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri	65
Çizelge 3.2 Yeşil alan değerlendirme kriterleri puanlama verileri.	68
Çizelge 4.1 TÜİK toplam nüfus verileri	76
Çizelge 4.2 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri	123
Çizelge 4.3 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonucu.....	127
Çizelge 4.4 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu	127
Çizelge 4.5 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları	128
Çizelge 4.6 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu	129
Çizelge 4.7 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları	130
Çizelge 4.8 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu	131
Çizelge 4.9 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları	132
Çizelge 4.10 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu	133
Çizelge 4.11 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları	134
Çizelge 4.12 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu	135
Çizelge 4.13 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları	136
Çizelge 4.14 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu	137
Çizelge 4.15 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları	138
Çizelge 4.16 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu	138
Çizelge 4.17 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları	139
Çizelge 4.18 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu	139
Çizelge 4.19 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları	140
Çizelge 4.20 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu	141
Çizelge 4.21 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları	142

Çizelge 4.22 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu	142
---	-----

1. GİRİŞ

İstanbul, Türkiye’de geçmişten bugüne ulaşan tarihi, kültürel, doğal mirası ve yedi tepeli kendine has coğrafyası ile öne çıkmaktadır. Farklı dönemlerde çeşitli medeniyetlere yuva olan kentin dokusu bu medeniyetlerin etkisi ile şekillenmiş, biçimsel farklılıklar ortaya çıkmıştır (Balık, Karakuyu ve Tezer, 2010).

Kuruluş tarihinden itibaren kentte yer alan saray bahçeleri, mahalle parkları, koruluk alanlar vb. yeşil alanlar katmanlar halinde birer birer eklenerek günümüze ulaşmış veya büyük ölçüde dönüşüm geçirmiştir. Farklı formlarda kente dahil olan yeşil alanlar kent nüfusu ile doğru oranda artmamış, yapı alanları kentin geçmişten günümüze kadar getirdiği yeşil alanları işgal etmeye başlamıştır. Kent planlamasında kısa dönemde uygulanan önlemler de çözüm olmamış ve kentin doğal alanları büyük oranda yapısal alanlara dönüşmüştür. Dolayısıyla ilerlemeler bu yönde iken, İstanbul’a ait yeşil olarak adlandırabileceğimiz her alan kendine özgü nitelikleri ile korunmalı ve bu alanlar için sürdürülebilir, akılcı çözümler bulunmalıdır.

İnsan faktörü dışında sayabileceğimiz deprem, sel gibi doğa olayları, değişen iklim koşulları vb. olgular da insanların yaşam alanlarını etkilemektedir. İnsan yaşamının önemli bir parçası olan yeşil alanlar da zaman içerisinde değişime uğramaktadır. Yaşam kalitesine doğrudan etki eden yeşil alanlar tüm yönleriyle ele alınmalı, insan etkisi ile olan ya da olmayan her tür etkiye karşı korunmalıdır.

Kamusal çevreye hizmet eden kurumlar yeşil alanların korunması konusunda taşıdıkları sorumluluk açısından başta gelmektedir. Yeşil alan sistemi içinde yer alan ve çalışmanın konusu olan koruluk alanlar, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kentsel Ekolojik Sistemler Şube Müdürlüğü’ne bağlıdır. Koruluk alanların korunması, geliştirilmesi, sosyal faaliyetler ile farkındalık oluşturulması vb. konular kurumun görev tanımları içinde yer almaktadır (Anonim, 2022s).

Çoğu koruluk alan, tarihi süreçte farklı iklim koşullarına ve yaşamsal farklılaşmaya uğradığı için, flora ve fauna çeşitliliği ile kentsel biyoçeşitliliğe katkı sağlamaktadır, Bu nedenle birçok araştırmanın konusu olmuştur.

Bu çalışmada İstanbul kentine ait tarihsel süreçlere tanıklık eden koruluk alanlar çeşitli yönleri ile irdelenmiş, kentin farklı noktalarındaki konumları ve her korunun kendine özgü karakteri ile değerlendirilmesinin önemi vurgulanmıştır.

Korular Boğaziçi'ne ait önemli noktalara konumlanmıştır ve kullanıcılara seyir noktası olanağı sunmaktadır. Çalışma alanı olarak Hidiv İsmail Paşa Korusu seçilmiştir. Ancak boğazda birbirini karşılayan konumları, iki yakaya da hizmet verir nitelikte olmaları ile, ayrıca Hidiv İsmail Paşa Korusu'nun farklılıklarının ortaya konmasına katkı sağlaması açısından Emirgan Korusu, Yıldız Korusu ve Fethi Paşa Korusu'nun çeşitli özelliklerine de çalışma kapsamında yer verilmiştir.

Hidiv İsmail Paşa Korusu bulunduğu çevrede kullanıcılar tarafından özel alan olarak nitelendirilmesiyle, koruluk alan niteliğini ve hissiyatını koruyarak az sayıda rekreasyonel hizmetleri içinde barındırmasıyla ve korunmuş bitki varlığıyla karşımıza çıkmaktadır. Emirgan Korusu hem kent parkı hem de uzun süredir bulunduğu çevreye koruluk alan olarak hizmet vermesi ile, Yıldız Korusu Osmanlı imparatorluğun son sarayı olan Yıldız Sarayı sınırlarına dahil olması ile, Fethi Paşa Korusu hem özel bir alan hem de kamusal alan olarak kullanılması ile farklı nitelikler sergilemektedir.

2. KURAMSAL TEMELLER

Çalışmada İstanbul’da bulunan çeşitli koruluk alanlar üzerinde araştırma yapılmıştır. Bu bölümde yapılan araştırmalar sonrasında çalışmaya esas olacak tanımlamalara yer verilmiştir.

2.1 Tasarım

Tasarım, Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından “1. Zihinde canlandırılan biçim, tasavvur” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca “2. Bir sanat eserinin, yapının veya teknik ürünün ilk taslağı, tasar çizim, dizayn: Kentsel tasarım. Çevre tasarımı”, “3. Bir araştırma sürecinin çeşitli dönemlerinde izlenecek yol ve işlemleri tasarlayan çerçeve, tasar çizim, dizayn”, “4. Daha önce algılanmış olan bir nesne veya olayın bilinçte sonradan ortaya çıkan kopyası” şeklinde belirtilmektedir. (Anonim, 2023a)

Tasarımcılar, tasarım kelimesini farklı anlamlarda kullanmış, yanı sıra çalışmalarıyla çeşitli tasarım fikirleri ortaya koymuşlardır. Çizelge 2.1’de örnek olarak çeşitli tasarım fikirlerine yer verilmektedir (Köylü ve Yılmaz, 2021).

Çalışma kapsamında belirlenen tasarım düşüncesi, süreç boyunca alınacak kararların çerçevesini belirlemektedir (Dorst, 2011).

Dorst, tasarımın birçok biçime sahip olduğunu belirtmiş ve tasarım araçlarıyla (formüle etme, temsil etme, değerlendirme, yönetme), tasarım katmanlarının (planlama, süreç, uygulama) genel çerçeveyi oluşturduğunu ifade etmiştir (Dorst, 2011).

Peyzaj mimarlığı açısından bakıldığında, birinci aşamada tasarım, iki boyutlu olarak elde edilmiş üründür. Sonraki aşamada uygun ortam seçilerek uygulanabilir bir ürün haline gelmektedir. Bu aşamada doğal ve kültürel veriler göz ardı edilmeden tasarım süreci tamamlanmalıdır (Köylü ve Yılmaz, 2021).

Çizelge 2.1 Tasarım düşüncesi (Köylü ve Yılmaz, 2021)

	Tasarım Düşüncesi
Alexander (1971)	Tasarım amacı, form ve bağlam arasında uyum sağlamak
Boland and Collopy (2004)	Alternatif tasarım örnekleri arasından seçim yapmak yerine yeni olası tasarım fikirleri oluşturmak
Cross 2006	Tasarımın ilerleyen doğal sürecinde keşfederek çalışmayı oluşturmak
Hatchuel 2001	Problem çözerek tasarımın kaynağını oluşturmak
Hatchuel and Weil	Tasarım genişleyen kavramlara ihtiyaç duyar.
Lawson 2006	Tasarım bitmeyen bir sürece yayılmıştır.
Kelley 2001	Çalışmayı küçük çalışma gruplarıyla oluşturmak
Simon 1969	Problem çözen tasarım sistemleri oluşturmak

Pamay' a göre insanların içinde yaşadığı şehir, kasaba vb. yaşam alanlarında, mimar ve mühendislerin meydana getirdiği yapı kitleleri, keskin hatlarıyla doğayı bozmaktadır. Yapı kitlelerine renk ve canlılık verilmesi, keskin hatların yumuşatılması, estetik ve mimari değerlerinin artırılması ve doğayla uyumlu hatlar oluşturulması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Peyzaj, kitlelerin yer aldığı mekân ve çevre içinde estetik ve dekoratif düzenleme sanatıdır (Pamay, 1971).

Tasarım kuramı ise, tasarımın farklı bilim dalları ile bütünlük oluşturan bir bilim dalı olarak tanımlanabilir (Köylü ve Yılmaz, 2021) (Friedman, 2003). Mautner' e göre olayın çözüm ilkelerine uygun şekilde ifade edilmesidir (Friedman, 2003), (Köylü ve Yılmaz, 2021). Başka bir tanımda ise kuram; model, yol, yöntem olarak tanımlamaktadır. Yılmaz ve Köylü tasarım ile tasarım kuramını şöyle örneklendirmiştir; yapıların tasarım ürünü olduğu varsayıldığında, yapıların ayakta kalabilmesi için fizik kuramlarına uygun inşa edilmesi gereklidir. Farklı bir bakış açısıyla tasarım da tasarım kuramının oluşturulmasını sağlayabilmektedir (Köylü ve Yılmaz, 2021).

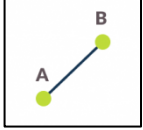
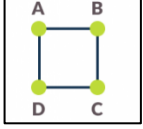
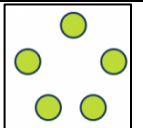
Kuramlar, tasarımın kaynaklarını; kurallar, ilkeler ve öğeler gibi başlıklar altına toplayarak düzen oluşmasını sağlamaktadır. Bu bilgiler ışığında peyzaj mimarları,

tasarım için önemli olan tasarım ilkeleri, öğeleri ve bileşenleri belirlenerek tasarım sürecini yürütülmelidir. (Köylü ve Yılmaz, 2021).

2.1.1 Tasarım öğeleri

Tasarım öğeleri (design elements) ve tanımları çizelge 2.2’de verilmektedir.

Çizelge 2.2 Tasarım öğeleri (Anonymous, 2023a) (Köylü ve Yılmaz, 2021) (Dewayne L. 1991) (Karaşah, B. Ve Sarı, D.2018)

Tasarım Öğeleri	Tanımı	Görsel
Nokta	Kuramsal olarak mekânda konumu belirler, odak noktası oluşturur. (Landmark).	
Çizgi	Bir noktanın hareket halinde izlediği yol, çizgiyi oluşturur.	
Düzlem	Tek boyutlu çizginin farklı bir yöne genişletilmesiyle uzunluk-genişlik ile düzlem oluşur. Mekânı tanımlayabilir veya mekânı oluşturabilir.	
Hacim	Üç boyutlu bir nesnenin uzayda oluşturduğu boşluk, düzlemin farklı bir yöne geçirilmesi ile oluşur. Kapalı hacim (yapı, dağ, tepe vb.), Açık hacim (meydan, avlu, park, vadi vb.)	

Tasarım öğelerinin özellikleri ise farklı başlıklar altında değerlendirilmektedir. Bu özellikler şu şekildedir; ölçü, şekil-biçim, doku, renk.

Ölçü (Scale): Bir niceliği, o nicelik için kabul edilmiş olan birimlerin birine göre oranlayarak değerlendirme (Anonim. 2022i).

Şekil (Shape): Biçim (Form): Şekil bir nesnenin sınırlarını belirlerken, üçüncü boyut kazandığında ise biçim olarak adlandırılır.

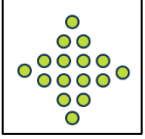
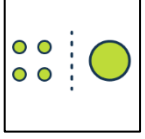
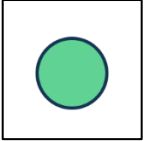
Doku (Texture): Öğeye ait yüzey özelliği olarak tanımlanır, sert-yumuşak/düz-pürüzlü vb.

Renk (Color): Işığın, kendi öz yapısına veya cisimlerden yansımaya göre değişmesidir. (Anonymous. 2023a) (Köylü ve Yılmaz, 2021).

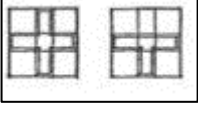
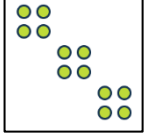
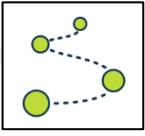
2.1.2 Tasarım ilkeleri

Tasarım ilkeleri, tasarım öğelerinin bütüncül bir yaklaşımla ilişkilendirmek için kullanılır. Tasarım sürecinde ilkelerin birbiriyle etkileşir. Çizelge 2.3'te tasarım ilkelerine ait tanım ve görsellere yer verilmiştir (Köylü ve Yılmaz, 2021) (Anonim, 2023a) (Dewayne L. 1991)(Pamay 1971).

Çizelge 2.3 Tasarım ilkeleri (Köylü ve Yılmaz, 2021) (Anonymous, 2023a) (Dewayne L. 1991) (Pamay,1971).

Tasarım İlkeleri	Tanım	Görsel
Birlik (Unity)	Farklı kompozisyonların bir araya gelmesiyle oluşan unsurlardır. Örneğin; bitki kompozisyonları, bina cephelerinin aynı renk olması vb.	
Denge (Balance)	Görsel etki eşitliği veya denklidir.	
Karşıtlık (Contrast)	Seçilen herhangi bir tasarım öğesi yerine seçilen tasarım öğesine zıt bir öğe seçilmesidir. Örneğin, oyu renkte yer döşemelerinin içinde açık renk yer döşemesi.	
Vurgu (Focus)	Dikkati tek noktaya çekmek için kullanılmaktadır. Obje veya alan vurgu olarak kullanılabilir. Kısa katlı binaların yanında gökdelen bulunması örnek olarak verilebilir.	

Çizelge 2.3 Tasarım ilkeleri (Köylü ve Yılmaz, 2021) (Anonymous, 2023a) (Dewayne L. 1991) (Pamay,1971). (Devam)

Hiyerarşi (Hierarchy)	Öğeler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacı ile obje, insan, sınıfların vb. dereceleri veya önemlerine göre sırlanmasıdır.	
Oran (Proportion)	Tasarım öğelerinin bütüne göre ölçülü olarak kullanılması durumudur.	
Süreklilik (Continuity)	Tasarımda kullanılan öğelerin kesintiye uğramadan ilerlemesi görsel sürekliliği oluşturur.	
Dönüşüm (Transformation)	Tasarım öğe veya bileşenlerinin zaman içerisinde mekânsal, fiziksel değişimleridir.	
Ritim (Rhythm)	Belirlenen aralıklarla tekrar eden tasarım fikirleridir.	
Hareket (Movement)	Tasarımın izlenmesini kolaylaştıran yol, izdir.	
Çeşitlilik (Variety)	Farklı özelliklerin bir araya getirilmesi ile oluşmaktadır.	

Pamay tasarım ilkeleri içinde mekân ve eksen(aks) kavramlarından da bahsetmiştir.

Mekân: Peyzaj alanın iyi şekilde etüd edilmesi ve karakterinin doğru belirlenmesi gerekir. Mekânı oluşturan kitle-boşluk arasında estetik denge kurmak gerekmektedir. Mekân tasarımında form, norm, renk, gölge ve ışık unsurları, su satırları (su aynası), bitkiler ile kitleler arasında uyum sağlanması, arazi morfolojisi, canlı materyallerin çeşitliliği en iyi şekilde değerlendirilmelidir (Pamay, 1971).

Eksen (Aks): Sanat dünyasında önemli yeri olan eksen, en fazla mimarlıkta benimsenerek uygulanmıştır. Eksen, “iki objeyi, iki tesisi veya sahayı birbirine bağlayan

görüş hattı, görüş sathı veya görüş kitlesidir.” Peyzaj mimarisinde ise bir doğrultu üzerinde devam eden yol, su hattı, su kanalı, yeşil alan, ağaçlarla sınırlanmış koridor ya da avlu eksen olarak tanımlanabilir. Eksen, görüşü alan içinde bir noktaya yönlendirir, yoğunlaştırır (heykel, bir bitki, bir yapı veya manzara). Eksen bir çizgi veya sabit bir nesne olarak tanımlanmamalıdır. Eksen peyzaj için monoton bir düzen yaratırken, tasarımı belirli bir noktada kısıtlar ve sınırlarını belirler (Pamay,1971).

2.2 Açık ve Yeşil Alanlar

Açık alan kavramı, kamusal erişilebilirliğine bakılmaksızın üzerinde herhangi bir mimari yapı bulunmayan ve ulaşım hatlarının olmadığı alanlar olarak tanımlanmıştır (Stanley ve Smith, 2012). Açık alanların kimliğini, üzerinde yaşayan topluluklara ait sosyal, politik ve fiziksel etmenler etkilemektedir.

Yeşil alanlar ise çoğunlukla bitkilerle, doğal veya tasarlanmış, ağaçlar, çalılar ve çim alanlar/çayırılar ile kaplı olan alandır. Her açık alan yeşil alan olarak sayılmaz (Önder ve Polat, 2012).

2.2.1 Açık ve yeşil alanlar tanımı

Koruluk alanlar açık ve yeşil alanlar konusu içinde değerlendirilmektedir. Bu nedenle öncelikle açık alan ve yeşil alan kavramlarının açıklanması gerekmektedir.

Yasal-Yönetmelik Çerçevesinde Yeşil Alan Kavramı: 30113 Sayılı Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği’nde birinci bölümde yer alan imar yönetmeliği madde 4 yeşil alan tanımı şu şekilde yapılmaktadır; Yeşil alanlar: Toplumun fayda sağlaması amacı ile ayrılan oyun bahçesi, çocuk bahçesi, dinlenme, gezinti, piknik, eğlence, rekreasyon ve rekreatif alanları toplamını kapsar. (Metropol ölçekteki fuar, botanik ve hayvan bahçeleri ile bölgesel parklar bu alanlar kapsamındadır.) (Yeşil alanlar: çocuk bahçeleri, parklar, piknik ve eğlence (rekreasyon) alanları ve millet bahçeleridir) (Anonim, 2022m).

Mekânsal planlar yapım yönetmeliği madde 5’te ise yeşil alanlar; park, çocuk bahçesi, oyun alanı, meydan, rekreasyon alanı gibi açık ve yeşil alanlar şeklinde tanımlanmıştır. Kentsel açık yeşil alanların planlama, tasarım, uygulama ve yönetimi peyzaj mimarlığı disiplini sorumluluğundadır. (Anonim, 2022m).

2.2.2 Açık ve yeşil alanların sınıflandırılması

Açık ve yeşil alanlar dağınık açık yeşil alanlar ve yeşil bantlar sistemi olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Dağınık yeşil alanlar sistemi, plansız gelişen kentlerde farklı boyutlarda lekeler ya da birimler halinde kent içerisinde yer alırken, yeşil bantlar sistemi ise kentin belirli noktalarında bağlantı kuran ve bantlar halinde birbirini tamamlayan organik bir yeşil alan dokusudur. Kentin jeomorfolojik, morfolojik, iklimik, kent karakteri gibi etkenlerle değişebilir şekillere (yıldız, kama vb.) sahip olabilir.

Kentsel açık ve yeşil alanlar sınıflandırıldığında kullanım veya mülkiyet durumuna göre üç farklı başlık altında incelenebilmektedir.

Kamusal Açık-Yeşil Alanlar: Kamusal olarak herkesin kullanmasına yönelik var olan ve sosyal aktivitelerin olduğu (dinlenme, eğlenme vb.) alanlardır. Bu alanlar; kent ve mahalle parkları, kent ormanları ve koruluklar, millet bahçeleri, milli parklar, mesire alanları, botanik bahçeleri, fuar ve sergi alanları, çay bahçeleri, yol-bulvar ve refüjler, spor alanları, hayvanat bahçeleri, piknik alanları, mezarlıklar vb. şeklinde örneklendirilebilir.

Yarı Özel Açık-Yeşil Alanlar: Kamu alanlarına ait kuruluşlarda çalışanların yararlanabildiği ve kent halkının doğrudan yararlanamadığı alanlardır. Kent halkının yararlanabilmesi için belli koşulları yerine getirmesi veya gerekli ücretin ödenmesini gerektiren alanlar şeklinde de tanımlanabilir. Kamu kurum ve kuruluşlarına ait alanlar, askeri alanlar, özel ya da devlet okullarının bahçeleri, üniversite ormanları, hipodrom, fabrika bahçeleri, tenis kulübü vb. bu gruba örnek olarak verilebilir.

Özel Açık-Yeşil Alanlar: Özel mülkiyetli alanlar, sahipleri veya orada yaşayanlar tarafından kullanılan alanlardır. Bu alanlar; otellerin ve tatil köylerinin bahçeleri, çatı bahçeleri, hobi bahçeleri, çiftlikler, toplu konutların bahçeleri, kentsel tarım bahçeleri vb. şeklinde örneklenebilir (Gül ve Küçük, 2001) (Gül, Dinç ve Akın, 2020) (Stanley ve Smith, 2012).

Kentsel açık-yeşil alanlar farklı bir biçimde iki başlık altında da sınıflandırılabilir.

Aktif Yeşil Alanlar: Kent halkının doğrudan kullanımına açık alanlardır. Farklı amaçlar için kullanılan aktif yeşil alanlar olarak; kent parkları, semt-mahalle parkları, çocuk oyun alanları, spor alanları, millet bahçeleri, botanik bahçeleri, hayvanat bahçeleri, fuar ve sergi alanları, alışveriş merkezi bahçeleri, hastane bahçeleri, okul bahçeleri, araç- yaya yolları ve bulvarlar-refüjler vb. karşımıza çıkmaktadır.

Pasif yeşil alanlar: İki farklı tanım bulunmaktadır. İlk tanımda, herkesin kullanımına açık yeşil alanlar olmasına karşın kısıtlı olarak kullanılabilen alanlar olarak ifade edilirken ikinci bakış açısına göre; koruma, görsel katkı, ekonomik vb. amaçlarla düzenlenmiş fakat özel mülkiyetli alanlar olarak ele alınmaktadır. Mezarlıklar, ağaçlandırma alanları, koruluklar, devlet ormanları, hatıra ormanları, fidanlıklar, tarihi yapılar etrafındaki yeşil alanlar vb. pasif yeşil alanlara örnek olarak verilebilir (Gül, Dinç ve Akın, 2020)

2.3 Koruluk Alanlar

Koruluk alanlar, içinde bulunduğu bölgenin yapısına göre her iki sistem altında da yer alabilmektedir. Dağınık açık yeşil alan sistemi içinde diğer alanlarla bağlantısız bir konumda olsa da çoğunlukla geniş alanlar kaplaması ile özellikle ekolojik açıdan önemli fonksiyonlar üstlenebilmektedir. Konumuna bağlı olarak yeşil bantlar sistemi içinde de bulunabilmektedir.

Koruluk alanlar bu sınıflandırmaya göre kamusal açık-yeşil alanlar olarak herkesin kullanımına açık, sosyal aktiviteleri içeren (dinlenme, eğlenme vb.) alanlar olarak değerlendirilmektedir. Ancak koruma ve kullanma açısından aynı grupta yer alan kent parklarından farklı karakteri, tarihi değeri ve kendine özgü nitelikleri mutlaka dikkate alınmalıdır.

Bu sınıflandırmada koruluk alanlar, diğer sınıflandırmanın aksine halkın doğrudan kullanımına açık alanlar değil de herkesin kullanımına açık olmasına karşın kısıtlı kullanılabilen ya da özel mülkiyetli alanlar olarak ifade edilmektedir.

Kent ormanları gibi kent koruları da kullanıcı kriterlerine bağlı olarak sağladığı sosyal hizmetler dışında (spor alanları, etkinlik alanları vb.) çevreye doğal peyzaj alanları sunar (Sağlam ve Özkan, 2011). Koruluk alanlar, çevresinde bulunan yerleşim alanları için potansiyel yeşil alanlardır.

2.3.1 Koruluk alan tanımı ve açık yeşil alan sınıflandırmasındaki yeri

Pamay koruluk alanları, şehirlerin içerisinde kalan ve kentte var olan ormanlık alan parçaları veya yapay olarak oluşturulmuş, sınırları olan ve nizami olarak düzenlenmiş, çoğunlukla ağaçlardan oluşan yeşillik alanlar olarak tanımlamıştır (Pamay, 1971). Yaltırık ise sınırları belirlenerek korunacak alan olarak belirtilen ağaç topluluklarının bulunduğu bir orman parçası veya park içerisinde dolaşım alanı olarak planlanmış ağaçlık kısımlar olarak belirtmiştir (Yaltırık, 1994).

Başka bir tanıma göre, 3 hektardan büyük, flora çeşitliliği çoğunlukla ağaçlardan ve odunsu bitkilerden oluşan, sınırları belirlenerek koruma altında alınmış, oluştuğu süre zarfında alana özel ekolojik denge kuran, şehir içinde bulunan alanlardır (Nair, 2006).

2.3.2 Kent korularında sürdürülebilir-ekolojik yeşil alan yaklaşımı

Koruluk alanlar aynı başlık altında olmaları nedeni ile kent parkı tasarım anlayışı ile değerlendirilebilmektedir. Bunun nedeni, ilk olarak sanayileşme ile 19. yüzyılda karşımıza çıkan kent parklarının, sosyal etkileşim alanı olması yanında kent içinde oksijen kaynağı olduğu, hastalıkların azaltılmasına katkı sağladığı düşünülen alanlar olarak karşımıza çıkmasıdır (Maller ve Henderson-Wilson, 2009) (Onur ve Demiroğlu, 2016). Klasik teorisyenlerin bakış açısına göre yeşil alanlar ile halkın sağlığı arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Parkların içerisinde bulunan fiziksel aktivite alanları, insanlara kent merkezinde ya da yakınında fiziksel aktivitelerini tamamlama olanağı sağlamaktadır (Jones, 2018).

İklim, jeolojik yapı, toprak, üzerinde yaşayan canlılar (bitkiler, hayvanlar ve insanlar) o bölgede bulunan parkların özelliklerini belirlemektedir (Jones, 2018). Bu açıdan ele alındığında koruluk alanların koruma anlayışı da benzerlik göstermektedir. Ancak kent parklarının her birinde ekolojik yararlar ve sosyal yararlar dengede değildir (İbes, 2014). Kent parklarında sosyal yararlar tasarımda baskın bir oluşum olabilirken, koruluk alanlarda ise ekolojik yararlar baskın olmalıdır. Bugün koruluk alanların kullanım şekillerinden yola çıkarsak insan kullanımının etken olduğu bir peyzaj tasarım anlayışının sürdürülmekte olduğu görülmektedir. Tamamen insan kullanımına odaklanılması ya da insan kullanımının hiç olmamasından ziyade insan-doğal çeşitlilik-ekolojik değerler iç içe geçerek bir tasarım anlayışı ortaya çıkmalıdır. Ortaya çıkan bu yaklaşıma 1990 yıllarında Amerika'nın şehirlerinde "sürdürülebilir park" adı verilmiş, sosyal kullanımların daha az baskın olduğu, ekolojik değerlerin ön plana alındığı yeni bir park modeli ortaya çıkmıştır (İbes, 2014). Koruluk alanlar da sağladığı ekolojik katkılar, tarihi değerler ve özgün yapısı ile bu anlayış içinde ele alınmalıdır.

Ekolojik parklar; sahip olduğu peyzaj tasarım ilkeleri ile doğayla birebir etkileşim sağlarken, yerel habitatları içerisinde barındırarak biyolojik çeşitliliği koruyan alanlardır. Alan içinde kullanıcıların rekreasyonel ve eğitsel ihtiyaçlarını karşılayabilen seçenekler de olmalıdır (Onur ve Demiroğlu, 2016).

Ekolojik yaklaşımlar ile şekillenen peyzaj tasarım ve planlama süreci, doğayı kendisine örnek alarak alanın özelliklerine uygun çözümler üretmektedir. Kent parkları ile eş değer anlayışla ele alınan koruluk alanlarda uygulanmayan ekolojik yaklaşım anlayışı, insan ihtiyaçlarını, estetik kaygıyı sıralamada en üst yere koymaktadır. Bu yaklaşım koruluk alanları değişime uğratmakta, kent parklarına benzetmekle kalmayıp, alandaki ekolojik dengeyi bozarak doğal kaynakların hızlıca tüketilmesine yol açmaktadır (Erdoğan Onur, 2012) (Onur ve Demiroğlu, 2016).

Ekolojik peyzaj tasarımında;

- Doğal kaynakların korumak ve doğru şekilde kullanmak,
- Koruluk alanları koruyacak ve işlevini arttıracak tasarım kararları almak,
- İklimi korumak/iyileştirmek, biyoçeşitliliği korumak,
- Tarihi ve kültürel alanları muhafaza etmek,
- Doğayla iç içe geçen bir peyzaj anlayışına sahip tasarımları ortaya koymak

vb. öncelik verilmelidir (Yurtkulu, 2018).

2.3.3 Koruluk alanların fonksiyonları

Korular, doğal peyzajın varlığını koruyarak çevreyi olumsuz etkilere karşı korumaktadır (Sağlam ve Özkan, 2011). İnsan ile doğa arasındaki bağın değişmeden kalmasına olanak sağlayan korular, insanların yaşam standardının artmasına yardımcı olur (Karaman, 2019). Koruluk alanların kendine özgü fonksiyonları ön plana çıkarılmalıdır. Genel olarak korulara ait fonksiyonları ekolojik fonksiyonlar, ekonomik fonksiyonlar, sosyal/çevresel fonksiyonlar ve tasarımsal fonksiyonlar başlıkları altında toplamak mümkündür.

Koruluk alanların ekolojik fonksiyonları;

- Yerleşim alanlarını sel, taşkın, toprak kayması, erozyon vb. doğal afetlere karşı korumak;

- Mikroklimayı kontrol ederken aynı zamanda düzenlemek, bunun sonucunda; karbon tutma ve depolama ile küresel ısınmayı azaltmak, oksijen miktarını arttırmak, tozu ve havadaki yabancı maddeleri temizlemek, hava kalitesini arttırmak,
- Mikroklima kontrolü ile iklim koşullarını iyileştirmek; rüzgâr hızını azaltarak bağıl hava nemini üst seviyede tutmak ve bu sayede yüksek sıcaklıkların oluşturduğu negatif etkileri azaltmak,
- Endemik türlerin korunmasına katkı sağlamak ve bu türlerin yok olmalarını engellemek amacıyla yapılan araştırmalara ortam oluşturmak,
- Korularda bulunan farklı çeşitlerde canlı türlerine (kuş türleri, böcek türleri vb.) ait yaşam ortamlarını korumak veya yeni bir yaşam ortamı oluşturmak,
- Doğal afetler sürerken yaşayan canlı türlerine barınma alanı sağlamak

şeklinde sıralanabilir (Sağlam ve Özkan, 2011) (Gül, Dinç ve Akın, 2020) (Karaman, 2019) (Özdindar, 2015).

Koruluk alanların ekonomik fonksiyonları;

- Sağlık yönünden insanları verimli hale getirerek iş verimliliğini arttırmak,
- Rekreatyonel alan işletmeleriyle çevre halk için iş imkânı sunmak,
- Çevresinde bulunan alanların gelişmesine katkı sağlamak, yapıların değerlerini arttırmak

şeklinde sıralanabilir (Sağlam ve Özkan, 2011) (Gül, Dinç ve Akın, 2020) (Karaman, 2019) (Özdindar, 2015).

Koruluk alanların sosyal/çevresel fonksiyonları;

- Koruların sahip olduğu görsel ve estetik etki ile sanatın çeşitli dalları (resim, müzik, edebiyat, heykel sanatı vb.) ile ilgilenen insanlara esin kaynağı olmak,
- Sanat ve kültürün gelişmesine yönelik çeşitli aktivitelere (örneğin sportif aktiviteler, konserler, sergiler, diğer sanatsal aktiviteler vb.) ev sahipliği yapmak,
- Sanatsal aktiviteler ile kullanıcıların zihinsel ve bedensel sağlığı üzerinde olumlu etki sağlamak,

- Korularda bulunan biyoçeşitlilik ile doğa sevgisi ve bilincini kullanıcılara aşılama,
- Koruluk alanların içerisinde bulunan rekreasyonel alanlar ile birey ve toplum ihtiyaçlarını karşılamak

şeklinde sıralanabilir (Sağlam ve Özkan, 2011) (Gül, Dinç ve Akın, 2020) (Karaman, 2019) (Özdindar, 2015).

Koruluk alanların tasarım kaynaklı fonksiyonları;

- Kori içerisinde bulunan yapıların tarihsel ve kültürel değerlerini günümüze yipranmadan ulaştırmak ve korumak,
- Kentin tarihi geçmişini korumak,
- Boğaziçi kıyılarında koruların katkısıyla oluşan kent silüetlerini korumak,
- Koruluk alanların bulundurduğu alanların doğal peyzaj oluşumuna katkı sağlamak ve estetik açıdan etkisini arttırmak,
- Yoğun kent gürültüsünü engellerken, kent yoğunluğunun hem içinde hem de dışında alanlar oluşturmak,
- Kent kimliğinin oluşmasında önemli rol oynamak,
- Kent gelişiminde yer alan tekdüze geometrik yapı düzeninde, dokuların keskin hatlarını yumuşatmak,
- Kent içerisinde bulunan yapı kitleleri ile boşluklar arasında doğal bir bağ kurulmasını sağlamak

şeklinde sıralanabilir (Sağlam ve Özkan, 2011) (Gül, Dinç ve Akın, 2020) (Karaman, 2019) (Özdindar, 2015).

2.4 İstanbul Koruları

İstanbul’da, koruların yerleşim alanları yakın çevresindeki konumu, bölgenin ekolojisi açısından katkılarını ve korunması gerekliliğini gözler önüne sermektedir. Kent çevresindeki korular, kentin akciğeri olarak düşünülebilir (Sağlam ve Özkan, 2011).

Çevreden gelen olumsuz etkiler karşısında İstanbul'u koruyan kent koruları, bünyesinde bulunan çeşitli bitki türleri ile boğazın görsel zenginliğini de artırmaktadır (Asan, 2005). İstanbul ilinde aynı zamanda kent ormanlarına temel oluşturacak planlama, uygulama konularının ilk örnekleri kent korularıdır (Sağlam ve Özkan, 2011). Koruların planlama, uygulama sürecini ve denetimini İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde Kentsel Ekolojik Sistemler Şube Müdürlüğü üstlenmektedir.

İstanbul'da yer alan koruluk alanlar Avrupa ve Anadolu yakasındaki konumlarına göre sınıflandırılmaktadır.

Anadolu Yakası Koruları: Hüseyin Avni Pasa, Fethi Pasa, Beylerbeyi Sarayı, Abdülmecit, Rasathane, Kuleli, Kandilli liseleri, Cemile Sultan Korusu, Otağ tepe, Hidiv İsmail Paşa (Çubuklu Korusu), Abraham Pasa, Beykoz Koruları, Kavacık Ormanı ve Mihrabat Ormanı Korusu, Beykoz Çayırı, Sultaniye Korusu, Burunbahçe Korusu, Çubuklu Mesiresi (Çayırı), Üryanizadeler Korusu, Nakkaş Bostanı, Münir Bey Korusu, İstavroz Çayırı, Vahdettin Korusu, Vaniköy Korusu, Küçüksu Mesiresi

Avrupa Yakası Koruları: Yıldız, Emin Vafi, Naile Sultan, Şeyhülislam, Fikri Akşit, Arnavutköy, Fecri Ali İpar, Ayşe Sultan, Arifi Pasa, Halim Pasa, Damat Ferit, Kanlı Kavak, Emirgan, Misbah, Mavrokardato, Sait Halim Pasa, Eski Avusturya-Macaristan Korusu, Polonya Sefareti, Huber, Damdisyon, Alman Sefareti, Fransız Sefareti, İspanyol Sefareti, İngiliz Sefareti, Faysal, Rus Sefareti ile Kestane, Çirçir Korusu, Cumhurbaşkanlığı Korusu, Boğaziçi Üniversitesi Korusu.

İstanbul, dünya coğrafyasındaki jeopolitik konumu nedeniyle taşıdığı tarihi, kültürel ve doğal değerleri ile öne çıkmaktadır. Boğaziçi'nin de bu noktada tüm özellikleri ile sürdürülebilirliği sağlanmalı ve geliştirilmelidir. Boğaziçi'ne ait özgün değerlerin korunabilmesi adına 18.11.1983 Tarih ve 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu ve bölgenin 1/1000 ölçekli ve 1/5000 Nazım ve Uygulama İmar Planları hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur (Ek 1) (Anonim, 2022j).

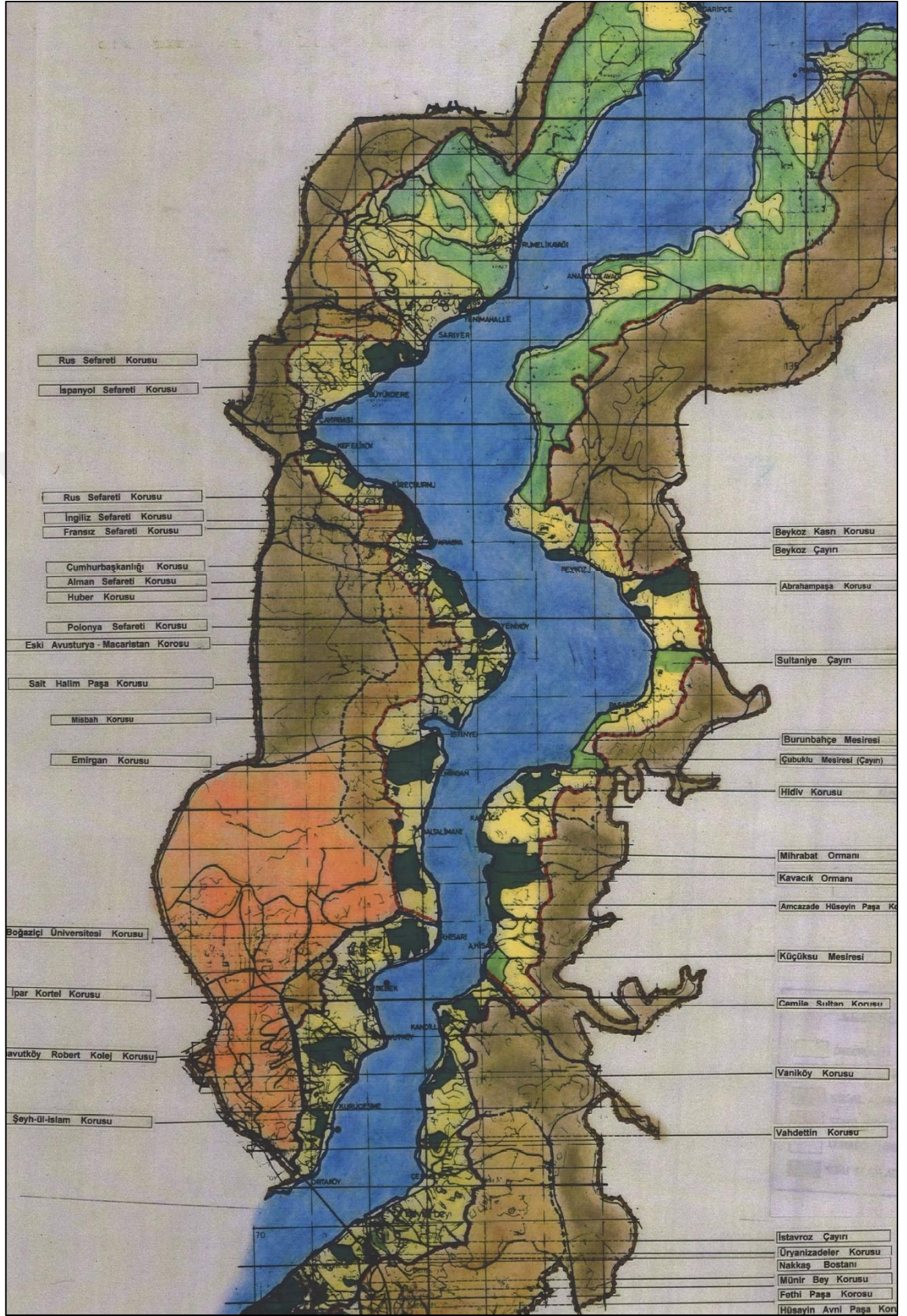
Boğaziçi, Marmara Denizi ile Karadeniz'i kuzeydoğu-güneybatı yönünde bağlayan 30834 m'lik (16.64 deniz mili) bir geçit olarak tanımlanmaktadır (Eyüpreisoglu, 2007). Literatürde batı dillerindeki adı "Bosforus" veya "Bosfor" olarak karşımıza çıkmaktadır (Kılıç, 2016). Boğaziçi yaklaşık olarak 3 000 000 m²'lik (285.000-300.000 ha) bir alanı kaplamaktadır (Yaltıkırık, 1994).

Boğaziçi'nde parklar ve bahçeler dışında koruluk alanlar da büyük yer kaplamaktadır (Kılıç, 2016). Yakın tarihte yapılan çalışmalarda boğazda yer alan koruluk alanların giderek azaldığı, koruluk alanların çalılıklara, çalılık alanların çayıra, çayırılık alanların da imar izni verilerek yapı adalarına dönüştüğü görülmektedir (Yaltırık, 1994) (Kılıç, 2016).

Boğaziçi'nde bulunan korular boğazın her iki yakasına dağılmış durumdadır (Şekil 2.1). Rekreatif kullanım amacı ile halka açık olan koruluk alanlar; seyir terasları, dinlenme noktaları, yürüyüş yolları, ince patika yollar, görsel peyzaj unsurları, anıt ağaçlar vb. bulundurarak Boğaziçi yeşil alan sistemine katkı sağlamaktadır (Kizilkaya,1999) (Kılıç, 2016).

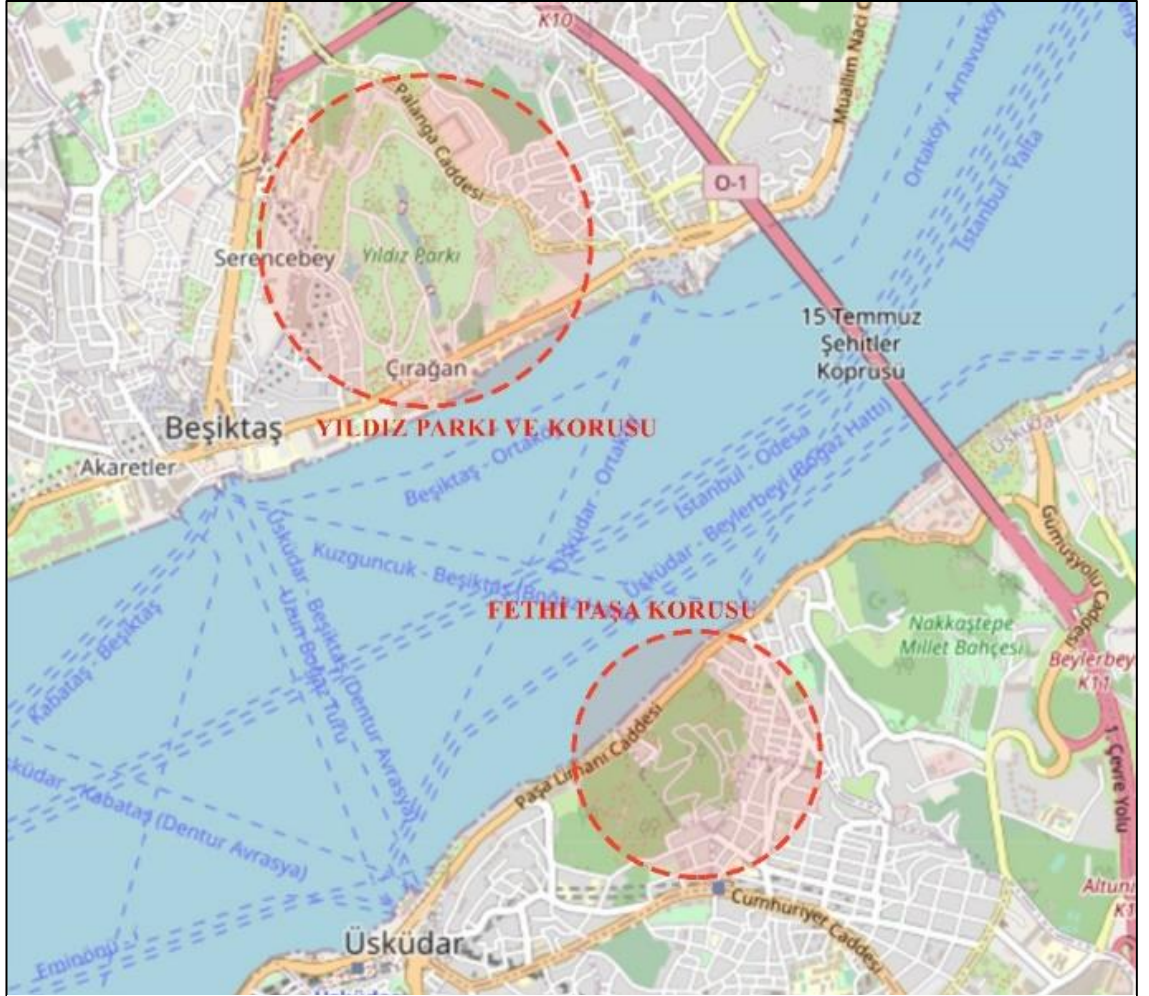
Boğaziçi korularını örneklemek amacıyla Emirgan Korusu, Yıldız Korusu ve Fethi Paşa Korusu, araştırma alanı olan Hidiv İsmail Paşa Korusu yanında irdelenmiş ve bu alanlarda da gözlem çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada adı geçen koruluk alanlardan Emirgan Korusu ile Yıldız Korusu Avrupa yakasında yer alırken, Fethi Paşa Korusu ve Hidiv İsmail Paşa Korusu Anadolu yakasında yer almaktadır. 16. yüzyıl, 18. yüzyıl ve 19. yüzyılda oldukça geniş alanları kaplayan koruluklar genellikle Osmanlı padişahları tarafından av mahalli olarak kullanılmıştır (Tekeli, 1993) (Benli, 2013).

Şekil 2.1 Boğaziçi mekânında yer alan korular- Boğaziçi İmar Müdürlüğü
(Eyüpreisoglu, 2007)

Yapılan araştırmalar doğrultusunda Emirgan Korusu, Yıldız Parkı ve Korusu, Fethi Paşa Korusu, Hidiv İsmail Paşa Korusu Boğaziçi kıyılarındaki konumları ile kitleli yeşil alanlar olarak birbirlerini karşılamaktadır (şekil 2.2). Boğaziçi kıyılarının doğal peyzaj alanları hem Avrupa hem de Anadolu yakasında plansız kentleşme nedeniyle kaybedilirken, ismi geçen koruların bugüne kadar ulaşması ile kente ait yeşil dokunun ve ekosistemin korunabilmesi amacına hizmet ettiği görülmektedir (Kılıç, 2006).

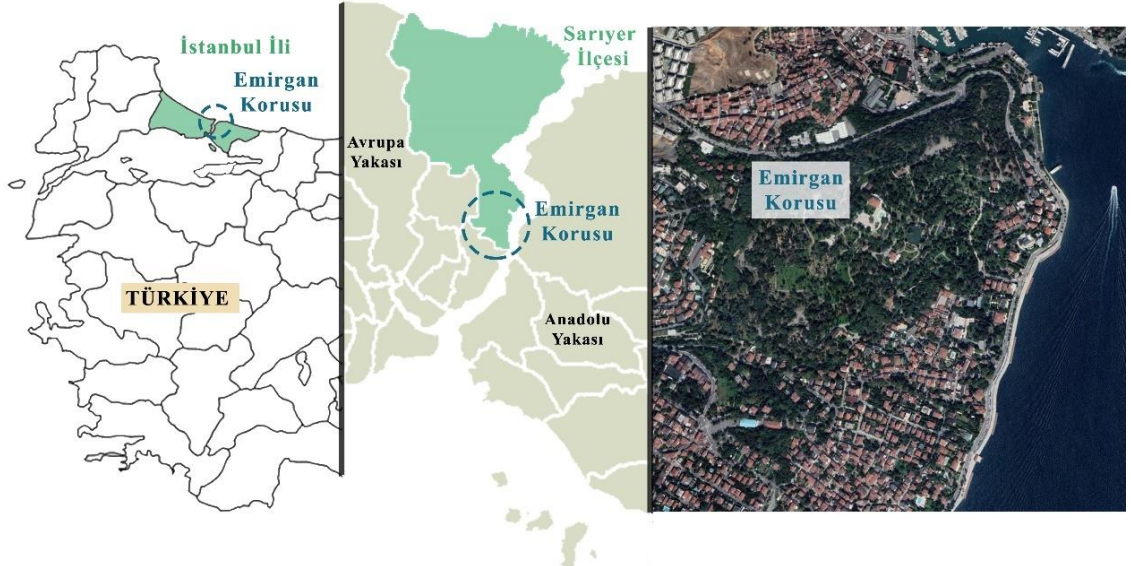
şekil 2.2 Yıldız Parkı ve Korusu, Fethi Paşa Korusu, Emirgan Korusu, Hidiv İsmail Paşa Korusu konumları gösteren harita (Anonymous. 2022b).

Şekil 2.2 Yıldız Parkı ve Korusu, Fethi Paşa Korusu, Emirgan Korusu, Hıdiv İsmail Paşa Korusu konumları gösteren harita (Anonymous. 2022b) (Devam).

2.4.1 Emirgan Korusu

472.000 m²'lik alanda bulunan Emirgan Korusu (Şekil 2.3) İstanbul ili sınırları içinde Sarıyer ilçesinin boğaza bakan tarafında bulunmaktadır (Tekeli, 1993).

Şekil 2.3 Türkiye sınırları, Emirgan Korusu (Anonymous, 2023b) (Orijinal, 2022)

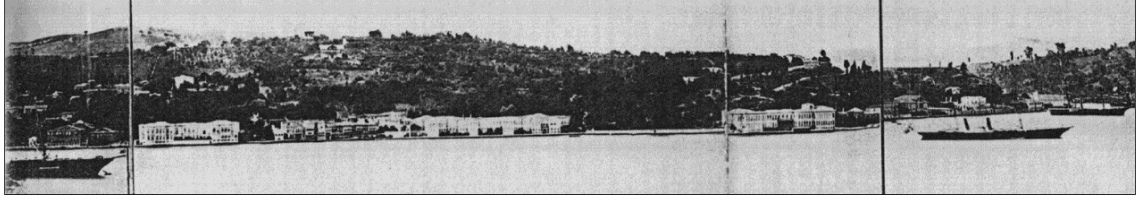
İstanbul ili Avrupa Yakası’nda İstinye Sementi ile Emirgan Sementi arasında yer almaktadır (Şekil 2.3).

Tarihçesi: Bizans döneminde Emirgan semtinde bulunan Balta limanından İstinye kıyılarına kadar bulunan arazide servi ormanlarının bulunduğu bilinmektedir (Memiş ve Bezci, 2019). Bu nedenle koruluğa, kökeni Rumca olan ve anlamı servili orman olan “Kyparadesé ismi verilmiştir (Tekeli, 1993). Emirgan Korusu’na komşu olan İstinye koyu tarafında Bizans imparatorluğuna ait yazlık saray ve manastırlar olduğu bilinmektedir (Tekeli, 1993).

Osmanlı döneminde ise Emirgan Korusu hanedanlığa ait bir alan olarak kullanılmıştır. 16.yüzyıl ortalarında Nişancı Feridun Bey’e verilen bu alan, kullanıldığı süre boyunca “Feridun Bağçesi/Feridun Paşa Bağçesi” olarak adlandırılmıştır. Feridun bey alana av köşkü, yazlık bahçeler ve bir adet yazlık köşk yaptırmıştır (Tekeli, 1993).

1635 yılında yapılsan seferin ardından, Emirgüneoğlu Tahmasb Kulu Han a ait sarayın yıkılması üzerine direnç göstermeyen Emirgüneoğlu, IV.Murat tarafından affedilmiş ve verilen diğer mülklerin dışında Feridun Paşa Bahçelerini de Emirgüneoğlu'na hibe etmiştir. Bunun sonucunda halk ağzında “Emirgüne Bağçesi”, "Mirgün Bağçesi" olarak adlandırılmıştır. Sonrasında Emirgan Korusu olarak adlandırılmıştır (Tekeli, 1993).

Emirgan Korusu’na ait fotoğraflarda 1860, 1870, 2004 yılına ait genel görünümüne yer verilmiştir (Şekil 2.4, Şekil 2.5, Şekil 2.6).

Şekil 2.4 1860'lı Yıllara ait bir fotoğrafta Emirgan Korusu'nun genel görünümü (Jones, 2018)

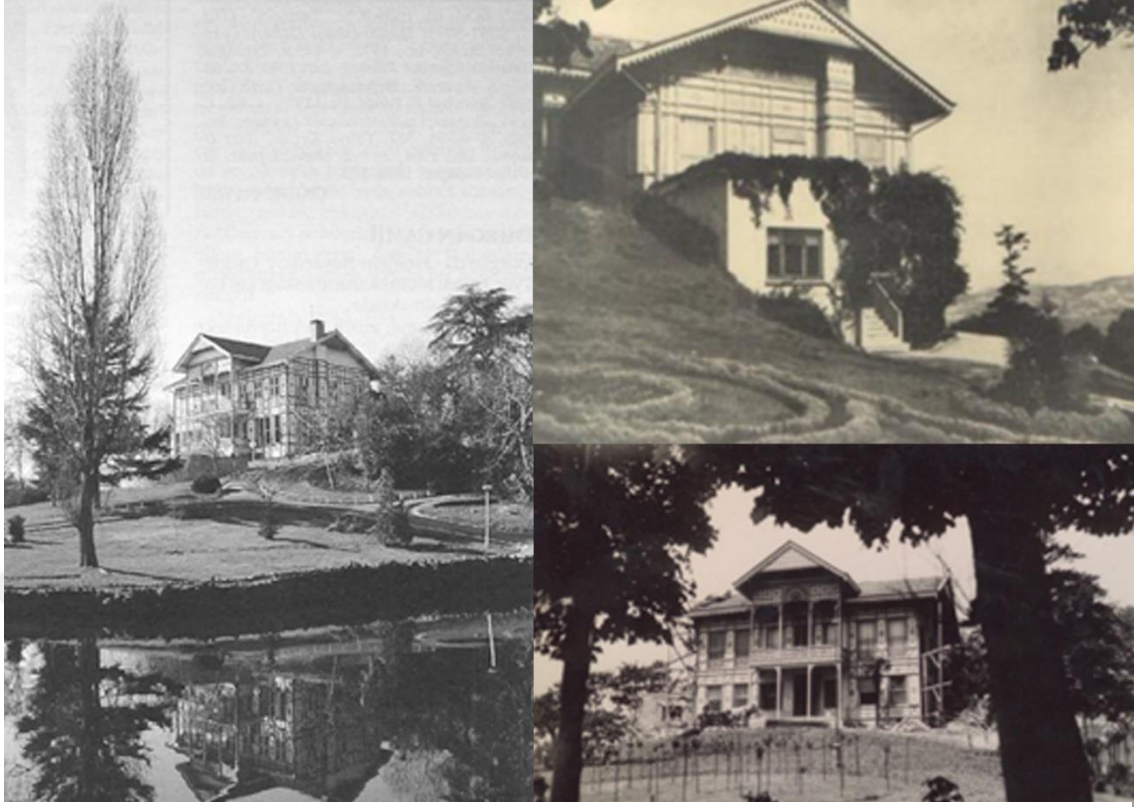

Şekil 2.5 1870'lı Yıllara ait bir fotoğrafta Emirgan Korusu'nun genel görünümü (Jones, 2018)

Şekil 2.6 Emirgan Korusu'nun günümüzdeki (2004) genel görünümü (Jones, 2018)

Abdülaziz tarafından 19.yüzyılın ikinci yarısında Mısır Hidivi (valisi) İsmail Paşa'ya verilen koruda sadece ahşap bir saray bulunmaktadır. İsmail Paşa üç ayrı köşk yaptırarak çevresini de park alanı olarak düzenlemiştir (Memiş ve Bezci, 2019). Koruda göletler ve bahçe düzenlemeleri de İsmail Paşa tarafından titizlikle takip edilmiştir (Tanman, 2011). Örneğin, Sarı Köşk'ün bahçesine ait görsellere şekil 2.7 'de yer verilmiştir.

Şekil 2.7 Emirgan Korusu'nda Sarı Köşk (Erdal Yazıcı) (Anonim, 2022b)

Köşkler; pembe, beyaz, sarı köşk olarak adlandırılmıştır. Köşkler restoran olarak hizmete açılmıştır (Şekil 2.8).

Emirgan Korusu'na ait tasarım incelendiğinde bulunduğu yüzyıldan oldukça etkilendiği görülmektedir. Lale Devri ile tasarımda değişimler gözlenmiş, 18.yüzyılda ise Avrupa'da rastlanan tasarım öğeleri Osmanlı'ya nüfuz etmeye başlamıştır (Yiğit ve Türel, 2006) (Tanman, 2011). Fakat 19.yüzyıl başlarına kadar süren kendine özgü Türk bahçesi anlayışı, saray yaşantısının da değişmesiyle yabancı bahçıvanlar getirilerek bütünüyle Avrupa tarzında değişiklere kendini bırakmıştır (Yiğit ve Türel, 2006).

Şekil 2.8 Pembe Köşk(a) (Cebeci, 2013), Sarı Köşk(b)(Orijinal, 2022), Beyaz Köşk(c-d) (Orijinal, 2022)

Osmanlı’da doğaya oldukça önem verilmiş ve doğaya karşı duyulan anlayış değişkenlik göstermiştir. “Batı etkisinin görüldüğü bahçelerde alçakgönüllü ve basit tasarım değişmiş, bahçe yaşanan değil, seyredilen yer olmuştur” (Yiğit ve Türel, 2006).

Osmanlı dönemi bahçe tasarım anlayışında bitki kullanım şekilleri de değişkenlik göstermiştir. Osmanlı’da görülen avlanma alanı olarak kullanılan koruluk alanda ibrelî ve yapraklı ağaçlar bir arada kullanılmıştır. Emirgan’ın geçmiş dönemlerinde Türk bahçelerinde çalı ve ağaç kompozisyonuna rastlanmaz (Şekil 2.9). Sebebi ise çalıların görsel anlamından dışında bir anlam içermeyişidir (Kuş Şahin ve Erol, 2009). Türk bahçelerinde görülen tek bir ağacın odak noktasında yer alması anlayışına da rastlanmıştır (Evyapan, 1988).

Şekil 2.9 Emirgan Korusu (Anonim, 2022b)

19.yüzyıl sonuna doğru “İngiliz Bahçe Stili” koruda kendini göstermeye başlamıştır. Doğaya en yakın tasarım anlayışı İngiliz bahçelerinde 19.yüzyılda görülmektedir (Evyapan, 1988).

Örneğin; havuzlar, kaskadlar, grottolar (barok dönemde yapay mağaralara verilen isim), alanın daha kavisli çizgilerle tasarlanması gibi izlere koruda rastlanmaktadır.

Romantik İngiliz bahçe anlayışına ait etkilerden sonra formal formlara çokça yer verilmeye başlanmıştır (Akyüz, Dönmez ve Şimşek, 2019). Geometrik bahçe tasarımları alanda görülebilmektedir (Evyapan, 1988). Türk bahçelerinde de görülen yüksek duvar anlayışı sebebiyle duvar üzerinde bitkilendirme yapılmamış, sınır işlevi ağaççıklarla sağlanmıştır (Kuş Şahin ve Erol, 2009).

Devamında gelen Cumhuriyet dönemi ve dönem içinde yapılan inkılaplar, olması gerektiği gibi peyzaj tasarım anlayışını değiştirmiştir. Tarihi kaynaklarda farklı belirtilmekte olup, 1941 veya 1943 yılında belediye başkanı ve vali unvanı olan Dr. Lütfi Kırdar koruyu satın aldıktan sonra düzenlemeler yaptırarak park olarak hizmete açmıştır.

Eskiden koruda bulunan heykeller, Japon lambaları, vazolar ve koru çevresinde bulunan çilek tarlaları günümüze ulaşamamıştır (Buğdaycıoğlu, 2004).

1979 yılında Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu koruda onarım faaliyetleri başlatarak sırasıyla yapılan onarımlar 1985 yılında tamamlanmıştır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ise 1995 yılında işletmeyi kendi bünyesinde sürdürme kararı alarak köşkları restore etmiş ve hizmete açmıştır (Buğdaycıoğlu, 2004).

İmar planı incelendiğinde Emirgan Korusu mülkiyeti İstanbul Belediyesi'ne aittir. Yürürlükte yer alan imar planında (Şekil 2.10) Sarıyer ilçesi, Emirgan mahallesi, 45 pafta, 158 ada, 2,3 ve 4 numaralı parseller koru sınırlarını oluşturmaktadır (Buğdaycıoğlu, 2004).

Şekil 2.10 Yürürlükteki imar planı (Orijinali 1:1000 ölçekli olan 4 adet imar planının birleştirilmesi ile oluşturulmuştur.) (Buğdaycıoğlu, 2004)

2.4.1.1 Emirgan Korusu peyzaj tasarımı

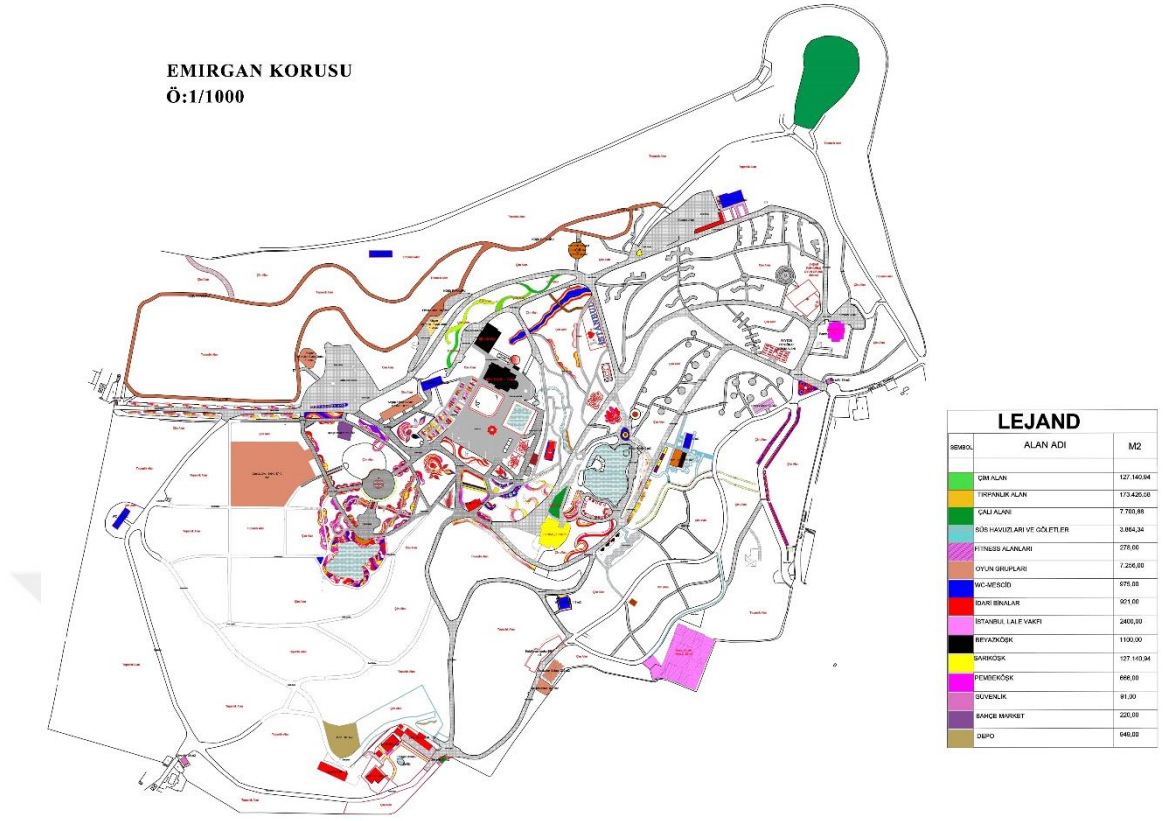
Emirgan Korusu içinde, basketbol sahası, bahçe market, çocuk oyun alanı, koru şefliği, mescit, otopark, restoran, seyir terası, spor alanı, kafe, tuvalet bulunmaktadır. Güncel işlev haritası Şekil 2.11’de verilmiştir.

Şekil 2.11 Emirgan alan işlevleri haritası (Orijinal, 2022)

Emirgan Korusu’nda, yapısal anlamda peyzaj planı (Şekil 2.12) kompleks bir tasarıma sahiptir (Ek 2). Görsel etki yanında rekreasyonel işlevleri olan tasarım planı ortaya konmuştur. Plan çerçevesinde oluşan mekanlar dinlenme, oturma, yürüyüş yapmak vb. aktiviteler için ayrılmıştır. Plan enformel hatlara sahiptir. Hatlar yapısal elemanlarla güçlendirilmiştir; döşemeler, donatı elemanları, aydınlatma elemanları, gölet, şelale vb. Her bir köşk ise bulunduğu noktanın seyir alanına hâkim, odak noktası oluşturmaktadır.

Genel planda yeşil alan yoğunluğu ve bitki yoğunluğu hakimdir. Bitkisel tür çeşitliliği, bitki kompozisyonlarına kaynak sağlarken, yapısal elemanlara eşlik etmektedir. Yapılan arazi gezisinde elde edilen görsel veriler kullanılarak alana ait yapısal ve bitkisel tasarım elemanları kategorilere ayrılmıştır.

Şekil 2.12 Emirgan Korusu peyzaj plan (Anonim, 2023ö) (Ek 2)

2.4.1.2 Emirgan Korusu mevcut yapısal peyzaj elemanları

Emirgan Korusu kapladığı alan nedeniyle içerisinde farklı tasarım materyallerini barındırmaktadır. Materyaller kullanım alanları veya işlevlerine göre ayrılmıştır.

Koruluk alan genelinde döşeme çeşitliliği gözle görünür şekilde farklılaşmadır. Kullanım biçimine göre döşemelerde değişim gözlenmektedir. Döşeme malzeme örnekleri şekil 2.13'te sıralanmıştır.

Şekil 2.13 Döşeme türleri (Orijinal, 2022)

Koruluk alanda yaya yollarında, köşk meydanlarında döşeme malzemesi olarak doğal taş tercih edilmiştir. Pergola zemininde podima döşeme çakıl taşları tercih edilirken, teras döşemesi olarak ahşap malzeme seçilmiştir.

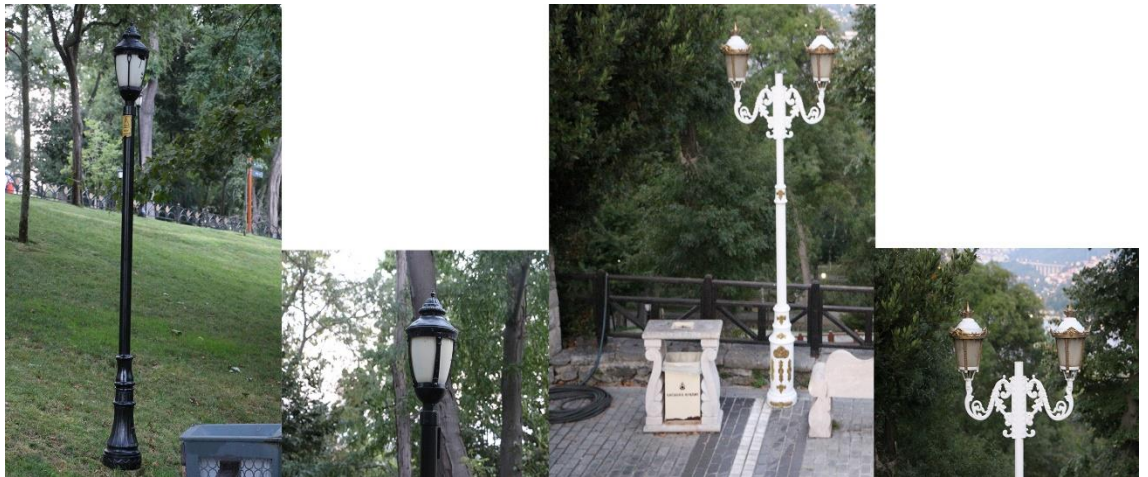
Koruluk alanda bulunan donatı eleman örnekleri şekil 2.14’te sıralanmıştır. Donatı elemanları kullanım işlevlerine göre değişkenlik göstermektedir. Oturma elemanı olarak pergola, duvar üzeri ahaşp oturma birimleri, bank, piknik masası vb. elemanlar kullanılmıştır. Yapısal elemanlarda genel olarak ahşap malzeme tercih edilmiştir. Ahşap dışında beton malzeme köşk etrafında bank, çöp kovası ve saksılarda kullanılmıştır. Ayrıca alanda mini şelaleler gibi farklı tasarım materyalleri bulunmaktadır.

Köşk çevresinde bulunan donatı elemanları kendi içinde bütünlük oluştururken, koruluk alanın kalan kısmında kullanılan donatı elemanları da materyal ve tasarım anlayışı olarak farklı bir bütünlük oluşturmuştur.

Şekil 2.14 Donatı elemanları (Orijinal, 2022)

Aydınlatma elemanları köşk çevresinde ve koruluk alan içerisinde farklılaşmaktadır (Şekil 2.15). Yapı çevresinde klasik modeller kullanılırken, park alanında ise modern aydınlatma elemanları kullanılmıştır.

Şekil 2.15 Aydınlatma elemanları ve korkuluklar (Orijinal, 2022)

Korkuluklar ise işlevlerine göre değerlendirilebilir. Şekil 2.16’te verilen örnek korkuluklar değerlendirildiğinde genellikle Koruma amaçlı, estetik olarak tamamlayıcı ve sınır oluşturmak amacıyla korkuluklar kullanılmıştır.

Şekil 2.16 Korkuluklar (Orijinal, 2022)

2.4.1.3 Emirgan Korusu mevcut bitkisel peyzaj elemanları

Koruluk alanda çeşitli bitki türleri yer almaktadır. Örneklere şekil 2.17’de yer verilmiştir.

Gölet çevresinde bulunan bitki kompozisyonları incelendiğinde tasarım ilke ve ögesi olarak çeşitlilik ve hacim ön plandadır. Bitkilerle çevrelenen gölet yeni bir mekân olarak tanımlanmakta ve sınırları belirginleşmektedir.

Köşk meydanlarında yer alan ağaçlar, örneğin Beyaz Köşk meydanında bulunan çınar ağacı (*Platanus orientalis* L.) at kestanesi (*Aesculus hippocastanum* L) vurgu, odak noktası tasarım ilkeleri ile uyuşmaktadır.

Yeşil alanda bulunan estetik olarak kullanılan köprüde, köprüye giden yol boyunca kullanılan çalılar tasarıma hareket ve süreklilik katmıştır. Çiçek parterlerinin simetrik olarak devam etmesi ve aynı bitki türlerinden oluşturulması süreklilik ve hacim ilkelerine bir örnek oluşturmaktadır.

Şekil 2.17 Bitkiler ve bitkisel kompozisyonları (Orijinal, 2022)

Alanda bulunan bitki türleri: Koruluk alanda bulunan bitkilere ait liste bitki çeşitlerine göre sıralanmaktadır (Tekeli, 1993).

İbrelî Ağaçlar: Mavi atlas sediri (*Cedrus atlantica Glauca Pendula*), himalaya sediri (*Cedrus deodara*), lübnan sediri (*Cedrus libani*), arizona mavi servisi (*Cupressus arizonica Glauca*), limoni servi (*Cupressus macrocarpa Goldcrest*), yalancı servi (*Chamaecyparis lawsoniana*), japon kadife çamı (*Cryptomeria japonica*), porsuk (*Taxus baccata*), batı ladini (*Picea abies*), konik ladin (*Picea glauca Conica*), mavi ladin (*Picea pungens Glauca*), kızılçam (*Pinus brutia*), halep çamı (*Pinus halepensis*), sahil çamı (*Pinus pinaster*), fıstık çamı (*Pinus pinea*), ağlayan çam (*Pinus wallichiana*), sahil sekoyası (*Sequoia sempervirens*), Kolorado gümüşü göknarı (*Abies concolor*), Çin mabetağacı (*Ginkgo biloba*), Kaliforniya susediri (*Calocedrus decurrens*)

Yapraklı Ağaçlar: Çınar yapraklı akçaağaç (*Acer platanoides*), dişbudak yapraklı akçaağaç (*Acer negundo*), dağ akçaağacı (*Acer pseudoplatanus*), Japon akçaağacı (*Acer palmatum*), atkestanesi (*Aesculus hippocastanum*), gülibrişim (*Albizia julibrissin*), adi gürgen (*Carpinus betulus*), katalpa (*Catalpa bignonioides*), çitlembik (*Celtis australis*), mahlep (*Prunus mahaleb*), erguvan (*Cercis siliquastrum*), fındık (*Corylus sp.*), kırmızı

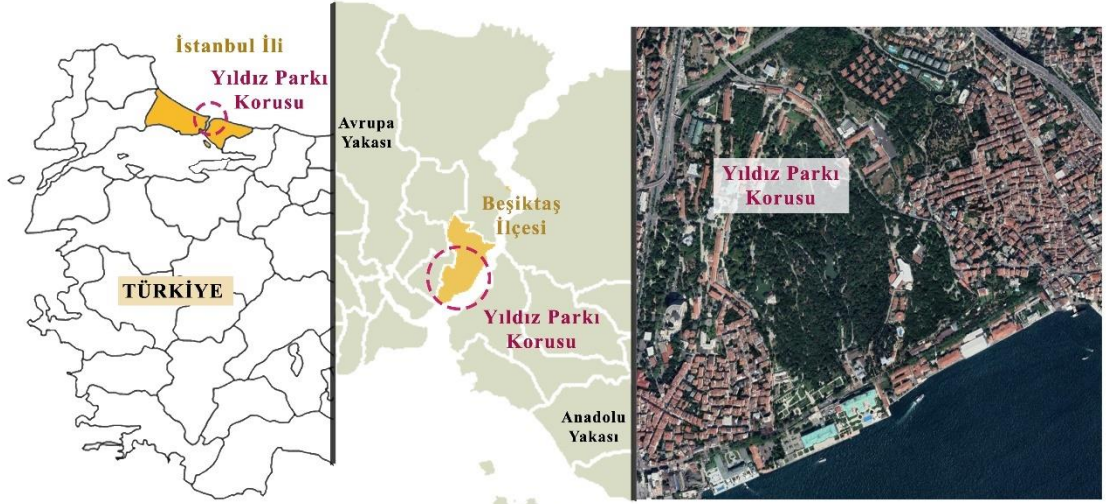
yapraklı Avrupa kayını (*Fagus sylvatica Purpurea*), sivri meyveli dişbudak (*Fraxinus angustifolia*), çiçekli dişbudak (*Fraxinus ornus*), sabun ağacı (*Sapindus mucorossi*), sarısalkım (*Laburnum anagyroides*), defne (*Laurus nobilis*), Malta eriği (*Eriobotrya japonica*), akkavak (*Populus alba*), yabani kiraz (*Prunus avium*), yalancı akasya (*Robinia pseudoacacia*), salkımsöğüt (*Salix babylonica*), gümüş ihlamur (*Tilia tomentosa*), Londra çınarı (*Platanus acerifolia*), Macar meşesi (*Quercus frainetto*), saplı meşe (*Quercus robur*), pırnal meşesi (*Quercus ilex*), kermes meşesi (*Quercus coccifera*), Japon meşesi (*Quercus dentata*), kaymakağacı (*Feijoa sellowiana*), kâfurağacı (*Cinnamomum caphord*)

Çalılar: Karayemiş (*Prunus laurocerasus*), kurtbağrı (*Ligustrum vulgare*), saray lalesi-yaprağını döken manolya (*Magnolia soulangeana*), beyaz çiçekli herdem yeşil manolya (*Magnolia grandiflora Gallisoniensis*), boylu alev çalısı (*Photinia fraseri Red Robin*), ateş dikenini (*Pyracantha coccinea*), alıç-geyik dikenini (*Crataegus monogyna*), yayılcı dağ muşmulası (*Cotoneaster horizontalis*), keçi söğüdü (*Salix caprea*), zakkum (*Nerium oleander*), doğu mazısı (*Thuja orientalis*)

Sarılcılar: Mor salkım (*Wisteria sinensis*)

2.4.2 Yıldız Parkı Korusu

İstanbul il sınırlarında bulunan Yıldız Parkı Korusu, 500.000 m²'lik alanı kaplamaktadır (Şekil 2.18). Yıldız Parkı Korusu, Beşiktaş ile Ortaköy ilçeleri arasında ve yamaç üzerinde yayılım göstermektedir (Tekeli, 1993).

Şekil 2.18 Türkiye sınırları, Yıldız Parkı Korusu (Anonymous, 2023b)

Tarihçe: Bölgeye ait en eski tarihi dönem Bizans dönemi olarak bilinmektedir. Von Hammer araştırmalarından yola çıkarak Bizans kaynaklarında da adı geçen Defne ormanlarının bu bölgede yer aldığı tahmin edilmiştir (Tekeli, 1993). Koruluk alan I. Süleyman (Kanuni) döneminden (1520-1566) başlayarak avlanma yeri olarak kullanılmaya başlanmıştır (Tekeli, 1993). Ağaçlarla kaplı bu alan Türklerin eline geçtikten sonra “Kazancıoğlu Bahçesi” olarak adlandırılmıştır.

Koruluk ileride kullanılacak Yıldız Sarayı arazisini kapsayan ve Beşiktaş'ta bulunan çokça ağaç olan tepede I. Ahmed tarafından küçük boyutlu bir köşkün yapılmasıyla IV. Murad'ın (1623-1640) dikkatini çekmiştir. Padişah bahçeleri olarak (hadaik-i hasa) sayabileceğimiz koruluk IV. Murad tarafından avlanma ve gezinti alanı kullanmaya başlamıştır. İleri tarihte adına yaptırılan köşk ise kızı Kaya Sultan'a hediye etmiştir (Gezgör ve İrez, 1993). Evliya Çelebi, yapı hakkında, "Vâcib-üs-seyr bir yalıdır. Bunda fevkanî bir şadırvan vardır ki, dünyada öyle bir sanatlı fevvâre görülmemiştir" demektedir. Sultan II. Mahmud (1808-1839) döneminde ordu öğrenimlerini izlemek amaçlı bir küçük köşk daha yaptırmıştır (Gezgör ve İrez, 1993). Sultan Abdülmecid'in (1839-1861) ise buradaki yapıları tamamen kaldırarak annesi Bezm-i Alem Sultan için "Kasr-ı Dilküşa" adlı bir köşk inşa ettirmiştir.

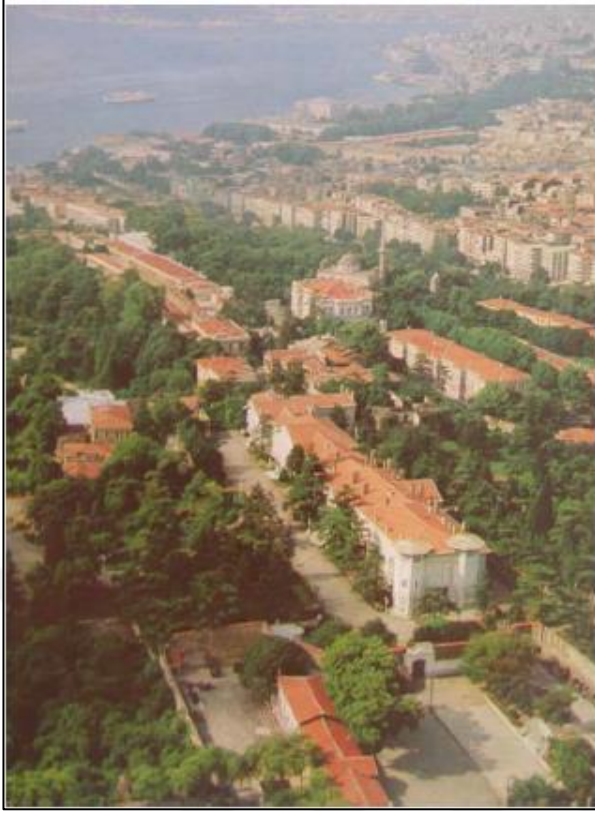
Abdölmecid döneminde padişah ve ailesi tarafından kullanımı gözlenen bu alan, Sultan Abdölaziz (1861-1876) döneminde de kullanılmaya devam etmiştir. Sultan Abdölaziz, koru içerisinde bulunan tüm köşk ve kasırları yenilemiş ve Beşiktaş Ortaköy caddesi üzerinde günümüzde de gözlemleyebildiğimiz kemerli köprüyü (Şekil 2.19) yaptırmıştır. Geleceğe yönelik köprü Yıldız bahçelerini Çırağan Sarayı ve Boğaziçi kıyılarına bağlamıştır.

Abdölaziz döneminde Çırağan sarayı arkasındaki bahçeye “Mabeyin Bahçesi” adı verilmiştir. Zaman zaman padişahın onayı ile haremdede yaşayanlar da bahçeye çıkabiliyorken, saray hekiminin kızı olarak bilinen Şair Leyla Hanım, anlatımlarında köprüden sonra geniş bir mermer merdivenle üst bahçelere çıkış sağlandığını ve meyve ağaçları, çimenler, çayırlar arasında vakit geçirildiğini belirtmiştir (Tekeli, 1993).

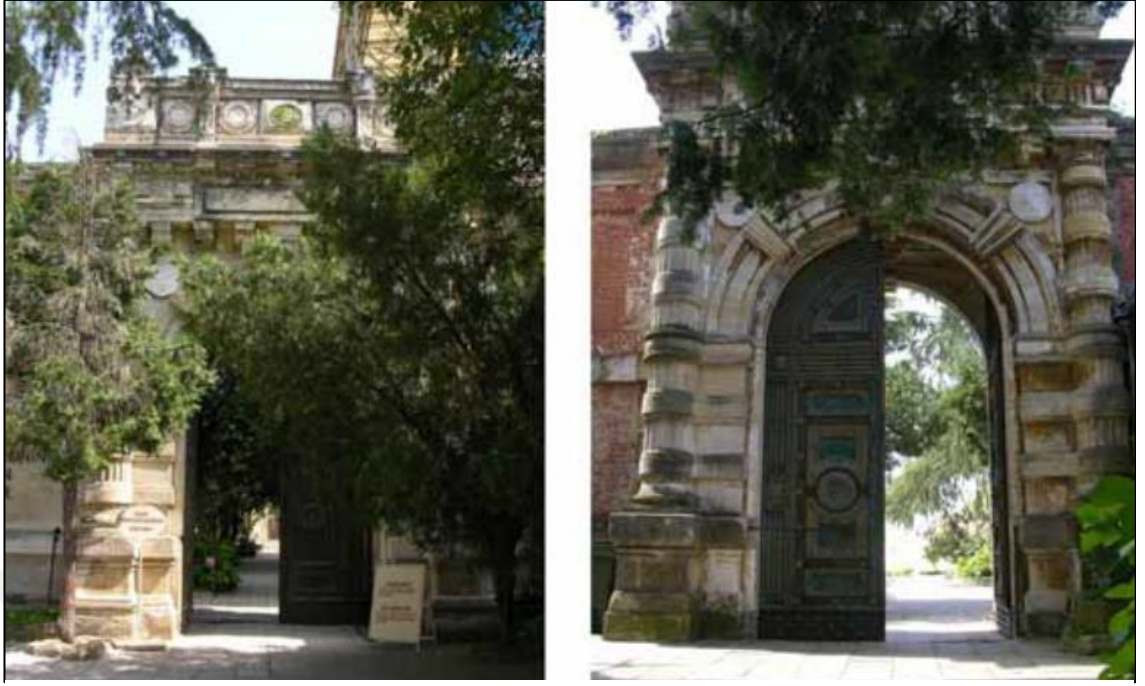
Şekil 2.19 Doğal ve suni taşlardan yapılmış kaskat, dal motifli korkuluğu olan köprü (Atasoy, 2007 ve Bilgin, 1988) (Kâşif, 2010)

Bu yıllarda Yıldız Sarayı (Şekil 2.20) olarak adlandırılan yer sayıca fazla yapı ile donatılmıştır. Sultan Abdölaziz alanda değişiklikler yapmış, Sultan II. Abdöhlamid döneminde ise sarayı amcası ve ağabeyinin tahttan indirilmeleri sebebiyle 7 Nisan 1877 yılında yıldız sarayına taşımıştır (Gezgör ve İrez, 1993).

Şekil 2.20 Yıldız Sarayı genel görünümü (Yıldız Sarayı Vakfı, 1986).

Sarayın etrafı yüksek duvarlarla çevrili olduğu için giriş ve çıkışlar Koltuk (Şekil 2.23), Saltanat, Valide (Şekil 2.22), Harem İç Kapısı (Şekil 2.21) ve Mecidiye kapıları ile sağlanıyordu. Valide kapı iç bahçelere açılıyordu. Harem iç kapısından içeriye girildiğinde ise sağdan dış bahçeye soldan Sultan Abdülhamid'in yaşadığı yere veya harem gidilebilmekteydi (Kocaişık, 2019). Bu kapılar dışında geçişi sağlayan gizli kapılar da bulunmaktaydı. Mecidiye Kapısı ise dış bahçeye açılmaktadır. Ortaköy tarafında bulunmaktadır. Alanda bulunan Şale köşküne (ahşap köşk) giriş için sonrasında dış bahçeye açılan bir kapı daha inşa edilmiştir.

Şekil 2.21 Harem İç Kapısı: Dış - iç cephe görünüşü (Kaşif, 2010)

Sarayda yer alan bahçelerin yapım tasarım aşamasında yerli yabancı mimarlar katkı sağlamıştır. 1850’de bir Alman mimar olan Stefel ve Sestel adlı bahçıvanlar tarafından Hasbahçe için çeşitli yörelerden ağaç getirtmiş ve uygulamasını yapmıştır. 1862’de işe alınan Alman bahçıvan Vieniild Avrupa’dan gelen ağaçlar ile bahçeyi düzenlemiştir (Gezgör ve İrez, 1993).

Şekil 2.22 Valide Sultan (Harem) Kapısı: Dış- iç cephe görünüşü (Kaşif, 2010)

II. Abdülhamid döneminde H. 1312 (M. 1896) ise New York'tan 20 adet çam ağacı (*Pinus L.*), 10 adet amaranth (*Amaranthus L.*) ve maun ağaçları (*Swietenia macrophylla*) saray bahçesine gönderilmiştir. Padişah ve harem kullandığı bahçe hasbahçe olarak kullanılırken, geri kalan alan dış bahçe olarak kullanılmıştır “Dış bahçe, Boğaz'a inen vadinin iki yamacına yapılmıştır” (Tekeli, 1993).

Şekil 2.23 Koltuk Kapısı, Saltanat Kapısı (Kâşif, 2010)

Tarihsel sürecine bakıldığında koruluk alan (dış bahçe) ile yoğun bir şekilde ilgilenilmiştir. Oldukça büyük alanı kapsayan bu ağaçlık alan doğa ile fazlasıyla ilgili olan padişah ve ailelerinin uğrak alanı haline gelmiştir. Park içindeki şale (ahşap köşk) (Şekil 2.24) Sultan II. Abdülhamid'in diğer yapıların oturmaya uygun olmadığını fark edip yaptırdığı köşktür. Diğer önemli yanı ise köşkün yapıldığı tepe Ortaköy, Beyoğlu, Beşiktaş, Haliç vb. ana hatlara hâkim olmasıdır (Kocaişık, 2019).

Yıldız Sarayı II. Abdülhamid'in yönetim zihniyeti ile uyuşmakta ve ona uzakta güvenli bir alan sunmaktaydı. Sultan Ortaköy ve Beşiktaş tepesine yer etmiş alanı istimlak etmiştir (Kocaişık, 2019).

Şekil 2.24 Şale Kasn 'nın birinci ve ikinci bölümleri. 9 Kasım 1889 tarihli L'l/ustration 'da yayınlanan resim (Anonim, 2022b)

Deniz kenarındaki yol ile koruluk alan, Yıldız sarayına bağlanmıştır. Yıldız parkı da genişletilmiştir. Bu dönemde koruluk, kırlık alan olarak bilinmektedir. Abdülhamid bahçeyi baştan imar ettirmiştir. Saray bahçelerinde ağırlanan yabancı misafirlerin İstanbul'un doğal güzelliğine hayran kaldığı belirtilmiştir. Saray diğer saraylardan farklı olarak köşk şale ve pavyon tarzında binalardan oluşmuş ve bu oluşum olumlu tarafı arazinin topografyasını ve bitki örtüsünü korumasıdır (Kocaişık, 2019).

Yıldız Parkı/Korusu bölgenin değerli alanlarından. İşlev olarak koruluk alan ile park işlevi bir arada görülmektedir.

İç bahçe: Sultan II. Abdülhamid'in yaptırdığı saray bahçeleri iki ayrı bölümden oluşmaktadır. İlki hususi bölümde bulunan hasbahçe (selamlık bahçesi), ikincisi ile Yıldız Parkı olarak bildiğimiz dış bahçedir. Bahçeler iç içe yerleştirilmiş duvarlarla korunmaktadır. Zamanın koşullarından etkilenen bahçeler barok akımından etkilenmiş, bahçelerde suni alanlara yer verilmiştir. Ayrıca alanda bulunan yapıların etrafı da bahçe olarak düzenlenip havuz yapılmıştır.

Osmanlıda önem arz eden hasbahçe (iç bahçe-selamlık bahçesi) örneğiyle Yıldız Sarayında da karşılaşılmalıdır. Hasbahçeye iki kapıdan girilebilmektedir Hususi bölümde (birinci avlu) yer alan hasbahçenin kapıları padişahın emri ile akşamları kilitlenir ve sadece Sultan ve harem kadınları tarafından kullanılıyordu (Kocaişık, 2019).

Hasbahçe (Şekil 2.25) önceden avcılık veya mesire alanı olarak kullanılmıştır. Sultanın taşındıktan sonra yaptığı bağlantı köprüleri ile bahçe sınırı genişlemiş ve belirlenmiştir. Alana suni havuz yapılmıştır. Bahçenin kuruluşunda Alman, İtalyan, Fransızlar bahçe uzmanı olarak getirilmiştir (Tekeli, 1993).

Bahçenin ana motifini oluşturan, üç yüz metre uzunluğunda yapay göl bulunmaktadır. Ağaç dalı şeklinde korkuluk bulunduran köprülerle, çimenlik ve ağaçlar gölü çevrelemiştir (Kocaişık, 2019).

Bahçe manzarasına sahip köşkler II. Abdülhamid'in kalmayı en sevdiği yerdir. Bahçe ve havuzun çeşitli yerlerinde ise kaskat (suni şelaleler) bulunmaktadır. Üç adet kaskatı bahçenin farklı yerlerinde konumlandırılmıştır, içlerinden birinde ise geçmişten kalan fotoğraflarda görebildiğimiz bir köprü yer almaktadır. Kaskatlar çimento, demir ile yapılmış ve ağaç dalı formundadır. Havuzda Sultan II. Abdülhamid'e ait küçük motorlu bir filika ile gezintiye çıkar, yanına haremelerini alır ve bazen küçük köşke kahve içmeye gidermiş (Kocaişık, 2019).

Şekil 2.25 Hasbahçe: görünüş (Bilgin, 1988) (Kaşif, 2010)

Hasbahçede çeşitli türlerden ağaçlar, İtalyan bahçıvan tarafından limonluk (Şekil 2.26) ve kış bahçesi bulunuyordu. Avrupa'daki bahçelerde az görülen vanilyalar yetiştirilirdi. Kış bahçesinde ise kanepeler ve koltuklar Saray marangozhanesinde yaptırılmıştır. Ayrıca "Nebâtât Hastanesi" adıyla bahçıvanlar tarafından bitki tedavisi için kurulmuştur.

Şekil 2.26 Limonluk: görünüş (Bilgin, 1988, s.70 (Kaşif, 2010))

“Hasbahçede beş yüz kadar odunsu, *seksen beş* kadar bitki türü vardır. 1980’lerde yapılan incelemeler neticesinde 1870-1910 döneminden kalan yapraklı ağaç türlerinden en çok çitlembik, ıhlamur, manolya, çınar, diş budak atkestanesi, menengiç, meşeler, iğne yapraklı ağaç türlerinden porsuk, çam, sedir, köknar, mamut ağacına, çalı ve kökenlerden de kurtbağrı, taflan, mazi, erguvan, oya ve şimşire rastlanmıştır. Ayrıca bahçede mevsimlik ve ömürlük farklı çiçek türleri ve süs bitkilerinin yetiştirildiği bilinmektedir. Bunların arasında en çok kış bahçesinde kamelya, vanilya, portakal ve turunç gibi egzotik bitkiler, açık alanda ise gül, karanfil, krizantem, lale, zambak, nergis, zerrin, klayol, kana ve avizler vardı”, gölde nilüfer çiçekleri de bulunmaktadır. (Kocaişık, 2019).

Şekil 2.27 Kebap Köşkü(a):Yıldız Sarayı Vakfı tarafından yapılan onarımdan (1984) sonraki görünüşü (Yıldız Sarayı Vakfı, 1985 ; Kaşif, 2010).
Ada Köşkü(b): Yıldız Sarayı Vakfı tarafından onarımdan sonraki görünüşü (Yıldız Sarayı Vakfı, 1982-1985; Kaşif, 2010).

Hasbahçede bulunan yapılar ise şöyle sıralanabilir: III. Selim Çeşmesi (1805), Namazgâh, Dinlenme Pavyonu Kebab Köşkü / Ada Köşkü (Şekil 2.27)/ Çayır Köşkü Kaskad Köşkü / Saatli Köşk / Eski Yıldız Kasrı / Çağlayan Köşkü Kışlık Kameriye Köşkü Diğer Dinlenme Köşkleri - Kameriyeler - Geyiklik ve Kuşhaneler Cihannüma Kasrı/ Köşkü Tamirhane-i Hümayun (Şekil 2.28)/ Marangozhane Yıldız Sarayı Müzesi / Güzel Sanatlar Binası Kütüphaneler / Saray Kitaplığı Mücellidhane ve Demirhane Rasathane Çiçek Serası / Sera-Limonluk(Şekil 2.26) Kameriyeler Hasbahçedeki yapay gölün ortasındaki adacıkta bulunan III. Selim Çeşmesi, Yıldız Sarayı’nın tarihte bilinen en eski yapısıdır.

Şekil 2.28 Talimhane Köşkü (Kocaşık, 2019)

Tahtan indirilen Abdülhamid’den sonra bahçeye dolaşım alanlarını birbirine bağlayacak şekilde köprüler eklenmiştir. İmparatorluğun sıkıntılı dönemlerine giriş yapıldığından bahçe bakımsız kalmıştır. 1923 tarihinden sonra köşkler, kameriyeler, havuz ve yollar tadilat altına alınmıştır. Ayrıca koruluk haline gelecek kadar sayıda ağaç dikilmiştir.

“Hasbahçede III. Selim Çeşmesi (Şekil 2.29) çevresindeki çakıl taşı bordürlü yollar gibi özgün olarak korunan yollar bulunmaktadır. Bunun dışındaki yolların çoğu tuğla ve taş parçaları üzerine beton dökülmesi ile özgünlüğünü yitirmiştir”

Şekil 2.29 III. Selim Çeşmesi: görünüş (Atasoy, 2007, album 90552 (Kaşif, 2010).

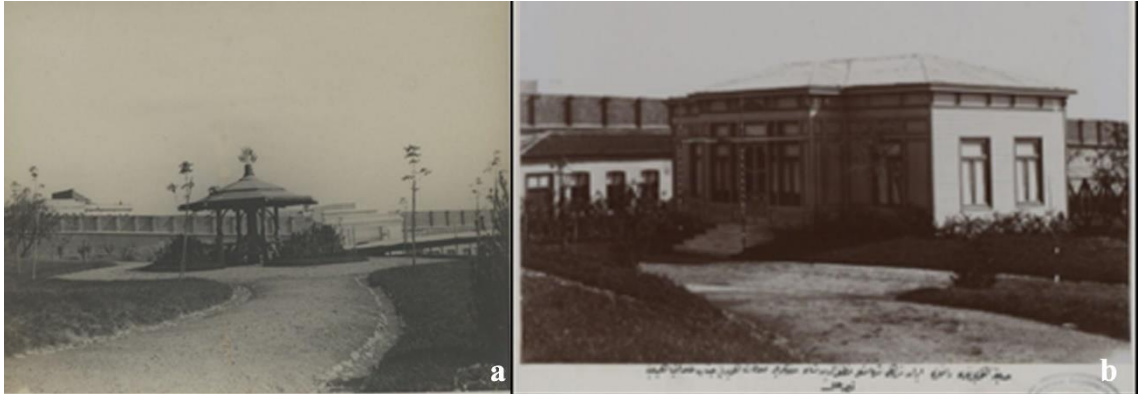
1960larda ise harp akademisi tarafından basketbol sahası eklenmiştir (Kocaişık, 2019) (Çepel, 1990). 1983'te ise açık hava tiyatrosu eklenmiştir. Bu alan bahçe ile uyumlu olmayan bir yer halinde kalmıştır. Günümüzde hasbahçenin olduğu kısım kapalıdır. Bahçe II. Abdülhamid dönemindeki durumundan uzaklaşmıştır çünkü saray dışı yapılar farklı kurumların çalışma alanı haline gelmiştir. Saray ise müze olarak kullanılmaya devam etmektedir.

Dış bahçe: Dış Bahçe ise günümüzde Yıldız Parkı olarak adlandırılmaktadır. Ortaköy, Çırağan ve Serencebey yokuşu ile çevrilidir. “Dış bahçede iki büyük havuz, Çadır Köşkü, Malta Köşkü, Yeni Köşk, Acem Köşkü (Şekil), Şale Köşkü, Talimhane Köşkü, Çini Fabrikası (Şekil 2.30), İstabl-ı Amire, hızar hane, marangozhane, tavukluk, güvercinlik, bağ, meyve bahçesi ve limonluklar” varken, günümüze ulaşamayan köşkler ise Acem Köşkü (Şekil 2.31), Talimhane Köşkü, Yeni köşk, Av Köşkü ve Bahçıvancıbaşı Köşkleridir (Kocaişık, 2019). Sultan II. Abdülhamid döneminde bahçe baştan inşa edilmiştir. Natüralist (doğalcı) anlatıma dayanan İngiliz peyzaj stilinden etkilenmiştir.

Şekil 2.30 Cini Fabrika-i Hümayunu: görünüş (Bilgin, 1988, s.74).

Saray etrafında bulunan duvarda beş adet kapıdan Mecidiye kapısıyla dış bahçeye giriş yapılmaktadır (Tekeli, 1993). Kapıdan girdikten sonra ileride bulunan havuz, dereyken havuza çevrilmiştir. Havuzun iki tarafında bulunan yamaçlara bağ ve meyve bahçeleri yerleştirilmiştir. Sultan Abdülaziz tarafından yapılan Malta Köşkü sağ tepede bulunurken, ön kısmında ise havuz bulunmaktadır. Çadır köşkü ise havuzun batı kısmında yer almaktadır. Havuzun suyu bir çağlayandan havuza inmektedir (Kocaişık, 2019).

Şekil 2.31 Yıldız Sarayı Dış Bahçesi'nde Acem Köşkü'nün bulunduğu yer (a) (Kocaişık, 2019).

Yıldız Sarayı Dış Bahçesi'nde Kasr-ı Âli (Acem Köşkü) (b) (Kocaişık, 2019).

Emirgan Korusu gibi Yıldız Parkı (Korusu) da Romantik İngiliz bahçe akımından etkilenmiştir. Genellikle arazi eğimini takip eden bir tasarım anlayışı görülmektedir. Alan iki eksen üzerine oturtulmuştur. Fakat yapılar eksen dışında yerleştirilmiştir. Göller,

akarsular ve oldukça fazla çeşitte kullanılan ağaç türü Romantik İngiliz bahçe akımını yansıtmaktadır. Bugüne ulaşamayan, koruda geçmiş kaynaklarda not edilen küçük ve büyük geçiş köprüler ve çeşmeler bulunmaktadır (Şekil 2.32).

Dış bahçe Yıldız'ın en büyük bahçesidir. Sarayda kır olarak adlandırılan bahçede izinsiz çıkılabildiği ve gezintilerde yiyecek yendiği Ayşe Sultan tarafından anlatılmaktadır (Tekeli, 1993). Dış bahçede sebze meyve bahçeleri bulunduğundan sarayın sebze meyve ihtiyacının buradan sağlandığı kaynaklarda yer almaktadır (Asan, 2005). Osmanlı'da soba olarak adlandırılan meyve sebze fideleri ve ağaç fidanlarının Avrupa'dan geldiği bilinmektedir (Tekeli,1993). İç bahçede olduğu gibi dış bahçe için de sayıca fazla yerli ve yabancı bahçıvanlar çalışmıştır.

Şekil 2.32 Yıldız Sarayı Dış Bahçesi'ndeki Kuğulu Fıskiye (Kocaişık, 2019).

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanı ile halka açılan Yıldız Parkı'nda bulunan materyaller değiştirilmiştir. Bahçe mimarlarının yaptığı özel alanlar yerini sıradanlığa bırakmıştır. Ağaçlık alanlarda bakım olmadığından yabani otlar etrafı sarmış ve bahçe vasfını zamanla kaybetmiştir (Yücel, 1982).

Cumhuriyet döneminde, 1930larda Yıldız Sarayı farklı bölümlere ayrılmıştır. Koruluk alan ise 1940'larda Maliye Bakanlığından İstanbul Belediyesi'ne devredilmiştir ve park

olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1979 başına kadar park bakımsız, güvensiz bir alan olarak anılmaya başlanmış fakat 1979 yılında Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu tarafından İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile bakım sözleşmesi imzalanmıştır. Bu bakım ile ağaçlar bakımlı hale geldiği için parkın içi kullanılmaya başlanmıştır (Yücel, 1982).

Parkta parke taşı, Gebze ve kandıra taşı, traverten taşı kullanılması, arabaların kullandığı bazı yolların araç trafiğine kapatılması ve yürüyüş yolu olarak kullanıma açılması, asfalt yerine mozaik parke taş döşemesi yapılması, eskiden beri var olan döküm fenerlerin tekrar kullanılması, seyir alanlarının yapılması, bankların park içerisinde yer alması, Malta ve Çadır köşklerinin tarihi kır kahvesi yapılması, ağaçların bakımlarının yapılması, çiçek parterlerinin oluşturulması gibi tasarımsal değişiklikler yapılmıştır (Yücel, 1982).

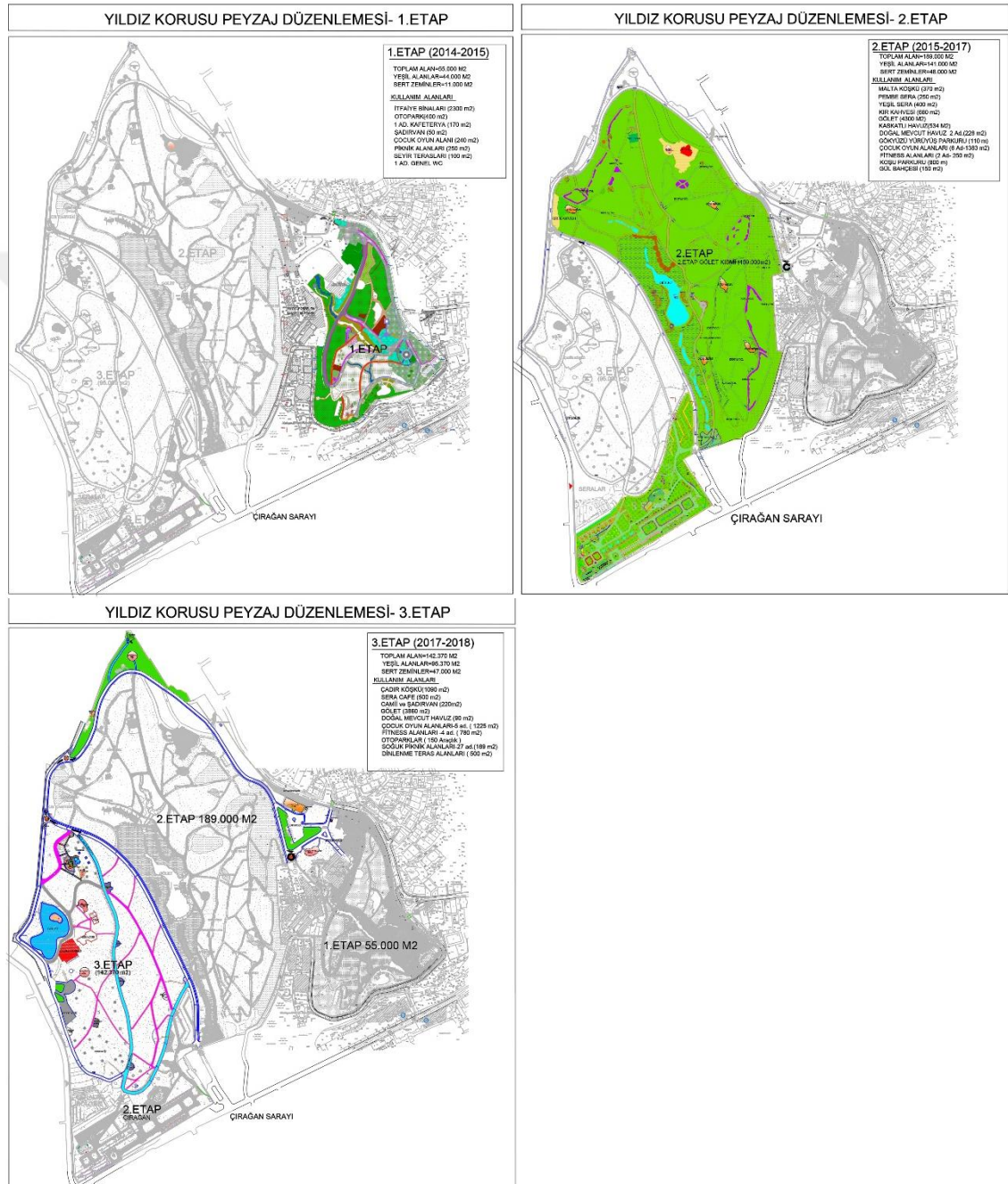
2.4.2.1 Yıldız Parkı Korusu peyzaj tasarımı

Yıldız Parkı Korusu içinde, Malta ve Çadır Köşkü, çocuk oyun alanı, otopark, seyir terası, spor alanı, kafeterya, tuvalet bulunmaktadır. Güncel işlev haritası Şekil 2.33'te verilmiştir.

Şekil 2.33 Yıldız Parkı Korusu alan işlevleri haritası (Orijinal, 2022)

Yıldız Parkı Korusu, oluşumu gereği bahçe karakterindedir. Planda görüldüğü gibi basit bir plan şemasına sahiptir. İşlevlerle zenginleştirilmiş bu alanda, yapısal peyzaj öğeleri çokça yer almaktadır. Yıldız Parkı Korusu peyzaj projesi 3 etap şeklinde çalışılmıştır. Şekil 2.34’te peyzaj planlarına yer verilmiştir (Ek 3).

Şekil 2.34 Yıldız Korusu peyzaj planı 1.-2.-3.Etap (Anonim, 2023ö) (Ek 3)

Koruluk alan olması sebebiyle fazla sayıda bitki türü bulundurmaktadır. Bitki kompozisyonları yanında renk, koku ve işlevlerine göre bitki seçimi yapılmıştır. Sınırlarda ve duvar önlerinde kapalı alan hissi oluşturma amacıyla bitkiler yoğun olarak kullanılmıştır. Bitkiler vurgu, hareket, süreklilik vb. oluşturmaktadır.

2.4.2.2 Yıldız Parkı Korusu mevcut yapısal peyzaj elemanları

Yıldız Parkı Korusu'nda bulunan yapısal peyzaj elemanları işlevlerine göre ayrılmıştır. Döşeme türlerine örnek olarak otopark, araç yolu, yaya yolu ve dinlenme alanı kaplama malzemelerine şekil 2.35'te yer verilmiştir. Döşeme çeşitleri çoğunlukla doğal taşlardan oluşmaktadır.

Şekil 2.35 Döşeme türleri (Orijinal, 2022)

Oturma birimi olarak pergolalar, duvar üzeri oturma birimleri, banklar vb. kullanılmıştır. Malzeme seçimi ahşap ağırlıklıdır. Alanda heykeller, çeşmeler ve kaskadlar tasarımda, tamamlayıcı öğeleri oluşturmaktadır (Şekil 2.36).

Şekil 2.36 Donatı elemanları (Orijinal, 2022)

Şekil 2.37 Köprüler (Orijinal, 2022)

Alanda yer alan köprüler gölet içinde bulunan mini ada ile bağlantıyı sağlamaktadır. Köprü malzemeleri beton, ahşap olarak değişkenlik göstermektedir (Şekil 2.37).

Korkuluklar genellikle sınır oluşturmak için kullanılmış, bulunduğu bölgenin tasarım fikrine göre çeşitlendirilmiştir (Şekil 2.38).

Şekil 2.38 Korkuluklar (Orijinal, 2022)

Şekil 2.39 Aydınlatma elemanları (Orijinal, 2022)

Dolaşım alanlarında genellikle direk aydınlatma elemanları kullanılmıştır. Şekil 2.39’da örneklere yer verilmiştir.

Şekil 2.40 Yapay gölet ve ada (Orijinal, 2022)

Tarihi önem taşıyan gölet, bulunduğu noktada odak noktası olarak tanımlanabilir. (Şekil 2.40).

2.4.2.3 Yıldız Parkı Korusu mevcut bitkisel peyzaj elemanları

Yıldız Parkı Korusu'nda farklı türlerde bitkiler bulunmaktadır. Şekil 2.41' da bitki tür ve kompozisyonlarına örnekler verilmiştir.

Yürüyüş yolları bitkilendirme denge ve oran ilkeleri ile eşleşmektedir. Alanda bulunan anıtsal ağaçlar ise vurgu/odak noktası oluşturmaktadır.

Gölet çevresi ve ada bitki tasarımı incelendiğinde bitkiler süreklilik ve hareket sağlayarak mekân etkisini arttırmaktadır. Koru içinde bulunan bitki kompozisyonları oran, vurgu, hacim etkisi oluşturmaktadır.

Dış bahçeyi iç bahçeden ayıran duvar kenarı çiçek parteri süreklilik oluşturmuş ve sınırı vurgulamıştır.

Alanda bulunan bitki türleri: Yıldız Parkı Korusu'na ait bitki türleri şu şekildedir;

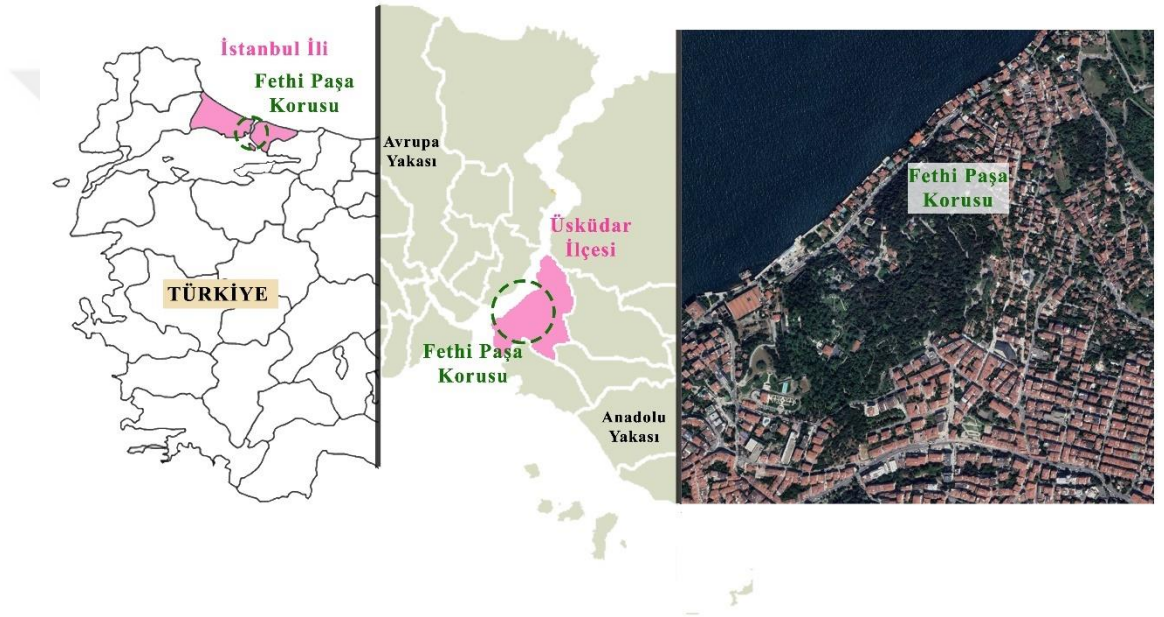
İbrelî, Yapraklı Ağaçlar, Çalılar, Sarılıcalar: Nadir bulunan 400 senelik sekoyaların dışında sedir (*Cedrus libani*), köknar (*Abies concolor*), çam (*Pinus pinea*), dişbudak (*Fraxinus angustifolia*), ladin (*Picea abies*), ardıç (*Juniperus occidentalis*), porsuk (*Taxus baccata*), yalancı akasya (*Robinia pseudoacacia*), meşe (*Quercus robur*), at kestanesi (*Aesculus hippocastanum L*), oya ağacı (*Lagerstromia indica*), kaymak ağacı (*Feijoa sellowiana*), acem dutu (*Broussonetia papyrifera*), sabun ağacı (*Sapindus mucorossi*), Amerikan lale ağacı (*Liriodendron tulipifera*), Çin şemsiyesi (*Cyperus alternifolius*) gibi ithal olarak getirilen 120 çeşidin üstünde ağaç ve çalı türü bulunmaktadır (Aslanoğlu, 1972).

Şekil 2.41 Bitkiler ve bitki kompozisyonları (Orijinal, 2022)

2.4.3 Fethi Paşa Korusu

Fethi Paşa Korusu, İstanbul ili, Üsküdar ilçesi sınırları içinde yer almaktadır (Şekil 2.42). Anadolu Yakasında bulunan Üsküdar ilçesi, Sultantepe semtinin denizi gören sırtlarından başlayarak Kuzguncuk tepesinde son bulmaktadır. Anadolu Yakasında Üsküdar ilçesinde bulunan Fethi Paşa Korusu, Üsküdar merkezine 1 km mesafede bulunmaktadır. Çevre ilçelerden olan Kadıköy'e ise 4 km mesafede bulunmaktadır.

Şekil 2.42 Türkiye sınırları, Fethi Paşa Korusu (Anonymous, 2023b) (Orijinal, 2023)

Korunun etrafı tamamen duvarlarla çevrilidir ve iki adet giriş kapısı bulunmaktadır. Girişlerden biri paşa limanı caddesi üzerinde yer almaktadır. Diğeri ise üst kısımda Münir Ertegün sokak üzerinde yer almaktadır.

Tarihçe: II. Mahmud (1808-1839) ve Abdülmecid (1839-1861) dönemlerinde yaşayan Fethi Ahmed Paşanın adı koruluğa verilmiş çünkü çalışma hayatı boyunca valilik, elçilik ve nazırlıklarda(bakanlıklarda) bulunmuş, Türkiye'de ilk müzenin açılmasına sağlamıştır.

Koruluk alan halk arasında Kuzguncuk korusu olarak anılmaktadır. Ağaç topluluğu yönünden oldukça zengin olan korunun yüz ölçümü önceleri 260.000m² (26ha), günümüzde ise yüz ölçümü 160.000 m²'dir.

Alan Paşa'nın ölümünden sonra mirasçıları arasında paylaşılmasıyla azalmış fakat mirasçıların torunlarından olan Avukat Şevket Mocan kendisine ait hisseyi İstanbul Büyükşehir Belediyesine devretmiştir. Sonrasında bir süre Mocan korusu olarak adlandırılan koruluk, belediyenin diğer hisseli yerleri almasıyla bugünkü adına kavuşmuştur.

Fethi paşanın hemen yanında bulunan koruluk ise Demirağ (Paşa limanı) korusu, duvar ile birbirinden ayrılmaktadır. Koru içinde iki adet ahşap yapı bulunmaktadır. Fakat 2014 yılında çatıdan başlayarak yanan Hüseyin Avni Paşa Köşkü kullanılmaz hale gelmiştir, daha sonra Anıtlar Yüksek Kurulu 23 Haziran 2014 tarihinde, restorasyon için gerekli ön izni vererek restorasyon sürecini başlatmıştır (Anonim, 2022k).

Her iki köşkte de restorasyon çalışması yapılmıştır. Köşkler beyaz ve bordo köşk şeklinde adlandırılmıştır. Harem olarak Beyaz Köşk, Selamlık için bordo köşk adı kullanılmıştır (Şekil 2.43) (Anonim, 2022k).

Şekil 2.43 Beyaz Köşk ve Bordo Köşk eski halleri (Anonim, 2022k)

Her iki köşk 2003 yılında halka açık restoran ve kafeterya olarak kullanıma açılmıştır. 1960lar ve 1980ler (Şekil 2.44) arasında koru terkedilmiş haldedir, koru sık orman alanı gibi yabani otlar ve sarmaşıklarla çevrilidir.

Şekil 2.44 1966 yılında Fethi Paşa Korusu (Anonymous., 2023b)

“Boğaziçi İmar Müdürlüğü’nün 2960 sayılı "Boğaziçi Kanunu"(Ek 1) hükümlerine göre düzenlediği 1/ 5000 ölçekli (Dosya No: 269, Evrak No: 1993 3/8/1983, Sayı No: 340132955 tasdikli) Boğaziçi Öngörünüm Tatbikat planında Fethi Paşa Korusu olarak gösterilen alan 1311 Ada, 89, 90, 96, 97, 99, 122, 123, 129, 130, 144, 167, 170, 172 ve 173 Parsel numaraları belirtilen birbirine bitişik 14 ayrı tapulama parseli üzerinde bulunmaktadır” (Kılıç, 2006) (Buğdaycıoğlu, 2004).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi 1985-1987 yılları arasında koru içerisinde gerekli düzenlemeleri yapmıştır; koru içi araç yolu, patika yollar, koşu yolları, aydınlatma, kafeterya, seyir terasları, yağmur suyu ve şebeke hatları vb. (Tekeli, 1993).

Geçmişte koruluk alan olarak uzun süre bakımsız kaldığından ve içinde bulunan köşkler kullanılmadığından tasarım anlamında farklı bir işlevi olmaması nedeniyle bitki türleri ile ön plana çıkmaktadır. Büyük bir koruluk alana sahip olan Fethi Paşa Korusu, bulundurduğu ağaç çeşitliliği ile eski Boğaziçi manzarasına ışık tutmaktadır (Tekeli, 1993).

Şekil 2.45 Fıstık çamı (*Pinus pinea*) (Kılıç, 2006)

2.4.3.1 Fethi Paşa Korusu peyzaj tasarımı

Fethi Paşa Korusu içinde, basketbol sahası, bahçe market, çocuk oyun alanı, koru şefliği, mescit, otopark, restoran, seyir terası, spor alanı, kafe, tuvalet bulunmaktadır. Şekil 2.46'da peyzaj planı verilmiştir (Ek 4).

Bitkisel elemanlar ise renk, koku ve işlevlerine göre gruplanmıştır. Yapısal elemanlar bitkisel elemanlarla zenginleştirilmiş ve görsel etkinin artmasını sağlamıştır.

2.4.3.2 Fethi Paşa Korusu mevcut yapısal peyzaj elemanları

Fethi Paşa Korusu, döşeme malzemeleri, donatı elemanları vb. elemanlar çeşitli ve yoğun şekilde kullanılmaktadır. Yapısal peyzaj elemanları işlevlerine şekil 2.48-şekil 2.49'da yer verilmiştir.

Şekil 2.48 Döşeme türleri (Orijinal, 2022)

Yaya yolu döşemeleri doğal taş malzemelerden oluşturulurken, yürüyüş yolları için ince çakıl kullanılmıştır (Şekil 2.48). Otopark için parke taş malzeme kullanılmıştır. Alanda yer alan donatı elemanlarına şekil 2.49'da yer verilmiştir. Bunlara örnek olarak; tuvalet, çöp kovası, duvar üzeri oturma birimi, tabelalar vb. sıralanmıştır.

Şekil.2.49 Donatı elemanları (Orijinal, 2022)

Şekil 2.50 Korkuluklar (Orijinal, 2022)

Şekil 2.50’te örnekleri verilen korkulukların malzemeleri alan genelinde ahşap ve metal olarak seçilmiş ve koruma ve görsel etki amacıyla kullanılmıştır.

Koruluk alanda çocuk oyun alanı ve spor alanı da yoğun olarak kullanılmaktadır.

Bu alanlarda elemanlar çeşitlendirilmiştir (Şekil 2.51).

Şekil 2.51 Çocuk oyun alanı ve spor alanı (Orijinal, 2022)

Çocuk oyun alanında ve spor alanında kauçuk kaplama malzemesi kullanılmıştır. Basketbol sahasında ise akrilik boya tercih edilmiştir.

2.4.3.3 Fethi Paşa Korusu mevcut bitkisel peyzaj elemanları

Koruluk alanda bitki türleri ile çeşitli kompozisyonlar yapılmıştır. (Şekil 2.52)

Şekil 2.52 Bitkiler ve bitki kompozisyonları (Orijinal, 2022)

Bitki kompozisyonları tasarım ilkeleri altında değerlendirildiğinde çeşitlilik, vurgu, nokta ilkeleri ön plandadır.

Alanda bulunan bitki türleri: Koruda en çok görülen ağaç türleri sıralanmıştır.

İbrelî, Yapraklı Ağaçlar, Çalılar, Sarılıcılar: Kermes meşesi (*Quercus coccifera*), defne (*Laurus nobilis*), akçakesme (*Phillyrea latifolius*), sakızağacı (*Pistacia atlantica*), erguvan (*Cercis siliquastrum*) ve gümüşü ıhlamurdur (*Tilia argentea*), atkestanesi (*Aesculus hippocastanum*), saplı meşe (*Quercus robur*), akdud (*Morus alba*), Trabzon hurması (*Diospyros kaki*), yalancı akasya (*Robinia pseudoacacid*), dişbudak (*Fraxinus angustifolia*), porsuk (*Taxus baccata*), her dem yeşil kartopu (*Viburnum tinus*), kızılçık

(*Corus mas*), Japon taflanı (*Euonymus japonicas*), Japon kadifeçamı (*Crytomeria Japonica "Elegans"*)

Bunlardan, kermes meşesi (*Quercus coccifera*), normal boyundan (4m) daha uzun (18m) koruda görülmektedir. Korunun tepelerine doğru sıralı halde kızılçamlar (*Pinus brutia*), fıstıkçamları (*Pinus pinea*), sedirler (*Cedrus deodara*) ve giriş kapısından sonra karşımıza çıkan çayır alanda sakızağacı (*Pistacia atlantica*) çap ve boylarına bakıldığında anıtsal ağaç sınıfında değerlendirilmektedir (Tekeli, 1993).

3. MATERİYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Çalışmanın ana materyalini İstanbul ili Beykoz ilçesinde yer alan Hidiv İsmail Paşa Korusu oluşturmaktadır. Hidiv İsmail Paşa Korusu'nun tarihi süreç içindeki değişimi ve mevcut durumunu gösteren makaleler, tezler, kitaplar, broşürler vb. yazılı kaynaklar ile alana ait haritalar, fotoğraflar, plan ve projeler vb. görsel kaynaklar, çalışmanın ana materyaline katkı sağlayan materyaller olarak değerlendirilmiştir.

3.1.1 Araştırma alanı

İstanbul'da nüfus ile paralel olarak artan açık alan ihtiyacı, koruluk alanların önemine dikkat çekmiş ve sürdürülebilir ekolojik planlama kavramını gündeme getirmiştir. Bu kavram nazım imar planlarında yer alırken, uygulamalarda dikkate alınmamaktadır. Yeşil alanlarda da aynı şekilde uygulamalarda herhangi bir sürdürülebilir tasarım önerisi görülmemektedir (Aksoy ve Samur, 2013). Bu bağlamda ele alınan Hidiv İsmail Paşa Korusu'nun, tarihi süreçte daha az insan etkisine maruz kaldığı ve bitkisel/yapısal öğeleri ile en az zarar gören koruluk alanlardan biri olduğu görülmektedir. Aynı zamanda hava, çevre kalitesi üzerine olumlu etkisi, doğal kaynakları, çoğunlukla flora ve faunanın korunmuş olması da çalışma alanı olarak seçimi konusunda etkili olmuştur (Aksoy ve Samur, 2013).

Yanı sıra Hidiv İsmail Paşa Korusu'nun konumu göz önüne alındığında, hem sahil hattında sıkışmış yapı bütününe yakın kesiminin, hem de insan etkisinin fazla olmadığı yoğun ağaç varlığına sahip bölümünün bulunması ile dikkat çekici olduğu görülmüştür. Alanın, kent parklarında olan tasarım özelliklerini tam olarak benimsememiş olduğu ve küçük bir saray bahçesi olma hissini kullanıcılara aktarabilme özelliğine sahip olduğu görülmektedir.

3.2 Yöntem

Çalışma beş aşamada gerçekleştirilmiştir:

1. İlk aşamada çalışma alanı belirlenerek alana ve konuya ilişkin veriler toplanmıştır.
2. İkinci aşamada arazi çalışmaları gerçekleştirilmiş, çalışma alanı olan Hidiv İsmail Paşa Korusu'nun mevcut durumunun saptanmasına yönelik gözlemler yapılmış ve fotoğraflar çekilmiştir. Ayrıca İstanbul korularının örneklenmesi amacıyla Emirgan Korusu, Yıldız Parkı ve Korusu ile Fethi Paşa Korusu'nda da gözlem çalışmaları gerçekleştirilmiştir.
3. Üçüncü aşamada literatür ve arazi çalışmaları ile elde edilen tüm veriler birlikte ele alınmış, Hidiv İsmail Paşa Korusu'nun çeşitli özellikleri ile tarihi süreç içindeki değişimi ve mevcut durumu ortaya konmuş, alan peyzaj tasarımı açısından değerlendirilmiştir.
4. Dördüncü aşamada karar alma süreçlerine katkı sağlamak amacıyla, Hidiv İsmail Paşa Korusu mevcut durumu ile ele alınarak yeşil alan kalite kriterlerine göre değerlendirilmiştir.

Yeşil alan kalite değerlendirmesinin amacı;

- Basit ve etkili bir sistem oluşturmak,
- Aynı alanda kullanılan yeşil alan işlevlerinin karşılaştırılmasına olanak sağlamak,
- Kaliteyi tutarlı bir şekilde değerlendirmek,
- Kalite standartlarının altında kalan alanlar için yapılacak işlemleri belirlemek (yatırım, yönetim, fonksiyon, amaç) şeklinde sıralanabilir (Anonymous, 2023c).

Kriterlerin belirlenmesinde İskoçya'da bulunan Greenspace Scotland ve Glasgow and Clyde Valley Green Network Partnership tarafından hazırlanan çalışmadan yararlanılmıştır (Çizelge 3.1) (Anonymous, 2023c).

Çizelge 3.1 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri (Anonymous, 2023c)

	Değerlendirme Kriterleri	Bölge 1	Bölge 2	Bölge 3
Erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar	Merkezi konumlar ile aktif bağlantı			
	Engelli standartları ve engelli kullanıcı ihtiyaçlarını karşılaması			
	Döşeme yüzeyi işlenmiş, üstün nitelikli patikalar sağlaması			
	Ulaşımın diğer çevre ulaşım hatlarıyla bağlantılı olması			
	Alan içinde ve alanlar arasında hareket sağlanması			
	Doğru alanlarda, erişilebilir girişler			
	Bağlantılı patika ağı ve yönlendirme sağlaması			
İlgi çekici alanlar/Odak noktaları	Pozitif bir imajla çekici olması			
	Kent ortamı için çekici bir ortam olması			
	Kaliteli malzeme, kentsel mobilya ve ekipmanları			
	Çekici peyzaj öğeleri ve bitkiler			
	İyi karşılayan sınır ve giriş alanları			
	Güvenli, kullanılabilir durumda ve temiz tesisler (imkanlar)			
	Yeteri kadar çöp kutusu ve az oranda çöp			

Çizelge 3.1 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri (Anonymous. 2023c) (Devam)

	Bakımlı			
Biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar	Biyoçeşitliliğe olumlu katkı sağlaması			
	Yaban hayatını sürdürebilecek genişlikte alana sahip olması			
	Habitat için çeşitlilik sunması			
	Daha geniş peyzaj yapısının/ortamının bir parçası olması			
	Daha geniş yeşil alanlar ile bağlantısı olması			
	Habitat koruma ve erişilebilirlik arasında denge			
	Kaynak yeterliliği			
Aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu	Çok çeşitli açık hava etkinlikleri için uygun ortamlar sağlaması			
	Çeşitli oyun, spor, rekreasyon fırsatları			
	Sosyal etkileşime olanak sağlayan alanlar sunması			
	İhtiyaçları karşılayan uygun ve üst kalitede tesis ve hizmetler			
	Konum ve büyüklük olarak uygun tesisler			

Çizelge 3.1 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri (Anonymous. 2023c) (Devam)

	Değişik yaş gruplarının hassasiyetleri için dikkatli yerleştirilmiş kullanımlar			
	Değişen kullanım veya ihtiyaçlara uyulanabilir olması			
Topluluk yararına sahip olma durumu	Konuksever ve güvenli			
	İyi düzeyde doğal denetim			
	Uygun aydınlatma			
	Yerel kimlik ve yer duygusu			
	Geniş toplum tesislerine doğru iyi yollar			
	Farklı ve akılda kalıcı yerler			
	Çeşitli aktivite ve fonksiyonlar için gıda hizmeti			
	Alanın yönetiminde toplumsal katılım			

Çalışma alanının farklı kısımlarının belirlenen kriterlere göre değişkenlik gösterdiği gözlenmiştir. Bu nedenle alan, niteliklerine ve kullanım durumuna göre üç farklı bölüme ayrılarak değerlendirilmiştir (Çizelge 3.1).

1. bölge en yoğun kullanıma sahip ve daha çok oturma, dinlenme ve yeme-içme mekanlarının bulunduğu pasif rekreasyon alanı,
2. bölge yürüyüş yolu gibi aktif rekreasyon işlevleri yanında sakin/sessiz ortamı ile dolaşım alanı,

3. bölge ise yoğun bitki varlığına sahip ancak kullanıcıların dolaşımına izin vermeyen koruluk alan olarak belirlenmiştir.

Niteliklerine göre bölgelere ayrılarak değerlendirilmesi, alan bütününe kalite değerlendirmesinin yapılması yanında farklı kısımlarının birbirleri ile karşılaştırılmasına da olanak sağlamıştır.

Çalışmada sayısal puanlama yöntemi kullanılarak, yeşil alan kalite kriterlerine göre üç bölge için ayrı ayrı puanlama yapılmıştır (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2 Yeşil alan değerlendirme kriterleri puanlama verileri (Anonymous, 2023c).

	5	3	1	Nötr
Değerlendirme Kriterleri	Yüksek	Ortalama	Düşük	
Kriter uygunluğuna göre değerlendirme puanları	Amaca uygunluk	Ortalama uygunluk	Zayıf veya uygun olmama,	Uygun nokta olmaması, bulunmaması
5=Harika, 4=İyi, 3=Kabul edilebilir, 2=Kötü, 1=Başarısız				

Veriler puanlama sistemi ile elde edildikten sonra bölgenin birbirinden farklarını karşılaştırmak amacıyla Anova analizi (Analysis of variance) diğer adıyla “varyans analizi” ve sonrasında 3 ayrı bölgeye ait verilerin karşılaştırılmasına yönelik Tukey testi gerçekleştirilmiştir.

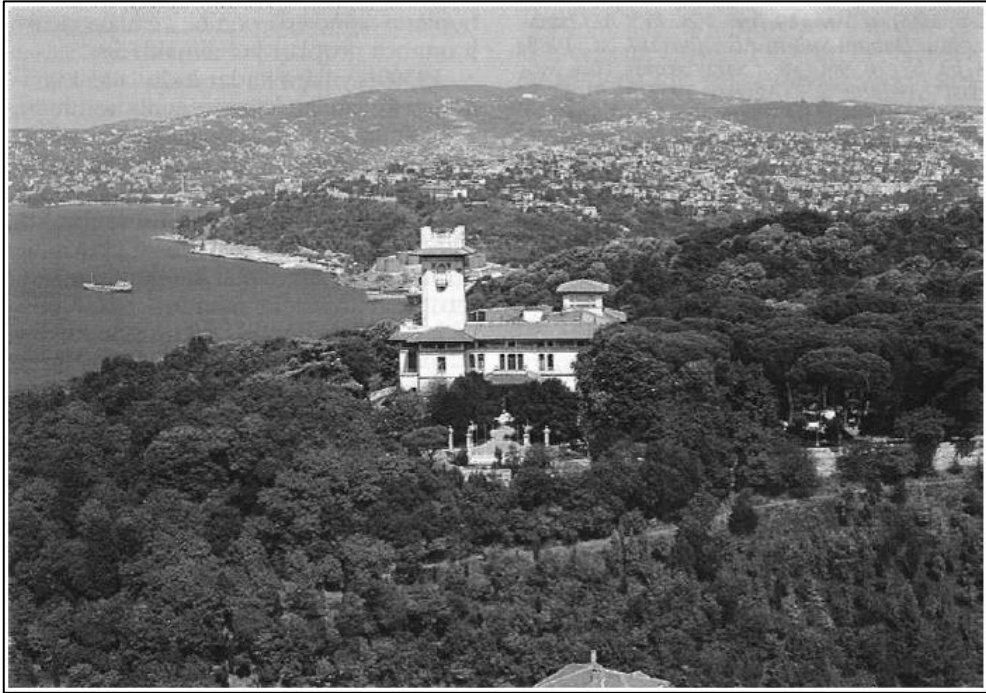
5. Son aşamada çalışmadan elde edilen sonuçlar ortaya konarak, koruluk alanlara ilişkin genel ve çalışma alanına özel öneriler geliştirilmiştir.

4. ARAşTIRMA BULGULARI

4.1 Hidiv İsmail Paşa Korusu

Hidiv İsmail Paşa Korusu'na (şekil 4.1) ait arazi toplam 172.000 m² olarak kaydedilmiştir (Tekeli 1993).

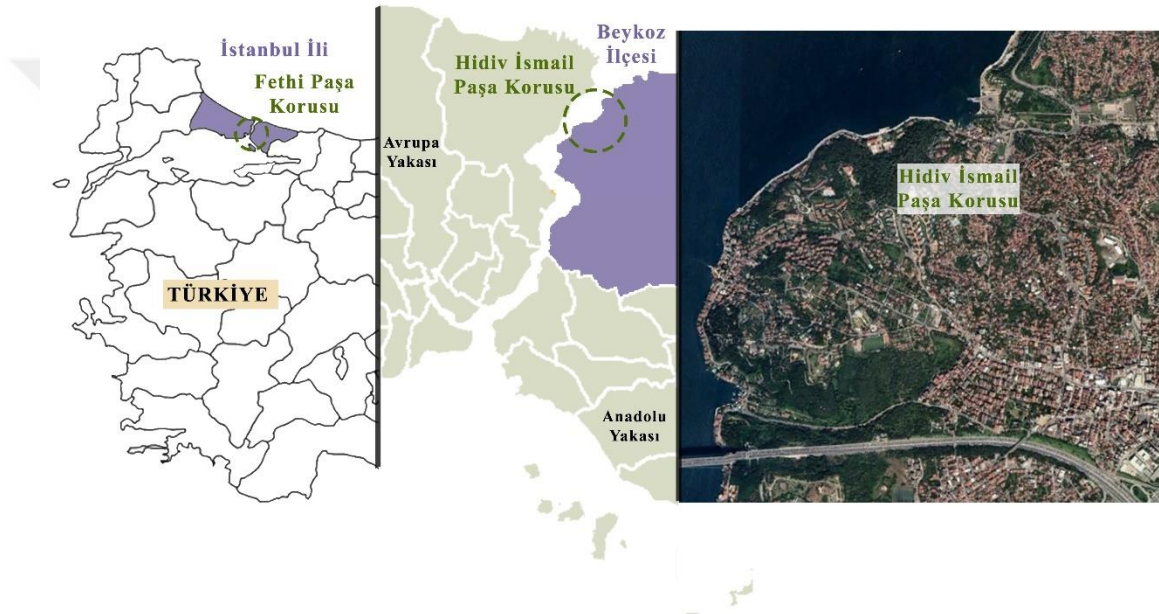
Korunun bulunduğu parsel Üşküdar tapu sicil kaydında 342 ana kütük, 30 pafta, 194 ada ve 7 parsel olarak 16.12.1952 yılında kayıt altında alınmıştır. Sonraki yıllarda arazinin bir kısmı Dalgıç Okulu'na satılmıştır ve satıştan sonra parsel numaraları 49 ve 51 olmuş, kalan alan 161.772 m² olarak 1973 tarihinde kayıt altına alınmış, 680 m olan sahil şeridi de 530 m'ye inmiştir. Tepe noktası deniz seviyesinden 66 metre yukarıdadır (Topbaş, 1997).

şekil 4.1 Hidiv Kasrı – Hidiv İsmail Paşa Korusu (Gürol Kara / TETTVArşivi) (Tekeli, 1993).

4.1.1 Konum ve sınırlar

Hidiv İsmail Paşa Korusu, Türkiye’de, İstanbul ili sınırları içerisinde yer almaktadır (Şekil 4.2). İstanbul ili, Beykoz ilçesi, Çubuklu mahallesi sınırları içerisinde yer alan Hidiv İsmail Paşa Korusu (Çubuklu Hidiv Kasrı) (Şekil 4.2) Anadolu yakasında ve Kanlıca mahallesinin 1,5 km kuzeyinde dik ormanlık yamaçları kapsayan alanda yer almaktadır (Tekeli, 1993).

Şekil 4.2 Hidiv İsmail Paşa Korusu'nun Türkiye'deki konumu (Anonymous, 2023b) (Orijinal, 2023)

Koru “41 derece 6 dakika 12 saniye ile 29 derece 4 dakika 17 saniye enlem ve boylamları” arasında bulunmaktadır (Anonymous, 2022j).

(41°06'12.6"N 29°04'17.2"E (Güney-Batı)

41°06'24.2"N 29°04'51.7"E (Kuzey Doğu)

41°06'24.5"N 29°04'24.1"E (Boğaz tarafı)

41°06'12.5"N 29°04'34.6"E)

Şekil 4.3 Hidiv İsmail Paşa Korusu ve çevresi (Anonymous, 2023b) (Orijinal, 2023)

Bulunduğu noktanın karşı kıyısında ise Emirgan Korusu yer almaktadır. İşlevleri birbirine benzerlik gösteren iki koru, boğazın iki yakasında birbirini karşılamaktadır (Şekil 4.3). Koruluk alan sınırları şekil 4.4'te yer almaktadır. Sınırları gün geçtikçe küçülmekte olan koru, konut alanları ile çevrelenmiştir.

Şekil 4.4 Hidiv İsmail Paşa Korusu alan sınırları (Anonymous, 2023b) (Orijinal, 2023)

4.1.2 Ulaşım

Hidiv İsmail Paşa Korusu, İstanbul Boğazı sahil ana arteri olan Piri Reis caddesinde yer almaktadır. Koru'nun kıyı ile doğrudan bağlantısı bulunmamaktadır. Koru'ya güney yönünden ulaşımın sağlanması amacıyla Hidiv Kasrı Caddesi ve Kору sokak kullanılmaktadır (Şekil 4.5).

Toplu taşıma ile koruya ulaşmak için kullanılabilecek, alanın çevresinde bulunan İETT otobüs durakları şekil 4.5'te görülmektedir. Sahil kesiminden alan erişim için Beykoz Sahil Yolu Otobüs durağında inilerek yaklaşık 1 km yürünmesi gerekmektedir (Anonim, 2022i).

Şekil 4.5 Hidiv İsmail Paşa Korusu ulaşım haritası (Anonymous, 2023b) (Oriinal, 2023)

Koru'ya ayrıca deniz yolu ile ulaşım da mümkündür, Çubuklu İskelesi'nden koruya yine yaklaşık 1 km'lik yürüme mesafesi bulunmaktadır (Anonim, 2022i).

4.1.3 İklim ve bitki örtüsü

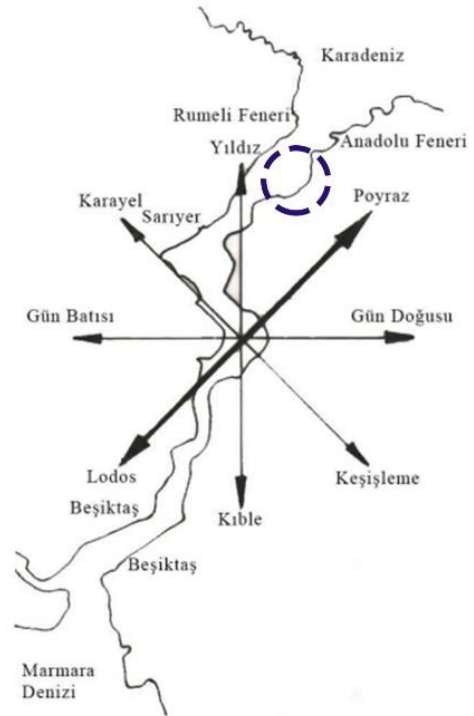
Hidiv İsmail Korusu'nun yer aldığı Beykoz ilçesi, İstanbul'da yoğun bitki örtüsüne sahip ilçelerden biridir. Kuzeyde Riva'dan güneyde Paşabahçe'ye kadar uzanan alan çayırları, ormanları, koruları ile bölgenin av ve mesire yeri olarak kullanılmıştır.

İklim: İstanbul'da, Marmara bölgesi makro iklim şartlarının dışında Akdeniz, Karadeniz, İç Anadolu iklim tipleri tek başına ya da bir arada görülebilmektedir.

Kireçburnu Meteoroloji İstasyonu'ndan elde edilen iklim verilerine göre ortalama yıllık sıcaklık 13,7 °C'dir. En yüksek sıcaklık ağustos ayında 27,2 °C iken, en düşük sıcaklık şubat ayında 2,8 °C'dir.

En fazla yağış miktarı aralık ayında 125.9 mm olarak belirlenirken, en düşük yağış alınan temmuz ayında 35.1mm olarak ölçülmüştür. Yağış rejimi olarak Merkezi Akdeniz yağış rejimi görülmektedir (Kirli, 2020).

Hidiv İsmail Paşa Korusu konumuna göre rüzgâr yönü şekil 4.6'da verilmiştir.

Şekil 4.6 Rüzgâr yönü (Yazıcıoğlu, 1984)

Bitki Örtüsü: Boğaziçi'nde yer alması nedeniyle Hidiv İsmail Paşa Korusu'nda Karadeniz iklimi etkisiyle yapraklı orman biçimi ile Akdeniz'de karşımıza çıkan maki bir aradadır (Kılıç, 2006).

Tarihi süreçte bitki örtüsü incelendiğinde doğal bitki örtüsünün ormanlık alanlar olduğu görülmektedir fakat yapılaşmanın başlaması ile gelen insan etkisi, bölgenin bitki örtüsünü oldukça değiştirmiştir (Kirli, 2020).

Hidiv İsmail Paşa Korusu'nun da bulunduğu Beykoz ilçesinde yapılan araştırma verilerine bakıldığında;

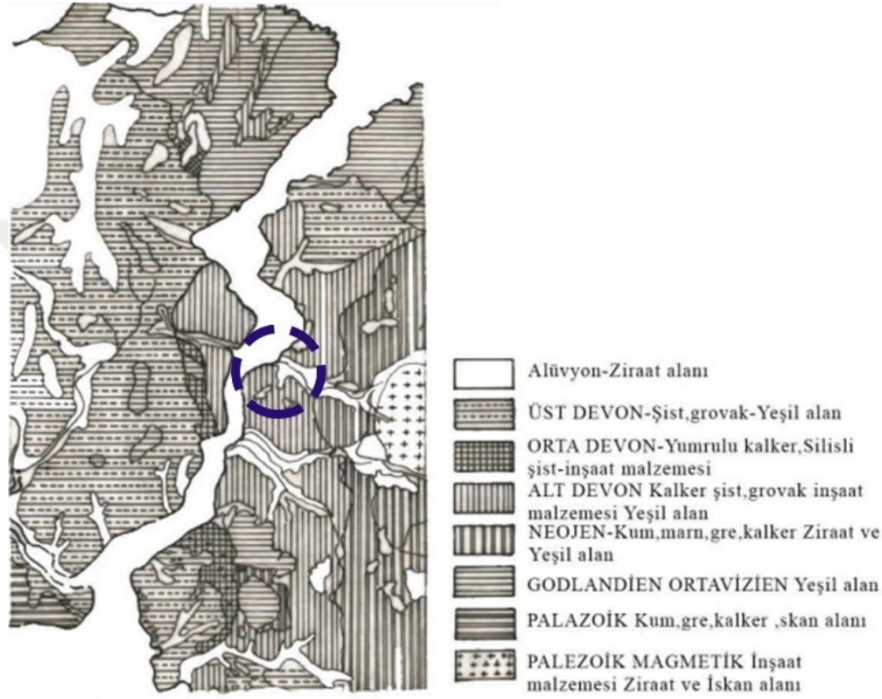
1-Yeşil alan miktarları sırayla şöyledir; Orman:431.835 m², koru: 1.095.466 m², mezarlık: 121.270 m², Park: 127.900 m² (Kılıç, 2006).

2- Belli başlı ağaç türleri olarak çam (*Pinus* sp.), kestane (*Castanea* sp.), akasya (*Acacia* sp.), çınar (*Platanus* sp.), meşe (*Quercus* sp.), ıhlamur (*Tilia* sp.) ve meyve ağaçları örnek olarak gösterilebilir (Kılıç, 2006).

4.1.4 Topografik ve jeolojik yapısı

Hidiv İsmail Paşa Korusu (Çubuklu Korusu) İstanbul'un Beykoz ilçesinde bulunan Çubuklu mahallesinde bulunmaktadır. İlçede rakım deniz seviyesinden başlayarak 270 m'ye kadar ulaşan tepelere sahiptir. İlçenin en yüksek tepesi 270 m olan Çakal Tepesidir. Sırasıyla 248 m Zerzevatçı, 242 m Serdaroğlu ve 202 m Karaağaç tepeleri de bulunmaktadır. Zemin yapısı (alt devon-kalker şit, grovak inşaat malzemesi) sağlam ve verimli bir topraktır. Bitki dikimine uygun bir toprağa sahiptir (Şekil 4.7) (Yazıcıoğlu, 1984).

İlçede fazla sayıda dere bulunmaktadır. Karadeniz’e dökülen dereler; Fındık, Çahlık, Adlar, Büyükkum, Jon, Poyraz ve Halayık dereleridir. Boğaza dökülen dereler ise Göksu Deresi, Küçüksu, Çubuklu, Ayı, Sülükhane’dır. Bunun dışında ilçede 5 adet gölet bulunmaktadır (Tarakçı ve Keskin, 2012) (Oral, 2002) Bu göletler sulama amaçlı kullanılmaktadır.

Şekil 4.7 Jeolojik yapı (Yazıcıoğlu, 1984)

4.1.5 Nüfus ve sosyal çevre

Bulunduğu konum gereği hem Boğaziçi kıyıları ile hem de Anadolu Yakasına bağlantısı olan bir alandır. Eskiden çevresinde çokça ağaçlık alan bulunduran koruluk alan, günümüzde yapı alanları ile çevrelenmiştir. Kanlıca sahil şeridine yakınlığı ile Anadolu Yakası’nda pek çok noktadan bu noktaya erişilebilmektedir.

Avrupa Yakası’nda bulunan diğer koruluk alanlarda bolca eğlence yapılırken Çubuklu daha az tercih edilen bir nokta olmaktadır. Hidiv İsmail Paşa Korusu’nun (Çubuklu

Korusu) bulunduğu ilçe olan Beykoz ilçesinde sahil boyu yapılan çok katlı binalar sebebiyle insanların deniz ile bağlantısı uzun mesafeler boyunca kesilmektedir.

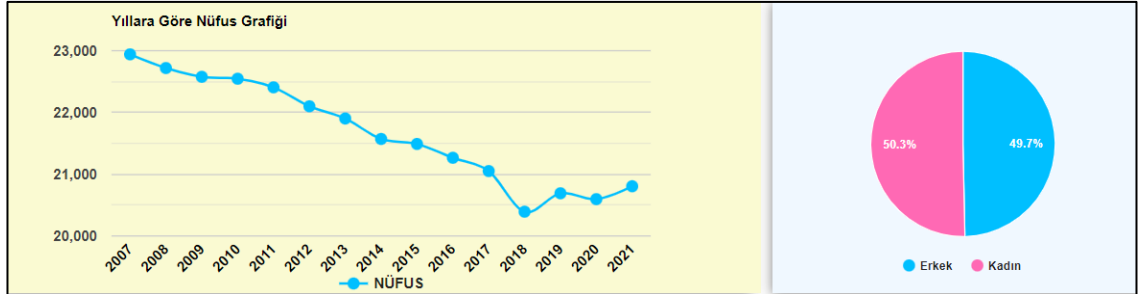
Türkiye’de iç göçün çokça yaşandığı bilinmektedir. İstanbul iline yapılan bu göçler genellikle iş imkanları sebebiyle olmaktadır (Tümertekin, 1979) (Şahin, 2013). İş olanakları sebebiyle gelen işçi kesiminin tercih ettiği Beykoz ilçesini, son yıllarda üst gelir seviyesine sahip kesimler de tercih edilmeye başlanmıştır (Kara, 2012) (Şahin, 2013). Beykoz ilçesinde toplam 1.124.645 m²’lik rekreasyon alanı bulunmaktadır. Rekreasyon alanları da plansız kentleşmeden zarar gören alanlar arasındadır. Ormanlık alanlar imar izni olmamasına karşın kaçak yapılaşmaya maruz kalmıştır (Şahin, 2013).

Hidiv İsmail Paşa Korusu’nun bulunduğu Çubuklu mahallesi nüfusunda azalma görülmektedir. 2007-2021 yılı verilerine bakıldığında sakinliği ile bilinen Çubuklu, nüfus yoğunluğu bakımından azalış göstermiştir (Anonim,2023b) (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1 TUİK toplam nüfus verileri(Anonim,2023b)

YIL	MAHALLE ADI	TOPLAM NÜFUSU
2021	ÇUBUKLU MAHALLESİ	20.805
2020	ÇUBUKLU MAHALLESİ	20.596
2019	ÇUBUKLU MAHALLESİ	20.691
2018	ÇUBUKLU MAHALLESİ	20.393
2017	ÇUBUKLU MAHALLESİ	21.051
2016	ÇUBUKLU MAHALLESİ	21.266
2015	ÇUBUKLU MAHALLESİ	21.490
2014	ÇUBUKLU MAHALLESİ	21.571
2013	ÇUBUKLU MAHALLESİ	21.902
2012	ÇUBUKLU MAHALLESİ	22.100
2011	ÇUBUKLU MAHALLESİ	22.407
2010	ÇUBUKLU MAHALLESİ	22.546
2009	ÇUBUKLU MAHALLESİ	22.577
2008	ÇUBUKLU MAHALLESİ	22.719
2007	ÇUBUKLU MAHALLESİ	22.941

Bunun sebebi yaşam alanlarının İstanbul’un uzak noktalarında daha geniş alanlara yayılması olabilir. Şekil 4.8’da toplam nüfus verileri yıllara göre verilmiştir.

Şekil 4.8 TUİK toplam nüfus verileri grafik (Anonim,2023a)

4.1.6 Tarihçe

Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın torunu ilk Mısır Hidivi İsmail Paşa'nın adını Çubuklu Kuru'suna verilen isimdir, halk arasında Çubuklu Korusu olarak bilinmektedir. Kuru 172.000 m²'lik bir alana yayılmıştır (Tekeli, 1993).

Bizans Dönemi: Bizans döneminde kadar uzanan yerleşim hikayesiyle Hidiv Kasrı, o zamanlarda "Eirenaeon" adıyla anılmaktadır. "Eirenaeon" huzur ve sükûnet anlamına gelmekteydi. 5.yüzyılın başlarında burada "Akametoı" Manastırı kurulmuştur, manastırda bulunan rahiplerin daimî olarak orada bulunmaları ve dualar okumaları sebebi ile manastıra uykusuzlar manastırı denmiştir. Çubuklu ismi manastır ile birlikte de duyulmuştur. Çubuklu korusunda manastıra ait kalıntılar bulunmaktadır (Tekeli, 1993).

Osmanlı Dönemi: Osmanlı İmparatorluğunda has bahçelerden biri olarak sayılan çubuklu, koruluk bölge av yeri olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda Bostancıbaşının bakımı altından olan Çubuklu bahçe, sarayın sebze, meyve ihtiyaçlarını karşılamamanın yanı sıra fazlasının satılması ile bilinirdi. "Arşiv kayıtlarında; "Bagçe-i Çubuklu" nun XVI. yüzyıldan itibaren Hasbahçeler arasında yer aldığı görülmektedir" (Yılmaz, 2007).

II. Selim devrinde (1566-1574) çubuklu bir mesire alanı olarak kullanılıyordu ve çokça ziyaret ediliyordu. Hasbahçeler için hazırlanan gider kayıtlarında (1564) Çubuklu bahçesinde yer alan köşk, ambar, avlu vb. bahsedilmiştir.

III. Ahmet devrinde (1703-30) Sadrazam Damat İbrahim Paşa alana bir havuz, bir çeşme yaptırmış, dere kenarlı boydan boya ağaçlandırarak düzenlemesini yaptırmıştır. Mesire alanı "Feyzâbâd" adıyla anılmaya başlanmıştır. "Feyzâbâd" o dönemin İstanbul'daki mesire ve eğlence yerlerinden biridir.

19. yüzyılda II. Mahmut'un "biniş-i hümayun" olarak adlandırılan gününbirlik saltanat gezilerinde koruluklara gidermiş. Koruluk alanda padişahlar Sultaniye Bahçesi'ni gezmeye giderlermiş (Yılmaz, 2007). Taş ve kireç ocakları bakımından zengin olan Çubuklu tepelerinde II. Mahmut'un ziyaretlerinde taş sektirme müsabakası yapılmasının yanı sıra ziyafet sofralarında padişah tarafından tercih edilen kılıç balığı ve levrek balığı sebebiyle bölgede balıkçılık da canlanmıştır.

Çubukluda nüfus ulaşım imkanlarının da artmasıyla Sultan Abdülmecit döneminde (1839-1861) eski Feyz-abad Kasrı olan yalısına ait bahçeyi yaptırmış, insanlara ücretsiz arsa dağıtmıştır. Çubuklu korusu 19. yüzyıl ortalarında hala popülerliğini sürdürmüş ve konserler, okul gezileri vb. etkinliklere ev sahipliği yapmaya devam etmiştir.

Sultan II. Abdülhamid 19. Yüzyılda Mısır ile siyasi bağların kopmaması adına, Mısır Hidivi ile yakından ilgilenmiştir (Sağlam ve Özkan, 2011). Bu sebeple Hidiv ve eşi Hidiv ailesine kalacak yer arayışı başlamış ilk önce Rauf Paşa yalısında kalan aile için 1903 senesinde hazine tarafından bu yalı satın alınmış ve hediye edilmiştir.

Hıdivlik makamı gereği yalıda oturmaktan hoşnut olmayan Abbas Hilmi Paşa II. Abdülhamid'in hediyeleri karşısında beklenenin aksine tepki verip annesine hediye edilen Valide Paşa Yalısı'na ait senetleri göndermiştir. Bu durum karşısında kırılan II. Abdülhamid Çubukludan satın aldığı başka bir yerin belgelerini Abbas Hilmi Paşa'nın annesi Emine Hanım'a göndererek tepkisini göstermiştir. Yaşananlardan dolayı Abbas Hilmi Paşa Çubuklu Tepesinde geniş bir arazi satın alarak bugün Hidiv Kasrı olarak adı geçen saray yavrusu kasrı yaptırmıştır. Kasrın inşaatı Mimar Delfo Seminati tarafından 1905'te başlamıştır, iki yılda 150.000 altın ile kasır tamamlanmıştır (Yılmaz, 2007).

Art Nouveau (zarif dekoratif süslemelerin ön plana çıktığı, kıvrımların ve bitkisel desenlerin sıklıkla kullanıldığı bir sanat akımı (Anonymous, 2022j)) tarzında inşa edilen kasır döneminin en gelişmiş örnekleri arasındadır. Hidiv malikânesini "saray" olarak adlandırırken, Pierre Loti'nin gözünden ise Batı tarzında yapılan bu kasır, uygunsuz bir yapıdır. 20 metrelik kuleye sahip bu kasra, daha yüksek bir kule yapılmak istenmiş fakat gerekli izin verilmemiştir. Türkiye'de asansör ilk bu bina içerisinde kullanılmıştır.

Abbas Hilmi Paşa hem kasır hem de kasra ait bahçe için aynı hassasiyette davranmıştır. Bahçe düzenlemesi için getirilen ağaç ve çiçeklerin cinslerini Hidiv seçmiş, Kasra ait koru içinse Fransa ve İsviçre'den özel ağaçlar getirtmiştir.

Abbas Hilmi Paşa ülke içerisinde yaşanan gerginliklerden ötürü görevinin amcası Hüseyin Kâmil Paşa'ya verilmesi ve İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edilme ihtimaline karşı esir alınabileceği düşüncesi ile İsviçre'ye gitme kararı almıştır.

Bunun sonucunda Çubuklu Kasrı bakımsız kalmıştır. Sık sık gelemeyen Abbas Paşa, aracı olan vali yardımıyla Nisan 1937'de Çubuklu Kasrı ederinin altında bir fiyata (60.000 lira) İstanbul Belediyesine satmıştır. Korunun güney yamaçları satılmıştır (Tekeli, 1993).

1983 yılına kadar bakımsız ve ihmal edilen yalının, 1983'te başlayan onarımı 1,5 yıl sürmüş ve kasra gül bahçeleri (Şekil 4.9), çim alanlar yapılmıştır. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu tarafından restore edilen Hidiv Kasrı restoran, kafe ve otel olarak kullanıma açılmıştır. (Tekeli, 1993).

Şekil 4.9 Hıdiv Kasrı ve Gül Bahçesi (Gülersoy, 1985).

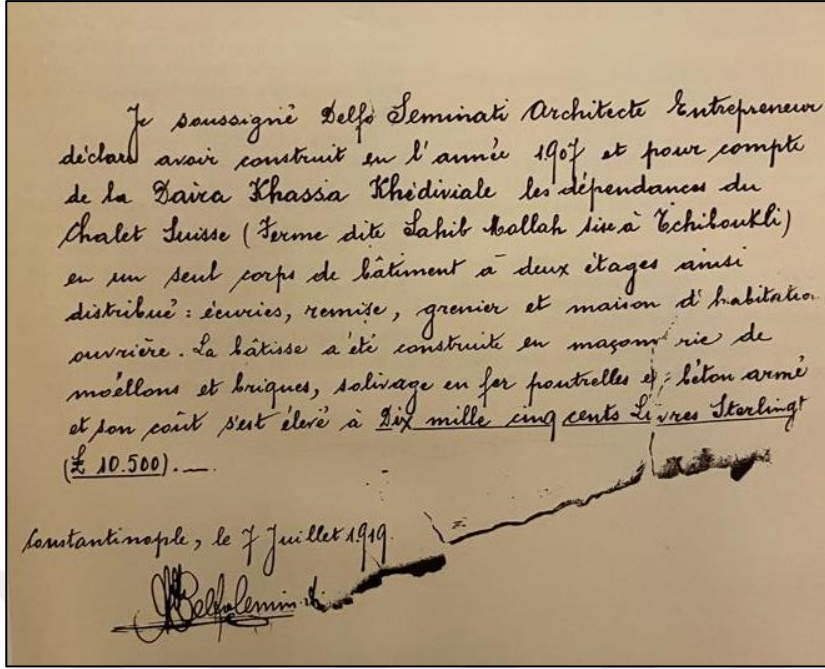
4.1.7 Hidiv İsmail Paşa Korusu yerleşim planı özellikleri

Abbas Hilmi Paşa, yazları İstanbul'a gelişinde Bebekte bulunan annesinin de yaşadığı sahildeki evde kalmayı tercih etmiştir. Sonraki yıllarda Sahib Molla Çiftliği içerisindeki dağın eteğindeki sahil hattında bulunan bir yalıyı kiralarak orada bir süre yaşamıştır. Kendine ait daha görkemli bir malikâne isteyen Abbas Hilmi Paşa, 1905 ve 1906 yıllarında Çubuklu tepelerine kendisine ait özel bir villa yaptırmıştır.

Şekil 4.10 Hıdiv Abbas Hilmi Paşanın Çubukludaki arazisine ait 1904 yılından çizilen kroki (Topbaş, 1997).

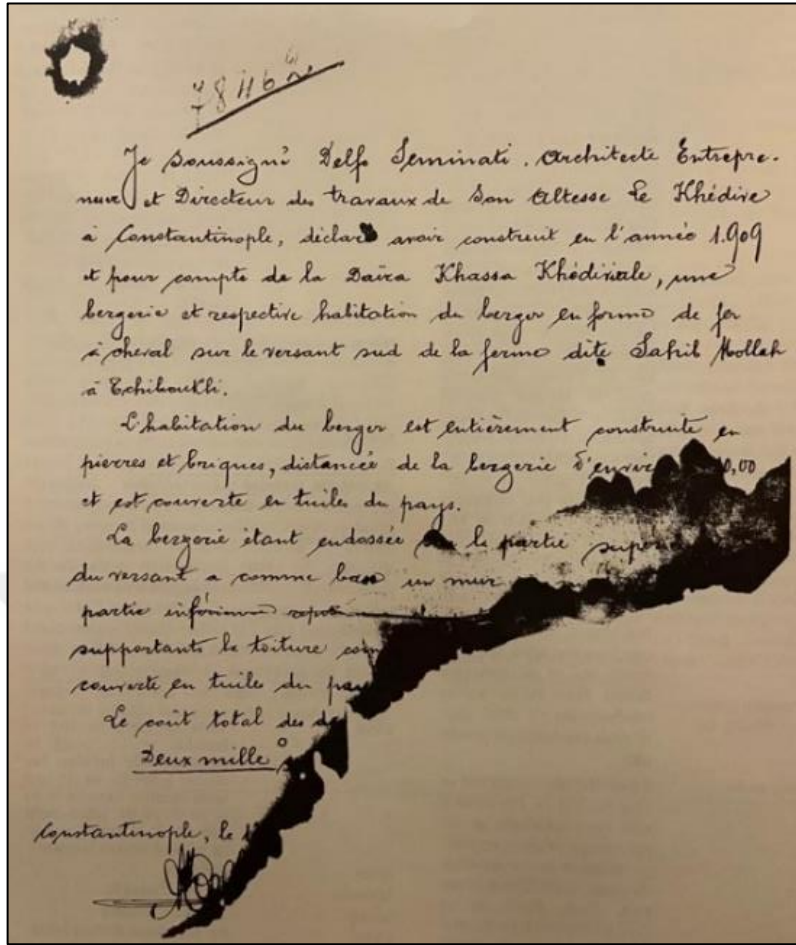
Abbas Hilmi Paşa, İstanbul belediyesine satmadan önce yapıların bulunduğu parselleri tapuda birleştirmiştir (Şekil 4.10) İstanbul Belediyesi satışında yer alan bilgiye göre arazide; ahır, Saray gibi dört adet binadan bahsediliyormuş (Gülersoy, 1985).

Şekil 4.11 İnşa edilen yapılar konusunda bilgiler içeren belge (Gülersoy, 1985)

Onarım sırasında kalorifer kazanında bulunan Gülersoy'un eline geçen belgeler arasında Mimar Delfo Seminati'nin inşaat kalemlerinin ayrıca fiyatları yer aldığı bir belge (Şekil 4.11) bulunmaktadır. Belgede bahsedilen yapılardan birisi de ahır, ahırın günümüzde arazinin güneyinde bulunan ortası avlulu yapı olduğu tahmin edilmektedir. 1907 yılında hazırlanan belgede fiyat olarak toplam 10.500 İngiliz lirası yazmaktadır (Gülersoy, 1985).

Diğer bir belge ise (Şekil 4.12) 1909 yılında bir adet ağıl ile karşı tarafında nal şeklinde yapılan bir çoban evi olduğu çıkarılmaktadır. Gülersoy (1985), İstanbul Belediyesi tarafından yapılan duvarın dışında kalan olarak düşündüğünü belirtmiştir. Bu kısım 1937 yılında belediyeye satılmamış ve çevresine yeni yapılar yapılan bir yer olarak kalmıştır. Arazinin kuzey ucunda yer alan büyük bir kapı ile sağında ve solunda bulunan iki ve tek katlı yapılarla bir bilgi bulunmamaktadır (Gülersoy, 1985).

Şekil 4.12 İnşa edilen yapılar konusunda bilgiler içeren belge (Gülersoy,1985)

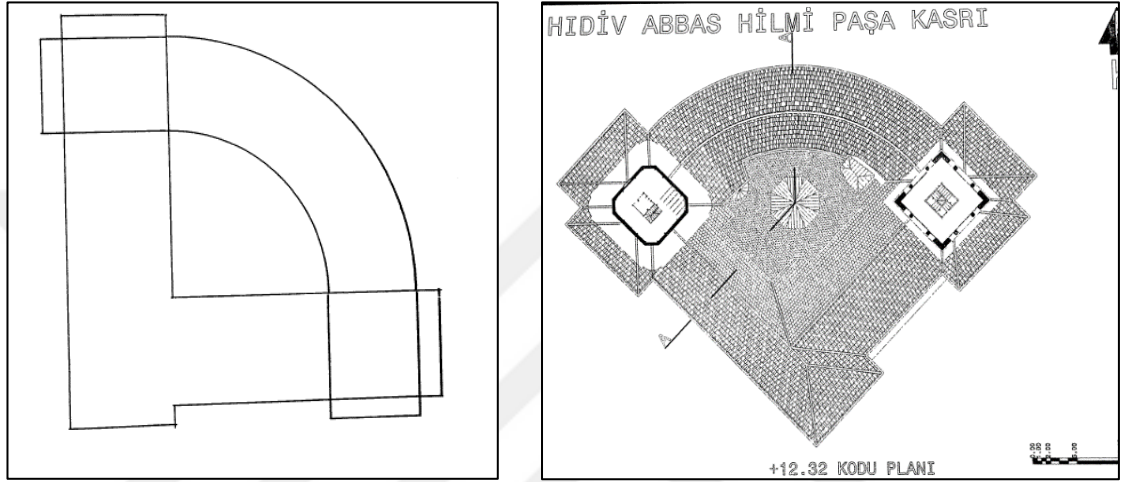
4.1.8 Hidiv Kasrı cephe ve iç mekân özellikleri

Hidiv Kasrı, Çubukluda bir yeşil bir tepe üzerinde bulunan 1000 metrekarelik bir alan üzerine inşa edilmiş bir yapıdır (Gülersoy, 1985). Boğaziçi'nin büyük bir kısmı tepeden görülmektedir. Bunun yanı sıra kule seyir terası oluşturmuştur (Topbaş, 1997).

Boğaziçi'nde yerleşim genelde sahil kenarındadır fakat Hidiv Kasrı tam tersi özellikte tepede konumlandığı için genel algıyı değiştiren bir özelliğe sahiptir.

Yapı dış görünümü ile; bir bodrum, iki buçuk katlı, iki farklı noktada seyir kuleleri ile yapı görsel olarak farklı bir noktada konumlandırılabilir.

Hidiv Kasrı Cephe Özellikleri: Dış görünüş olarak manzara yönünde çeyrek daire dilimi (Şekil 4.13) ile kırma çatısı, geniş saçakları, oldukça büyük bir kapısı bulunmaktadır.

Şekil 4.13 Hidiv Kasrı çatı planı (Topbaş, 1997).

Giriş cephesinde bulunan kapı, yapıya saray izlenimi vermektedir. Ana giriş (Şekil 4.14), 11x7,5 metre saçaklar, iki yanda yekpare sütunların taşıdığı üzengi kürsüsü üzerine yerleştirilmiş Bilecik taşı kemerler, ana binadan 4,5 metre çıkıntılı ve 6 metre saçak yüksekliğine sahip demir el işçiliğine sahip kapısı, köşe noktalarına yerleştirilen 4,20x5,40 metre ebatlarında küresel başlıklı babalar vb. mimari detaylara sahiptir. Giriş aksı kule tarafında bulunan çıkıntı sebebiyle simetrik değildir. Dış duvarlar 180cm yükseltilerek pencere açılmasını sağlamış ve çatı arası kullanımı için gerekli ışığın içeri girmesi sağlanmıştır. (Gülersoy, 1985).

Sekil 4.14 Ana giriş kapısı 1983-84 ve 2022 (Gülersoy, 1985) (Orijinal, 2022).

Giriş cephesi (Şekil 4.16) kuzey-güney hattına paralel olarak konumlandırılmış, giriş cephesinin iki noktasında farklı kotlarda yükseklikleri farklı iki adet kare planlı seyir kulesi (Şekil 4.15) tasarlanmıştır. Ana binanın kütleli formu dinamik bir görüntü vermektedir.

Şekil 4.15 Hidiv Kasrı Seyir Kuleleri (Orijinal, 2022).

Küçük kule 18 metre iken, seyir nokta kotu 12 metredir. Yapının simetrik noktasında sol tarafında karşımıza çıkan büyük kule yer almaktadır. Giriş cephesinin kapı aksına göre her iki yanında sağ ve solda 4'er adet kare tipli kolonlar bulunmaktadır (Şekil 4.16).

Şekil 4.16 Hidiv Kasrı Cepheler (Oriijinal, 2022)

Bunlar; bodrum katının ışık, hava alması ve bodrum kata dışarıdan giriş imkânı sağlamaktadır (Topbaş, 1997). Kasra ait cephe görünüşü şekil 4.17’te görülmektedir.

Şekil 4.17 Hidiv Kasrı Yan Cephe Görünüş (Topbaş, 1997).

Şekil 4.18 Havuzlu orta mekân (Gülersoy,1985).

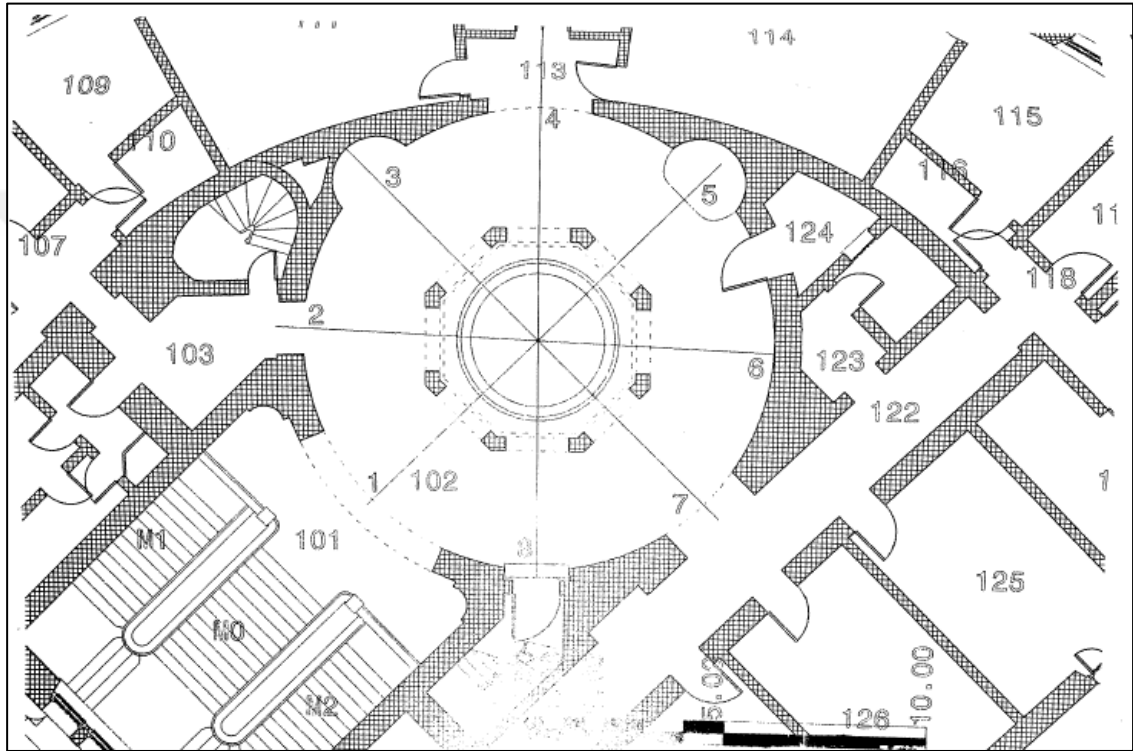
Hıdiv Kasrı İç Mekân Özellikleri: 1905 ve 1906 yıllarının sanat anlayışını benimseyen plan kurgusuna sahiptir. Yapı toplamda dört kattan oluşmaktadır; tek bodrum kat, zemin kat, birinci kat ve çatı katı ile 4000 metrekare inşaat alanına sahiptir.

Zemin katında ikili şekilde 16 adet masif mermer sütunun ortasında 1,80 metre yüksekliğinde mermer anıtsal bir çeşme (Şekil 4.16) bulunmaktadır. Tüm mekanların ortak noktası olan bu alan 11,60 metre çapında yuvarlak planlı bir alandır. Art Nouveau (zarif dekoratif süslemelerin ön plana çıktığı, kıvrımların ve bitkisel desenlerin sıklıkla kullanıldığı bir sanat akımı (Anonymous, 2022j)) tarzında olan alanın üst kısmı cam bir fener ile kapatılmıştır. Birinci kattaki yatak odaları dairesel planlı bu boşluğa açılır ve çevresinde ahşap korkuluklar bulunmaktadır (Topbaş, 1997) (Gülersoy,1985).

Girişte (Şekil 4.19) oval antre (giriş), demir el işçilikli bölmeli pencere, sağ ve solda pencere yanında kare masif ahşap kaplamalı kavisli iki kapı bulunmaktadır. Sağ kapı tuvalete, beş basamak sonrası mermer salonun arkasında yer alan kütüphaneye

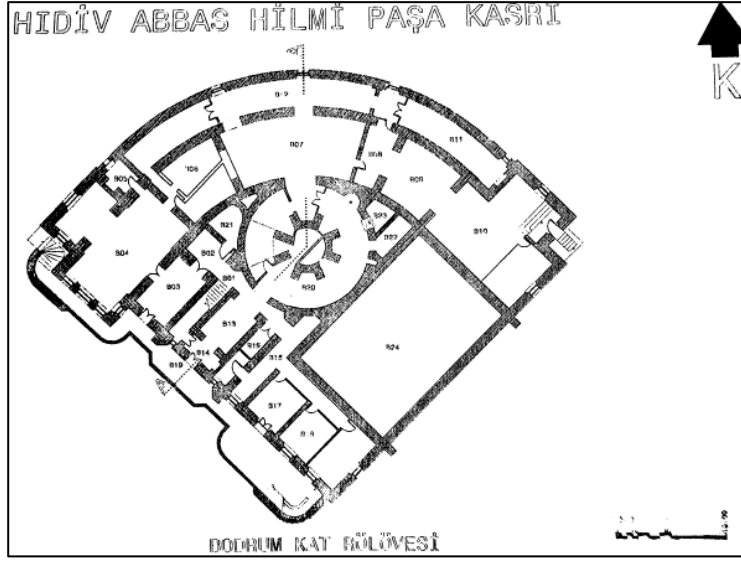
geçilmektedir. Soldaki kapıdan ara hol ile merdivene oradan da bodrum katına inilir, beş basamakla da salonlara servis yapılan bölüme geçilir (Gülersoy,1985).

Zemin katta toplam dört adet kullanım biçimleri açısından birbirinden farklı salon bulunmaktadır. Bunlar; Konkav salon, kristal salon, büfeli salon, Mermerli Salon'dur.

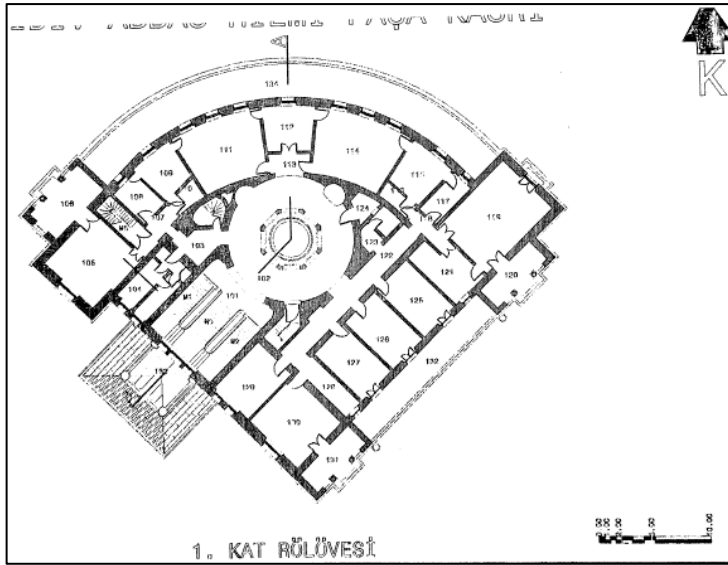
Şekil 4.19 Hidiv Kasrı zemin kat planı (Topbaş, 1997).

Bodrum katta (Şekil 4.20) ana binaya ait ısıtma sistemleri, çamaşırhane, mutfak için kullanılan kiler, depolama alanı, su sarnıcı vb. yerler bulunmaktadır. Bahçeyle bir bağlantısı olmayan bu alan gün ışığı almamaktadır. Plan sistemi zemin katının izdüşümü şeklindedir.

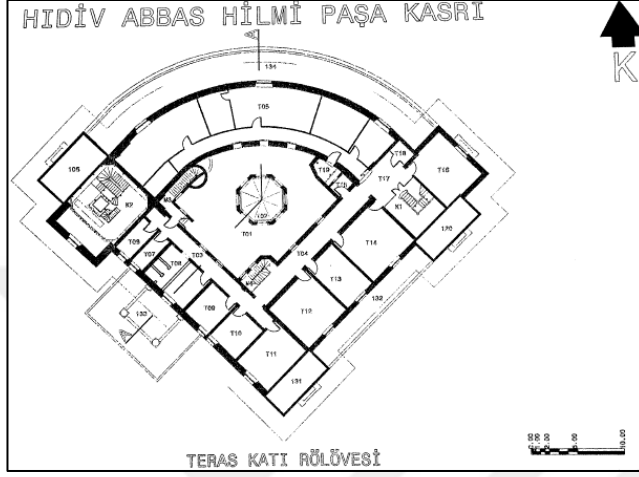
Şekil 4.20 Bodrum kat planı (Topbaş, 1997).

Birinci kat ise yatak odalarının olduğu kattır, ayrıca banyo, tuvalet yer almaktadır. Orta giriş üzerinden geniş tek kollu merdiven ile zemin kattan birinci kata ulaşılır. Onun dışında asansör ile gelmek de mümkündür. Zemin kat gibi dairesel forma sahip olan birinci kat (Şekil 4.21) galerisi 4,10 metre yüksekliğe sahiptir. Zemin meşe parke ile kaplanmıştır. Birinci katta yer alan pencere detay tasarımları etkileyici ve özel kilitleme sistemine sahiptir (Gülersoy, 1985) (Topbaş, 1997).

Şekil 4.21 Birinci kat planı (Topbaş, 1997).

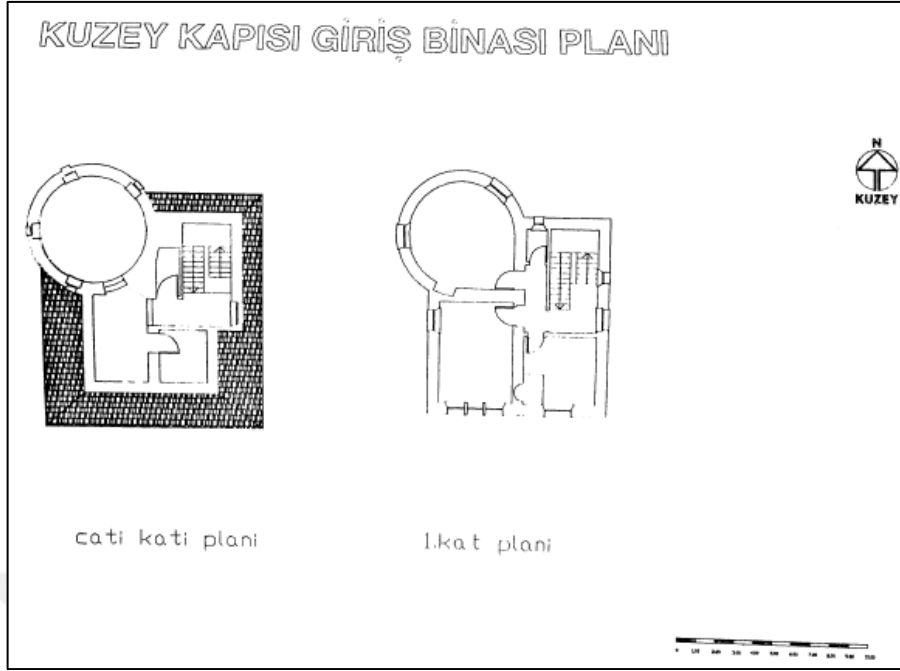
Teras katına (Şekil 4.22) birinci katta bulunan merdiven ile çıkılır. Çatı katı ise toplam 8 yatak odasından oluşmaktadır. Yatak odalarının her birinde çift kanatlı 130 cm yüksekliğinde pencereler bulunmaktadır. Zemini ahşap döşeme, duvarları ise sıva üzeri boyamadır.

Şekil 4.22 Teras kat planı (Topbaş, 1997)

Diğer Yapılar: Koruluk alanın kuzeyinde giriş kapısı, doğuda ahır, sahil tarafında ise jeneratör dairesi ve müştemilat bulunmaktadır. Abbas Hilmi'nin sahilden geldiği zaman kullandığı bir yapı olduğu düşünülmektedir.

Kuzey kapısı (Şekil 4.23) Hidiv Kasrı'na doğru ana giriş olarak kullanılmaktaydı. Kapı ve müştemilat Arrt Nouveanu (zarif dekoratif süslemelerin ön plana çıktığı, kıvrımların ve bitkisel desenlerin sıklıkla kullanıldığı bir sanat akımı (Anonymous, 2022j) tarzı özelliklerini taşıdığı görülmektedir. Girişte bulunan tek katlı yapıda alanın güvenliğini sağlayan personelin kullandığı düşünülmektedir. Cephesinde tuğla malzeme, kiremit kaplama saçak, kırma çatılar ön plana çıkmaktadır (Topbaş, 1997).

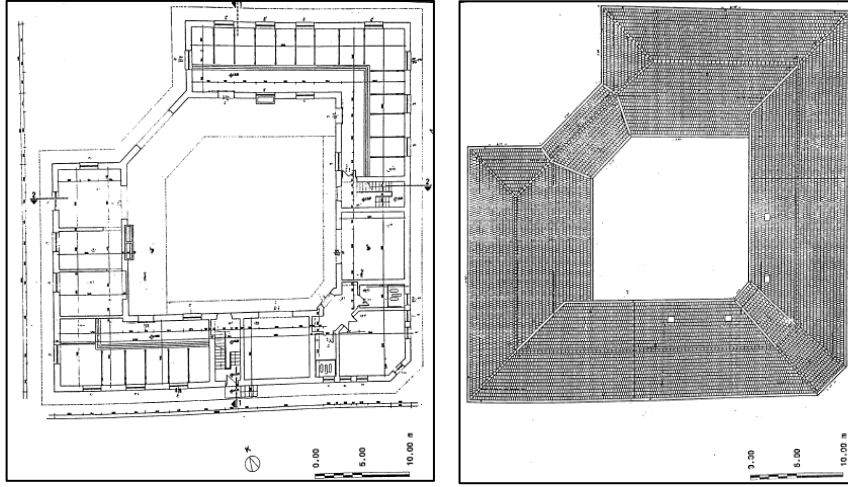

Şekil 4.23 Kuzey kapısı giriş binası planı (Topbaş, 1997).

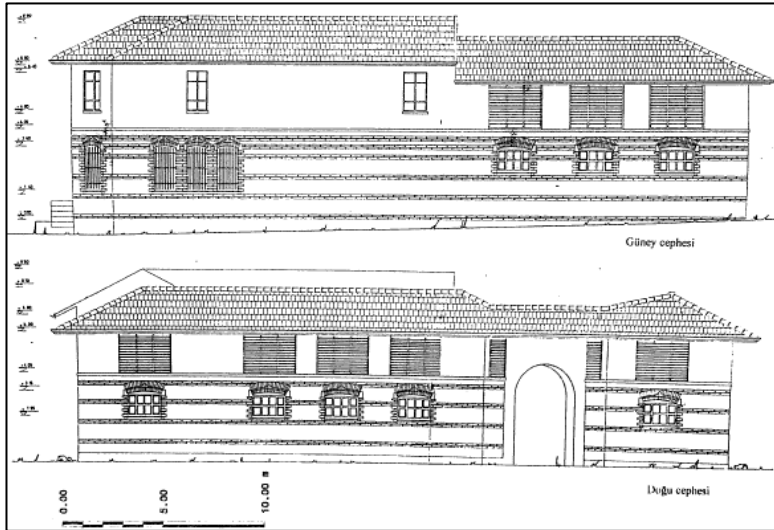
Şekil 4.24 Kuzey kapısı, onarım sonrası görünüş (Gülersoy, 1985)

Ahır binası (Şekil 4.24) ise kara ulaşımında kullanılan hayvanlar için korunun doğu yönündeki sınırına inşa edilmiştir. Yapının sağ ve sol bölümleri atlar için kullanılmış, diğer bölümler ise görevliler tarafından kullanılmıştır.

Şekil 4.25 Zemin kat ve çatı planı (Topbaş, 1997).

Ahır ve seyis bölümleri arasından simetrik olacak şekilde üst kata geçişi sağlayan iki adet merdiven bulunmaktadır. Kullanılan mekanlar iç avluya geniş pencereler ile açılıyordu. Üst katta aynı şekilde dışarıya yapılan koridor ile iç avluya bakan odalar şeklinde tasarlanmıştır (Şekil 4.25-Şekil 4.26).

Şekil 4.26 Ahır binası cepheleri (Topbaş, 1997).

Jeneratör binası, kasrın elektrik ihtiyacını karşılamak için yapılmıştır. Üç kat olan yapı zamanla eskimiştir. Jeneratörün kömürle çalışması sebebiyle yapı günümüze göre büyük

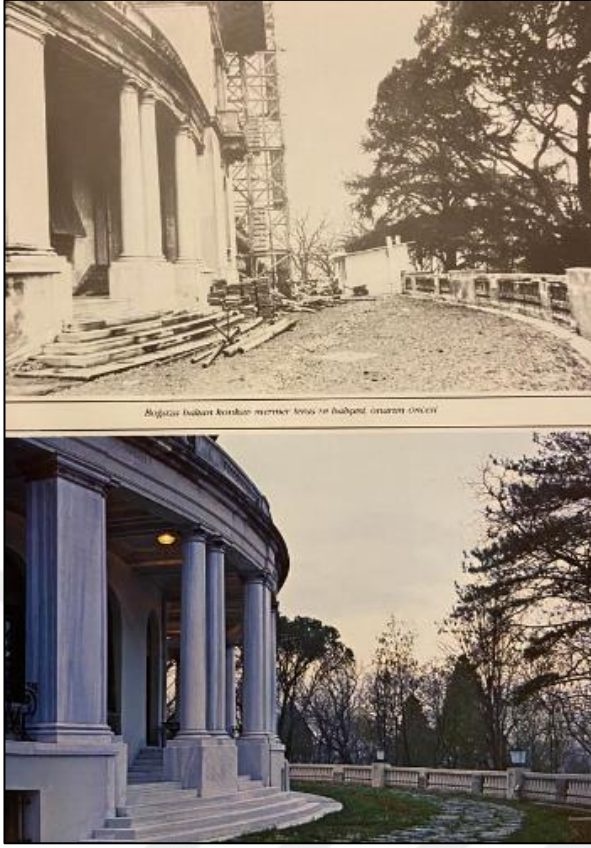
bir yapı olarak tasarlanmıştır. Bu yapı İstanbul Belediye İtfaiyesi tarafından kullanılmaktadır (Topbaş, 1997).

Yapı Onarımı: Hidiv İsmail Paşa Korusu içerisinde yer alan kasır, müştemilat 1953 yılında kasrın otel olarak kullanılması düşünülüp gerekli onarımlar yapılmıştır (Şekil 4.27-Şekil 4.28). Jeneratör binası Çubuklu itfaiyesi tarafından halen kullanılmaktadır.

Korunun 12460 metrekarelik deniz kuvvetleri tarafından alınarak hidrografi dairesi ile dalgıç okulu inşa edilmiştir.

Şekil 4.27 Hidiv Kasrı uzunkule onarımı (1984) (Gülersoy, 1985).

Şekil 4.28 Yapı onarımı öncesi ve sonrası (1984) (Gülersoy, 1985).

1982’de Türkiye Turing ve Otomobil Kurumuna 10 yıllığına tahsis edilmiştir. Kasır otel ve lokanta olarak Nisan 1995’te teslim almıştır. Günümüzde Beltur tarafından işletilmekte olup kasrın iç kısmı değil sadece bahçesi kullanılmaktadır (Gülersoy, 1985).

4.1.9 Bahçe yapı ilişkisi

Ana binanın Boğaziçi manzarasını görecektir. Yapının yan cephesi gül bahçesi, çam, fıstık ağaçlarıyla koruluk bulunmaktadır.

Mermer Salon demir doğrama ile yapılan dört dar çift kapı ile gül bahçesine açılmaktadır. Zemin katta ise geniş pencereler Boğaziçi manzarası ve koruluk alan görülmektedir (Şekil 4.29) (Gülersoy, 1985).

Şekil 4.29 Bahçeye açılan mermer salonun taş döşemeli terasu (Gülersoy, 1985).

4.1.10 Hidiv İsmail Paşa Korusu peyzaj tasarımı

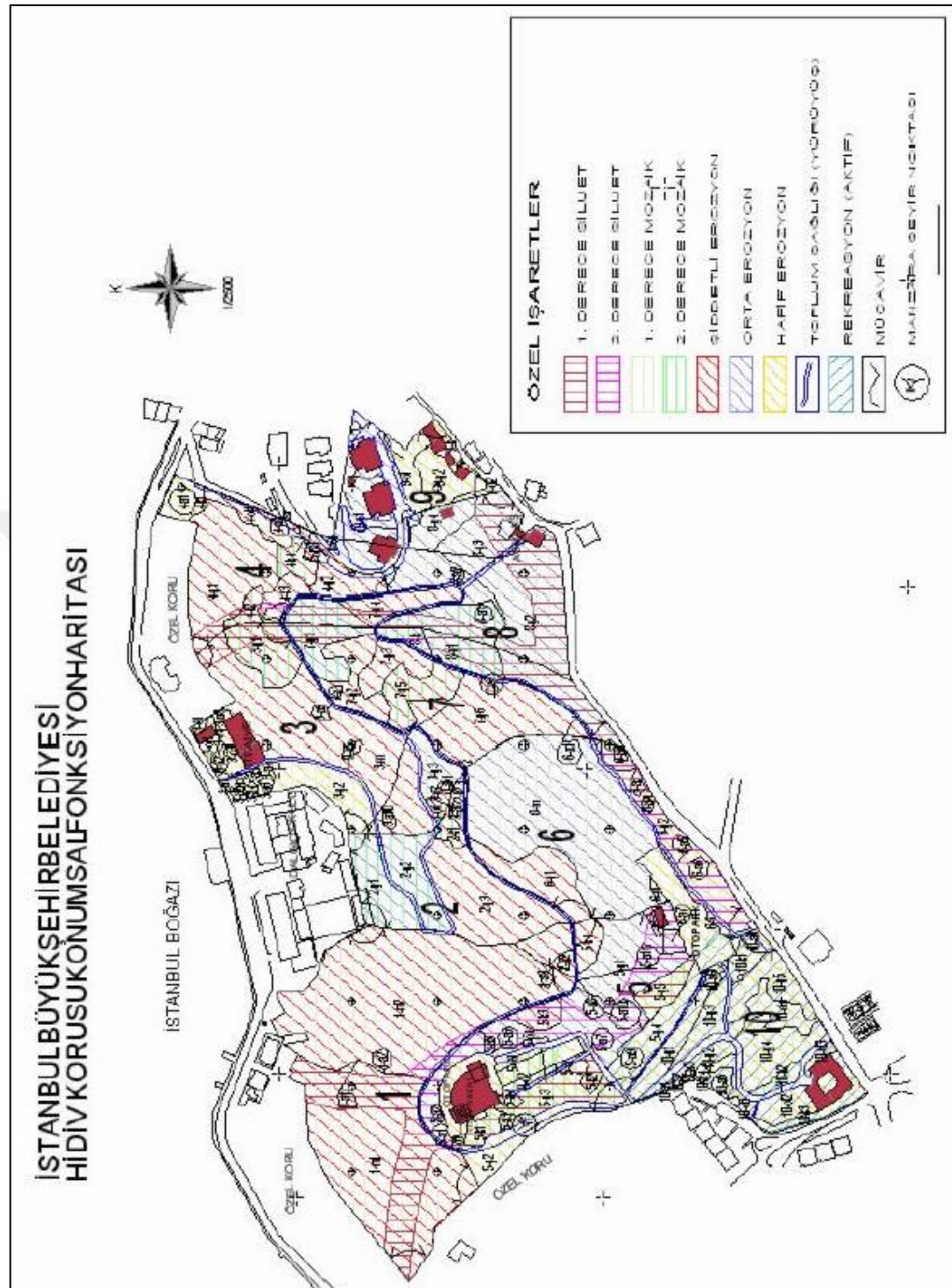
İstanbul içinde büyük bölümü doğal olarak varlığını sürdüren koruluk alanlardan biri olan Hidiv İsmail Paşa Korusu (Şekil 4.30), kent içinde bulunan küçük bir orman parçasıdır. Koru, içinde yer alan Hidiv Kasrı birlikte değerlendirilmiş, işlevselliği yanında bitkisel tasarımına da önem verilmiştir. Örneğin; kuzey girişinden kasra kadar gelen yolun çevresi özenle tasarlanmış ve Avrupa'dan getirilen farklı türde ağaçlara tasarımda yer verilmiştir (Gülersoy, 1985).

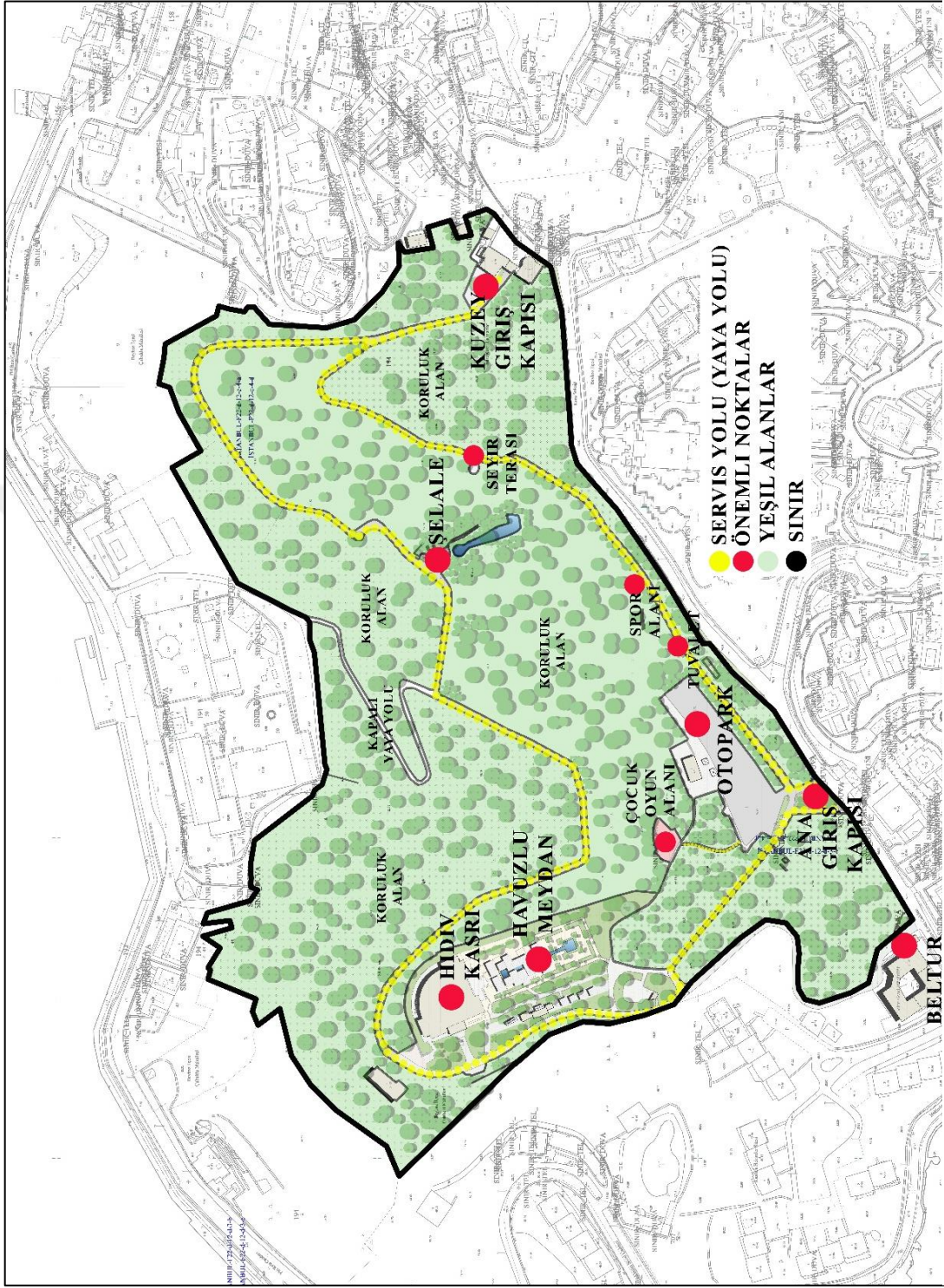

Şekil 4.30 Hidiv İsmail Paşa Kasrı ve korunun park alanı (Orijinal, 2022)

Hidiv İsmail Paşa Korusu’nda alanın konuma yönelik fonksiyon haritası Şekil 4.31’de verilmiştir. Alan haritasına ise şekil 4.32’de yer almaktadır.

Hidiv İsmail Paşa Korusu karmaşıklıktan uzak, değişkenleri olmayan basit bir plana sahiptir. İstanbul Boğazı’na hâkim bir konumda yer almasına karşın, üzerinde bulunduğu tepenin yamaçlarında bulunan koruluk alanın yoğun bitki örtüsü nedeniyle kıyıya aktif şekilde erişimi bulunmamaktadır.

Şekil 4.32 Hidiv İsmail Paşa Korusu planı (Anonim, 2023ö) (Orijinal, 2022)

Kontrol kulübesinin konumlandırıldığı alan (Şekil 4.33-Şekil 4.34) zemin döşemesi ile sağ ve solunda bulunan araç yolu arasında döşeme farklılığı göze çarpmaktadır. Araç yolu ile çevre zemin döşemesi renk ve materyal olarak farklı olması negatif bir imaj oluşturmaktadır. Bunun yerine cephe tasarımının doğal, sürdürülebilir materyallerden oluşmaması ve çevre ile uyumlu bir imaj oluşturabilir.

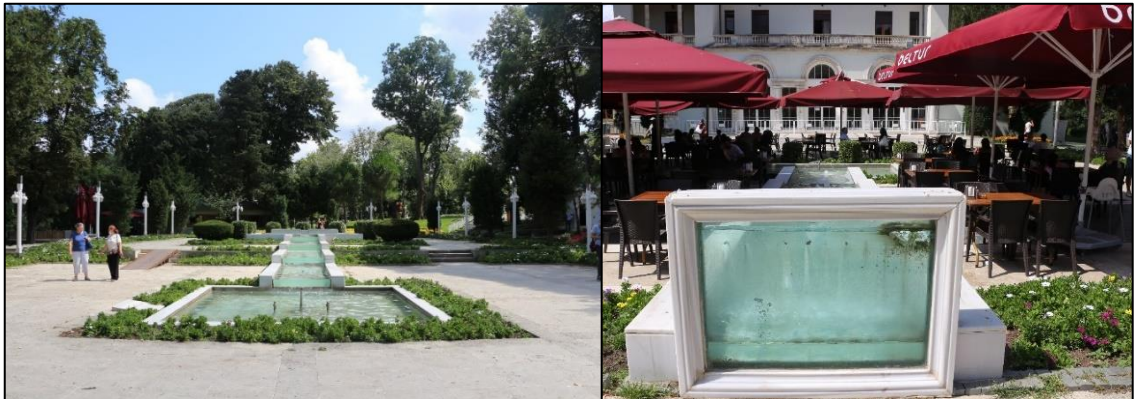

Şekil 4.33 Koruya giriş ve çıkış noktaları (Orijinal, 2022)

Şekil 4.34 Araç giriş-çıkış noktası inceleme (Orijinal, 2022)

Süs havuzu çevresinde doğal taş malzeme kullanılarak havuz ile uyum sağlanmıştır (Şekil 4.35). Süs havuzu kademeli olarak kasır önünden başlayarak devam etmektedir. Havuzun kademelendiği noktada farklı zemin döşeme malzemesi kullanılmıştır. Bu durum genel olarak meydan bütünlüğü olumsuz etkilemektedir.

Şekil 4.35 Kasır önünde dekoratif havuz (Orijinal, 2022)

Koru alanı içerisinde sayıca az denebilecek işlevsel yapı ve rekreasyonel alan bulunmaktadır. Bunlardan biri Hidiv Kasrı arka cephesinde yer alan meydandır.

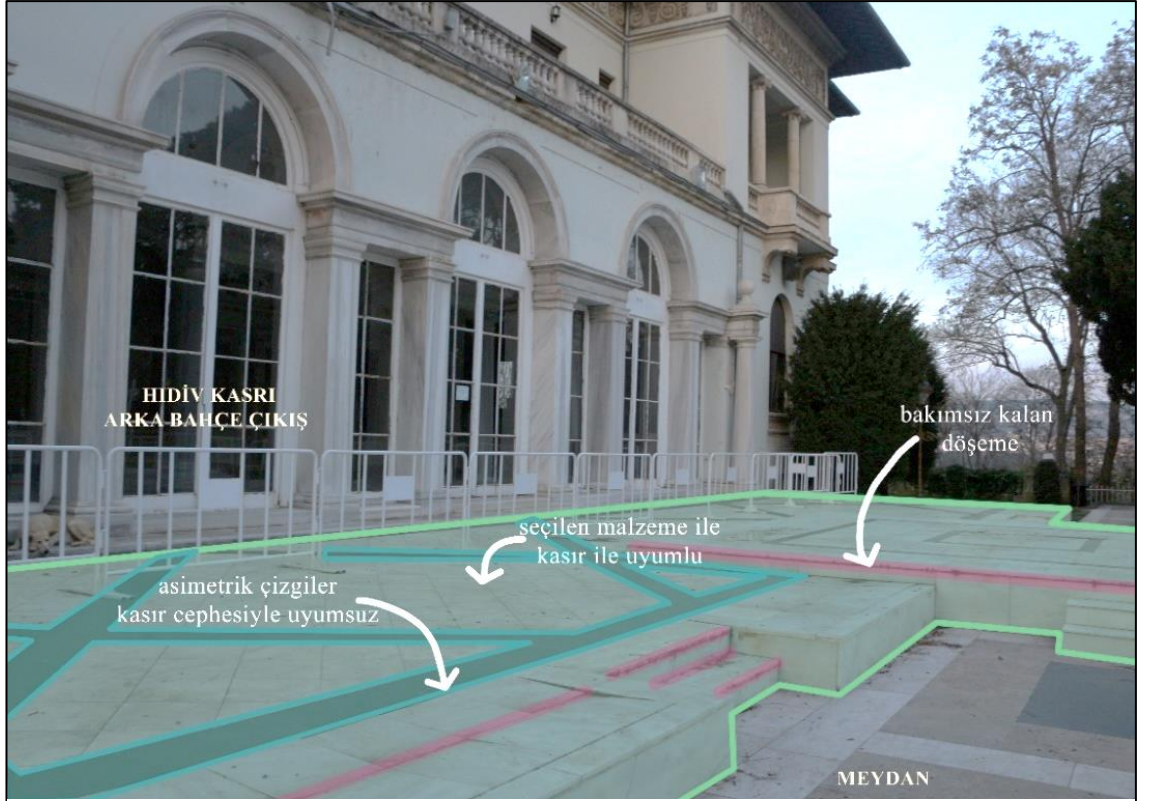
Şekil 4.36 Kasır çevresi (Orijinal, 2022)

Meydan ilk onarımdan sonra gül bahçesi olarak kullanılmış, sonrasında süs havuzlarının olduğu sade ve geniş bir meydan halini almıştır (Şekil 4.36). Meydan yaz aylarında küçük bir oturma alanı haline gelirken, kullanıcılar tarafından yoğun şekilde kullanılmaktadır.

Şekil 4.37 Dekoratif havuz ve çevresi inceleme (Orijinal, 2022)

Kasır çevresinde (Şekil 4.37) doğal taş malzeme kullanılarak yapı ile uyum sağlanmıştır. Yapının arkasında bulunan bahçe kapı çıkışında itibaren yer döşemesi farklı desen doğal taş malzemelerden seçilmiştir. Şekil 4.38’da görülen desende kullanılan gri hatlar asimetrik bir düzendedir. Yapının simetrik hatları ile kontrast oluşturulduğu gözlenmektedir (Şekil 4.38). Fakat desen renkleri cephe renkleriyle negatif imaj oluştururken, meydanın geneli ile pozitif imaj oluşturur. İşlev ve kullanım kolaylığı açısından dış mekân kullanımına uygun olan döşemelerin, bakımı konusunda aynı niteliğe sahip olmadığı döşeme üzerinde yer alan çöküntüler ve kırıklardan anlaşılmaktadır.

Şekil 4.38 Kasır arka cephe incelemesi (Oriijinal, 2022)

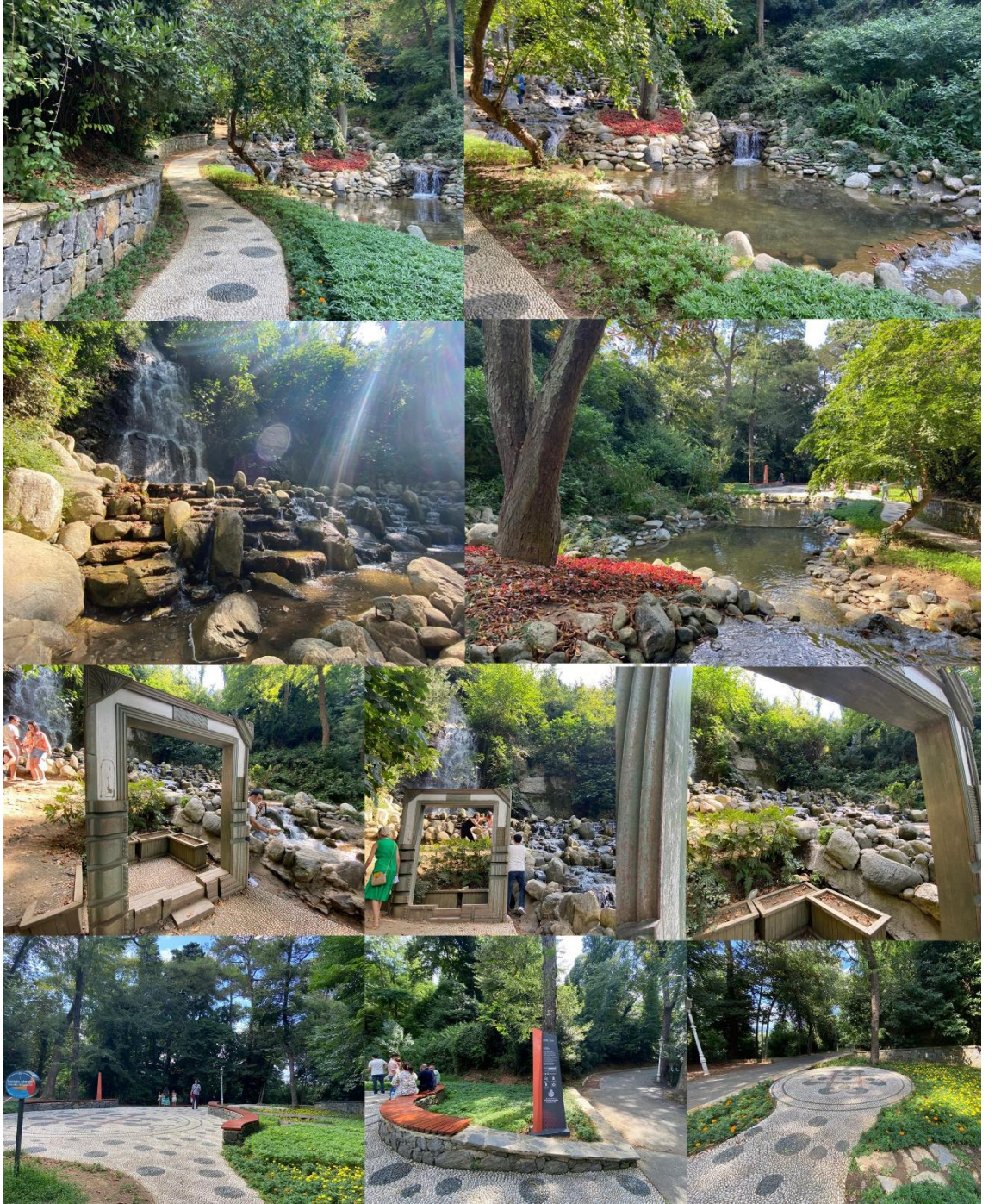
Şekil 4.39 Servis yolu (Orijinal, 2022)

Servis yolu (Şekil 4.39) yaklaşık 3-4 metre arası genişliktedir. Yola belirlenen kullanım sınırından sonra yaya olarak devam edilmektedir. Servis yolunda da araç trafiğinin aktif olduğu sokak ve caddelerde kullanılan asfalt döşeme malzemesi kullanılmıştır. Alana ait incelemeye şekil 4.40'ta yer verilmiştir.

Şekil 4.40 Servis yolu incelemesi (Orijinal, 2022)

Koruluk alanda görsel açıdan etkileyici diyebileceğimiz bir şelale yer almaktadır. Şelale, (Şekil 4.41) koruluk alanın kuzey batı yönünde yer alırken, koruluk alanın eteklerine yerleşmiştir.

Şekil 4.41 Şelale (Orijinal, 2022)

Bu noktaya erişim servis yolu aynı zamanda yaya yolu olarak kullanılan yol ile sağlanmaktadır. Şelaleden akan su birikerek oluşan mini gölet, ortasında yer alan ağaç ile odak noktası oluşturmaktadır.

Alana girdiğimizde bizi karşılayan şelale meydanı ve diğer yaya erişiminin olduğu yerlerde döşeme olarak dikey fileli çakıl malzeme seçilmiştir. Peyzaj tasarımı ile alan odak noktası haline gelmiş diğer yerlerden ayrılmıştır (Şekil 4.42).

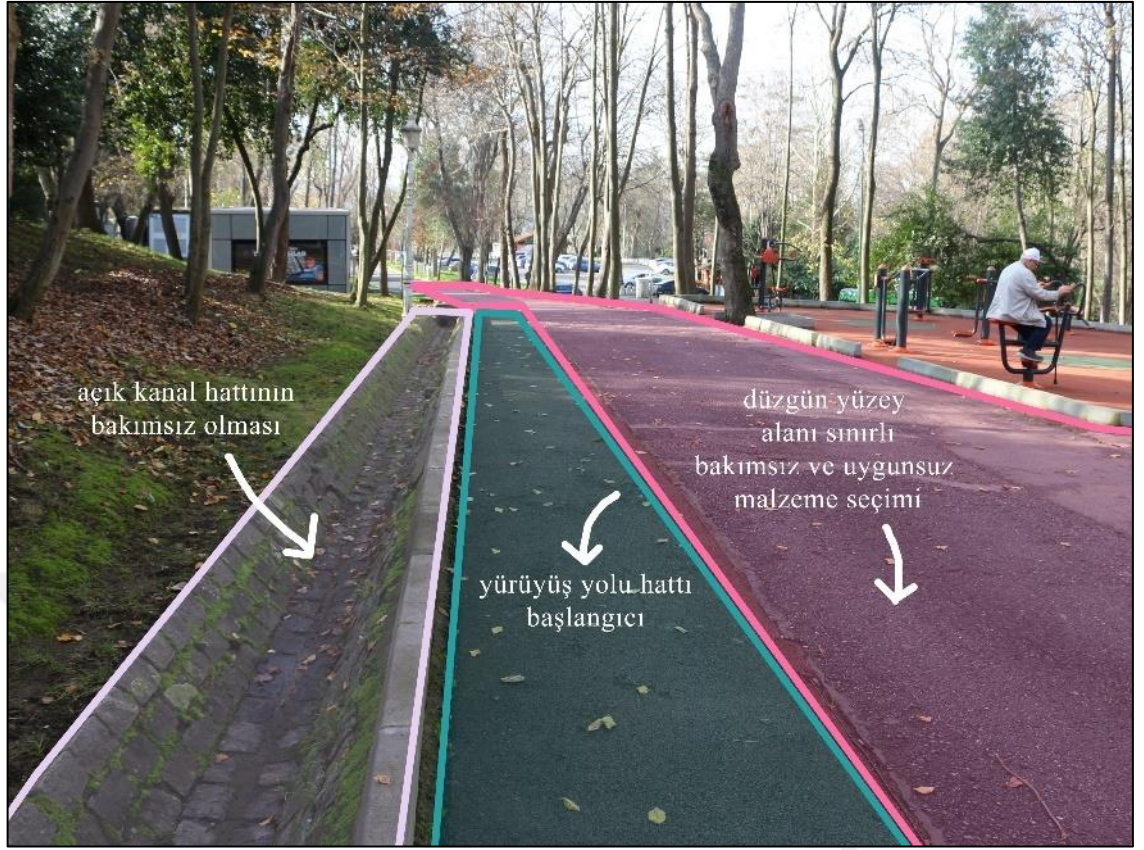

Şekil 4.42 Şelale çevresi inceleme (Orijinal, 2022)

Koruluk alan içerisinde yer alan zemin döşemelerine Şekil 4.43'te yer verilmiştir. Çeşitlilik olarak yeterli olan döşemeler, koruluk alanda farklı mekân tanımlamaları yapılmasını sağlamıştır.

Şekil 4.43 Zemin Döşemeleri (Orijinal, 2022)

Şekil 4.44 Serv5is yolu döşeme incelemesi (Orijinal, 2022)

Yürüyüş yolunda kullanılan kauçuk zemin, asfalt zeminden ayırıcı ile ayrılarak döşeme kullanım çeşidi arttırılmıştır. Yapılan imalatın işçiliği sebebiyle görsel olarak yama gibi kullanılan parça döşemeler bakımsız bir imaj oluşturmaktadır (Şekil 4.44).

Şekil 4.45 Kuzey girişi (Orijinal, 2022)

Koruluk alanının kuzey girişinden servis yoluna gelmeden belli bir noktaya kadar doğal granit taş döşeme kullanılmıştır. Döşeme sınırları silik ve bilinmeyen bir sebeple yol ortasında sonlandırılmıştır.

Kuzey kapısı girişinde (Şekil 4.45) aynı döşemeden yapılan bir alan karşımıza çıkmaktadır. Bu alan otopark alanı olarak kullanılmaktadır. Kapı girişi ve otopark alanı arasında bulunan ağaç bordür ile çevrelenmiş bir alan içerisinde yer almaktadır. Giriş ile otoparkın aynı döşemeden oluşturulması bütünlük sağlayarak yapı ile de uyumlu görünüm elde edilmiştir. İçeriden kapının sağında ve solunda farklı işlevlerde kullanılmak üzere ayrılan teras halinde uygulanmış döşemeler ile farklılaştırılmış peyzaj alanları bulunmaktadır. Bu alanlar da bakımsız ve işlevsiz olarak bırakılmıştır.

Şekil 4.46 Kuzey girişi içeriden sol taraf peyzaj alanı (Orijinal, 2022)

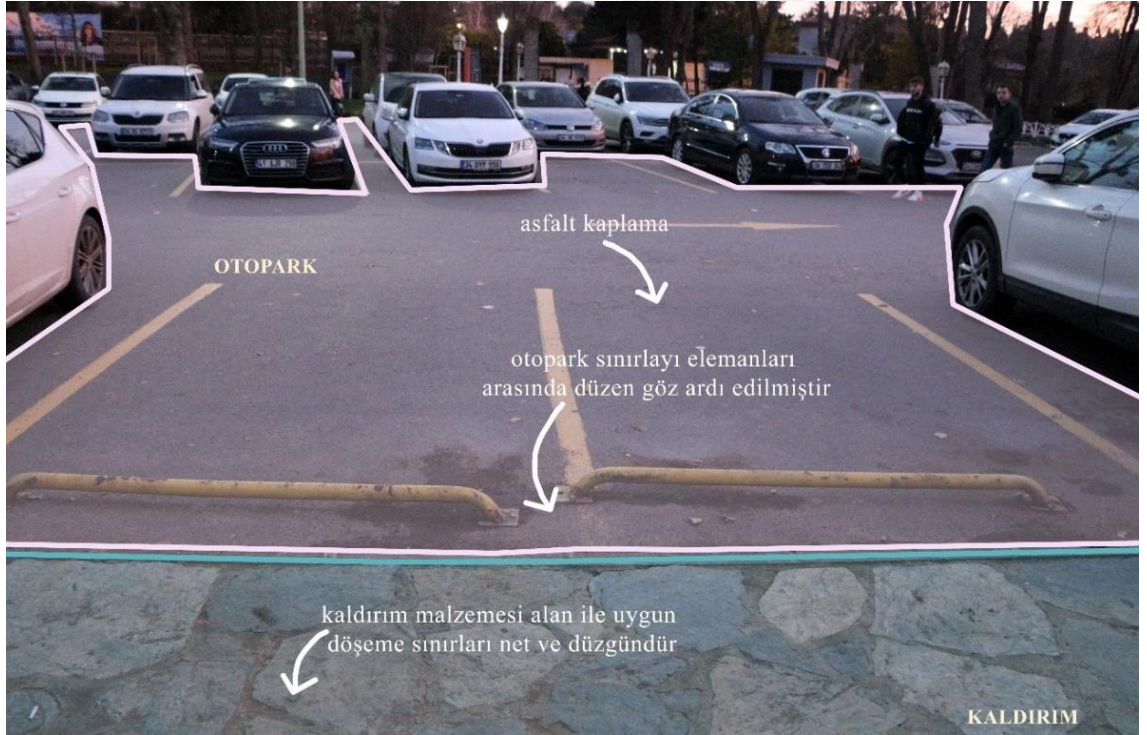
Kapıya gelmeden sol tarafta ise kayrak taş oval merdivenlerden kullanılmış olup, teraslanmış peyzaj alanlarına ulaşım sağlanmaktadır. Bu alanlarda beton petek parke taş kullanılmıştır (Şekil 4.46).

Otopark (Şekil 4.47) için kullanılan yer döşemesi asfalt kaplamadır. Giriş çıkış noktalarından itibaren kullanılan döşeme otopark alanına kadar devam ederek bu alan kadar sınırlandırılmıştır.

Sekil 4.47 Otopark alanı ve zemin malzemesi (Oriinal, 2022)

Otoparkın mevcut halinin incelemesine şekil 4.48’de yer verilmiştir.

Şekil 4.48 Otopark ve çevresi inceleme (Oriijinal, 2022)

Koruluk alan genelinde dinlenme, oturma alanları çeşitlilik göstermektedir fakat yeterli değildir. Bank, piknik masası, duvar üzeri oturma birimleri, yeme-içme alanı vb. dinlenme alanları bulunmaktadır (Şekil 4.49).

Şekil 4.49 Oturma birimleri (Orijinal, 2022)

Çocuk oyun alanları ve spor alanları da (Şekil 4.50) koruluk alanda bulunmakta ancak çocuk oyun alanı işlevselliğini kaybederek, kullanım dışı kalmıştır. İçinde yer alan çocuk oyun elemanları, bakımsız ve güncel çocuk oyun alanları tasarım kriterlerini sağlayamamaktadır. Örneğin; yer döşemesi, oyun elemanları, korunaklı bir alanda yer alması vb. kriterlere karşılık vermemektedir.

Spor alanları ise hem koru girişinde geniş bir alanda hizmet verirken hem de yürüyüş yolu üzerinde noktasal halde bulunmaktadır. Kolay erişilebilen spor alanlarında, kullanılan malzeme kalitesine önem verilmelidir.

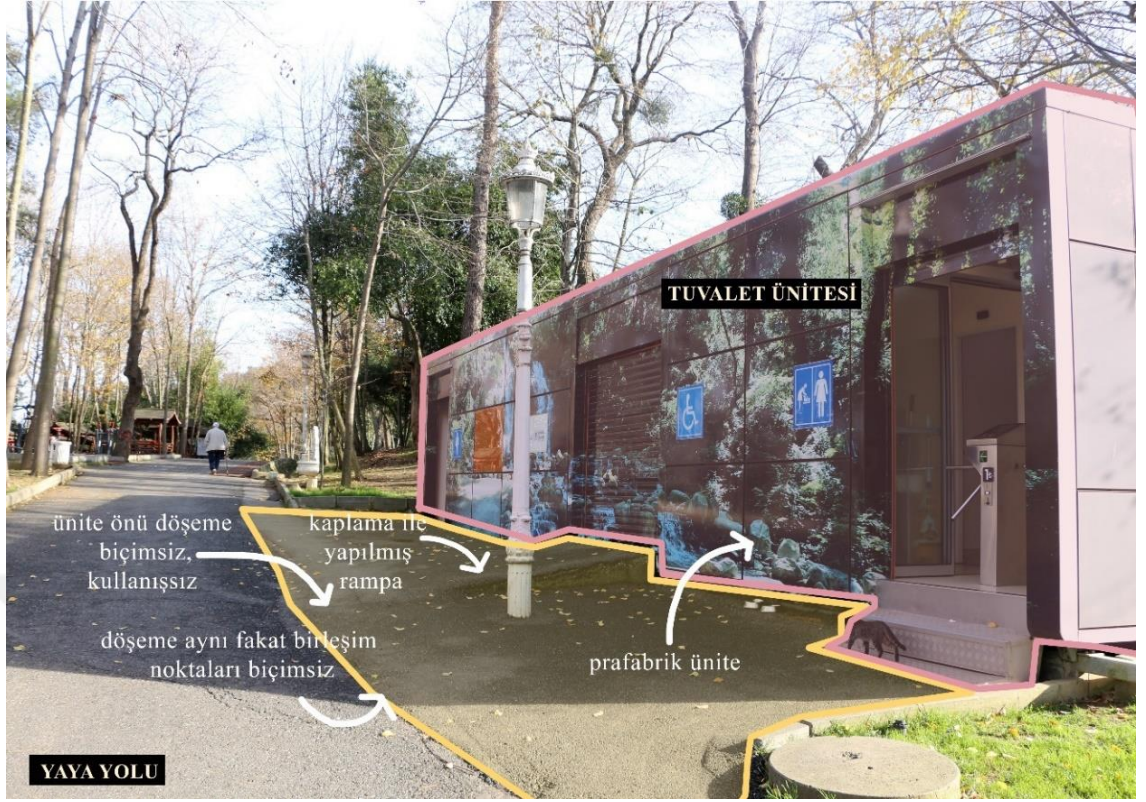

Şekil 4.50 Spor alanı ve çocuk oyun alanı (Orijinal, 2022)

Alan genelinde girişe yakın olacak şekilde konumlandırılmıştır prefabrik tuvalet, korunun ana meydanına değil, yürüyüş yolu ile birleşen koruluk alana hizmet vermektedir (Şekil 4.51).

Şekil 4.51 Tuvalet (Orijinal, 2022)

Şekil 4.52 Tuvalet ve çevresi inceleme (Orijinal, 2022)

Koruluk alanda yer alan tuvalet ve çevresine ait inceleme şekil 4.52’te verilmiştir. Tuvaleti koruda prefabrik bir yapı olarak giriş kapısına yakın mesafede bulunmaktadır. Tuvalet çevresi kaplamaları mevcut yol malzemesini ile aynı olan asfalt kaplama ile oluşturulmuştur. Ancak mevcut yol ile sonradan eklenen malzeme birbiriyle uyumlu devam etmediği için düzensiz ve bakımsız bir görüntü ortaya çıkmaktadır.

Alanda bulunan korkuluklar ise hem sınır işlevi hem de güvenlik amaçlı koruma işlevi ile alana hizmet etmektedir (Şekil 4.53).

Şekil 4.53 Korkuluklar (Orijinal, 2022)

Koruluk alanının geçmişte özel mülk olarak kullanılması nedeniyle kasır etrafında bulunan direk aydınlatma elemanları kullanılmıştır. Yürüyüş alanı boyunca da direk aydınlatma elemanları kullanılmıştır. Aydınlatma çeşitliliği alanda bulunmamaktadır (Şekil 4.54).

Şekil 4.54 Aydınlatma Elemanları (Orijinal, 2022)

Tabelalar İstanbul genelinde yer alan tabelalarla aynı tarzda olup, alana ait verilerin kısaca yer verilmesi ile oluşturulmuştur. Alanda yönlendirme tabelaları yerine uyarı tabelaları sayıca daha fazladır (Şekil 4.55).

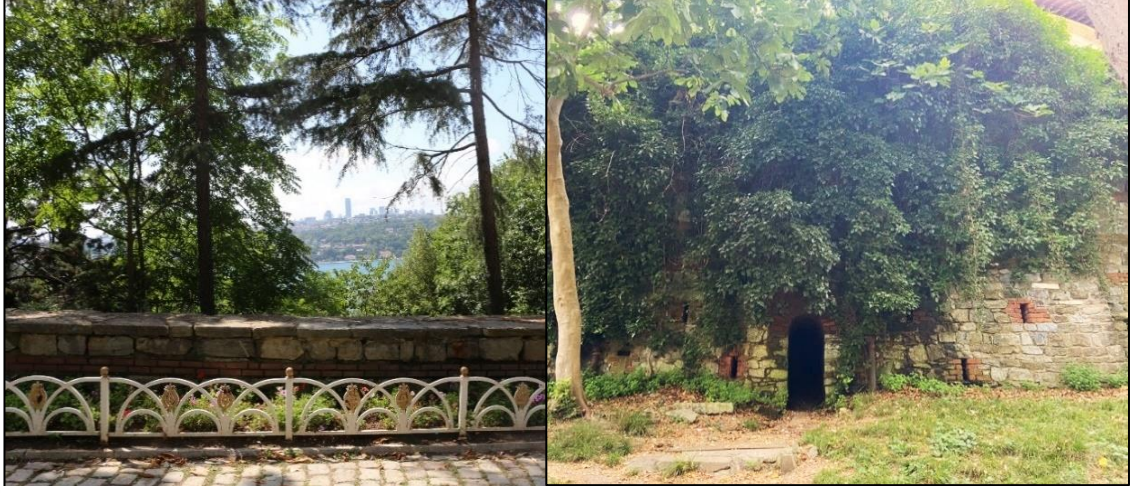

Şekil 4.55 Tabelalar (Orijinal, 2022)

Çöp kovaları ile aydınlatma elemanları arasında uyum sağlanarak, bütünlük oluşturulmuştur. Ancak çöp kovaları yetersiz, bakımsız ve kullanışsızdır (Şekil 4.56).

Şekil 4.56 Çöp kovaları, çöp toplama alanı (Orijinal, 2022)

Şekil 4.57 Taş Duvar- Havuzlu bahçe ile arkadaki yolu tutan duvar (Orijinal, 2022)

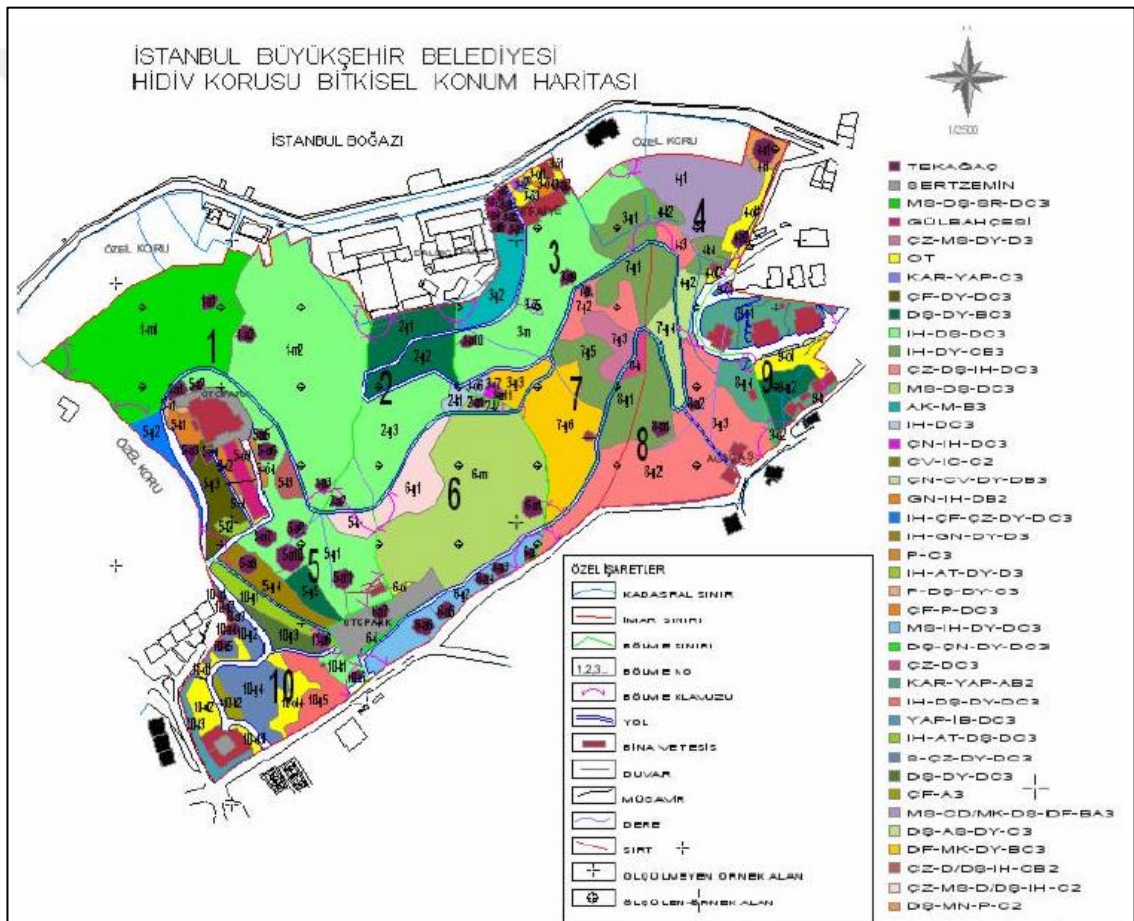
Koruluk alanın yamaçlara yerleşmesi ve kasır çevresi hariç tüm alanlarda eğim vardır. Kasrın arkasından geçen yürüyüş yolu ile kasır arasına oluşan kot farkı nedeniyle ilişkinin arasına taş duvar örülmüştür (Şekil 4.57). Taş duvarın önü bitkisel elemanlarla kısmen kapatılmıştır. Koruluk alan çevresinde çevre duvarı bulunmaktadır (Şekil 4.58). Çevre duvarı, korkuluklar ile kullanılarak alanın korunmasına hizmet etmektedir.

Şekil 4.58 Çevre duvarı üzeri korkuluk (2m) (Orijinal, 2022)

4.1.10.1 Mevcut bitkisel tasarım elemanları

Tasarımda bitki kullanımında bitkilerin kendilerine özgü özellikleri öncelikli olarak değerlendirilmiştir. Bitkisel tasarımda bitkileri doğru noktalara konumlandırılmak için hem bitkinin kendi özelliklerini ön planda tutmak hem de bitkilerinin birbirleriyle uyumları ya da kompozisyonları doğru oluşturmak gerekmektedir. Bunların dışında kullanılan alanlarda ne miktarda ve kullanıldıkları yerler de önem taşımaktadır. Hidiv Kasrı'na (Şekil 4.59) ait mevcut bitki kullanımları bir başlık altında toplanmıştır.

Şekil 4.59 Hidiv İsmail Paşa Korusu bitkisel konum haritası (Kılıç, 2006).

Koruluk alan genelinde enformel bitki kullanımı bulunmaktadır. Çiçek parterleri simetrik ve kısmen formal, simetrik olarak kasır arka cephesinde yer alan meydan etrafında kullanılmıştır.

Koruluk alan bitkisel elemanları ölçü, renk ve doku üzerinden incelendiğinde;

- Ölçü: Alan boyunca yer alan çim parterleri içinde genellikle boylu ağaçlar kullanılmış, çiçek parterleriyle de doğal bir geçiş oluşturularak hiyerarşi sağlanmıştır.
- Renk: Parterlerde yer alan mevsimlik çiçekler yaz aylarında alana canlılık kazandırırken, kış aylarında ise herdem yeşil çalılarının oluşturduğu parterler dikkat çekmektedir.
- Doku: Bitkisel elemanlar doku olarak çeşitlilik göstermektedir. Belli bir tür herhangi bir aks boyunca çiçek parterleri hariç kullanılmamış olup, dağınık bitki kompozisyonları tercih edilerek doku çeşitliliği de sağlanmıştır. Ayrıca iki mekân arasında sınırlar, yumuşak dokulu bitkilerle oluşturulurken, görüş alanının sınırlandırılması istenilen noktalarda sık dokulu bitkiler kullanılmıştır.
- Form ve biçim: Form olarak ön plana çıkan bitkiler meydan çevresinde kullanılmış, yuvarlak, piramidal formlu ağaçlar/çalılar tercih edilmiştir.
- Yaşça büyük olan ağaç türleri odak noktası oluşturmuş, çevresine dinlenme alanları, yeme-içme alanları yerleştirilmiştir (Şekil 4.60).

Şekil 4.60 Anıtsal ağaçlar (Orijinal, 2022)

Alan içerisinde sanatsal bitkisel öğeler de yer almaktadır (Şekil 4.61). Yaşam süresini tamamlamış ağaç kütüğü üzerinde heykel tasarımı yapılarak, kullanım amacı değiştirilmemiştir. Böylelikle alanda geçmişten kadar ağaç varlıkları değerlendirilmiş olmaktadır.

Şekil 4.61 Çiçek parterleri ve bitki kompozisyonları (Orijinal, 2022)

Alanda simetrik, birbirleri ile hiyerarşik düzende yerleştirilmiş çiçek parterleri, yaz aylarında görsel etki oluşturmaktadır (Şekil 4.62). Renk, doku ve formlarıyla çeşitlilik oluşturmaktadır.

Şekil 4.62 Şelale çevresi bitki kompozisyonları (Orijinal, 2022)

Şekil 4.63’de verilen meydan çevresinde ve süs havuzu çevresinde yer alan bitki kompozisyonları düzenli ve bakımlı bir görüntü oluşturmaktadır.

Şekil 4.63 Meydan ve süs havuzu çevresi bitki kompozisyonları (Orijinal, 2022)

Şekil 4.64’te ise alanda bulunan bitki kompozisyonlarına ve çiçek parterlerine örnekler verilmiştir. Yaz aylarında bitki kompozisyonları artmaktadır.

Sekil 4.64 Cicek parterleri ve bitki kompozisyonları (Oriinal. 2022)

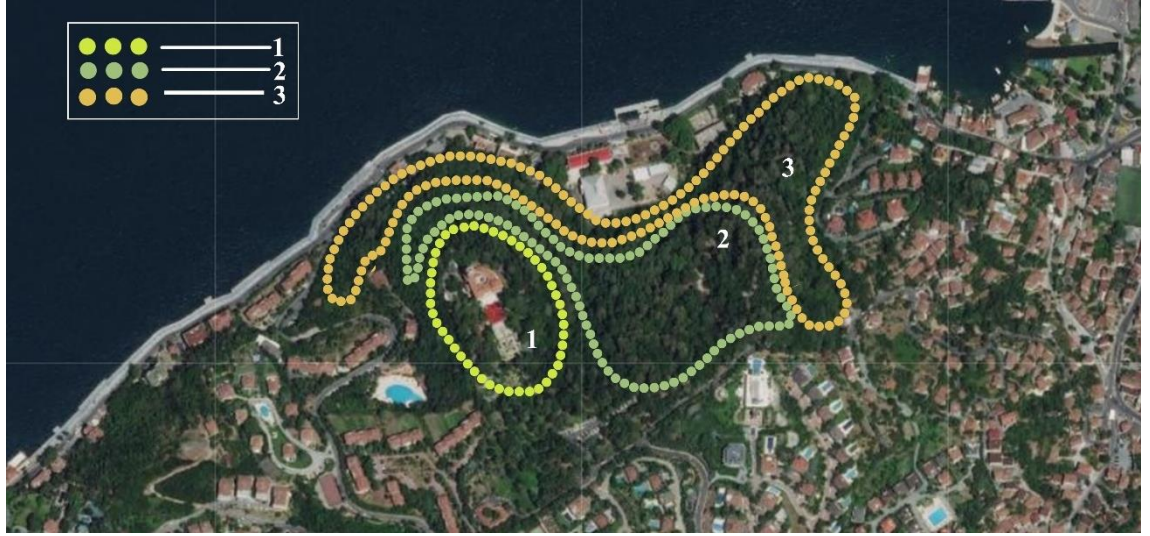
Alanda Bulunan Bitki Türleri: Fıstıkçamı, kızıl çam, servi, saplı meşeler, gümüş ihlamur, yaz ihlamuru (*Tilia platyphyllos*), büyük çiçekli, her dem yeşil manolya (*Magnolia grandiflora*), atlas ve toros sediri (*Cedrus libani*), çiçekli dişbudak (*Fraxinus omus*), sivri yapraklı dişbudak (*Fraxinus angustifolia*), at kestanesi (*Aesculus hippocastanum* L), kuşüvezi (*Sorbus torminalis*), gürgen (*Carpinus betulus*), yalancı akasya (*Robinia pseudoacacia*), dağ akçaağacı (*Acer pseudoplatanus*), kokar ağaç (*Ailanthus altissima*), küçük meyveli Trabzon hurması (*Diospyros kaki*), akçakesme (*Phillyrea latifolia*), kermes meşesi (*Quercus coccifera*), Akdeniz defnesi (*Laurus nobilis*), erguvanlar (*Cercis siliquastrum*), çitlembik (*Celtis australis*), Londra çınarı (*Platanus × hispanica*), porsuk (*Taxus baccata*) (Gülersoy,1970).

4.2 Yeşil Alan Kalite Değerlendirmesi

Bu bölümde, Hidiv İsmail Paşa Korusu'nun mevcut durumu ile yeşil alan kalitesinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu amaçla Greenspace Scotland ve Glasgow and Clyde Valley Green Network Partnership tarafından hazırlanan “Greenspace Quality a guide to assessment, planning and strategic development” adlı çalışmada ortaya konan değerlendirme kriterlerinden alan için uygun olanlar kullanılmıştır (Çizelge 4.2) (Anonymous, 2023c). Değerlendirme sonrası Hidiv İsmail Paşa Korusu'nun yeşil alan olarak kalitesi nicel olarak ortaya konmuştur. Ancak koru özelliğinden dolayı diğer yeşil alanlardan farklılığı nedeniyle ortalamanın üzerinde ya da altında çıkan değerler sonuç bölümünde tekrar ele alınmaktadır.

Çalışma alanının farklı kısımlarının, belirlenen kriterlere göre değişkenlik gösterdiği gözlenmiş ve bu nedenle alan, niteliklerine ve kullanım durumuna göre üç farklı bölgeye ayrılarak değerlendirilmiştir (Şekil 4.65).

1. bölge: Arazinin tepe noktasında yer alan meydan, dinlenme alanları ve yeme-içme mekanlarının bulunduğu ve en yoğun kullanıma sahip olan pasif rekreasyon alanı,
2. bölge: Arazinin orta kısmında yarı doğal bırakılan yürüyüş yolu, egzersiz alanı, çocuk oyun alanı, şelale gibi kullanımların olduğu, aktif rekreasyon işlevleri yanında sakin/sessiz ortamı ile dolaşım alanı,
3. bölge ise yoğun bitki varlığına sahip ve doğal olarak bırakılan, yamaçlarda yer alan bölümdür.

Şekil 4.65 Hidiv İsmail Paşa Korusu, 3 bölgenin sınırları (Orijinal, 2023)

Çizelge 4.2 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri (Anonymous. 2022e)

	Değerlendirme Kriterleri	Bölge 1	Bölge 2	Bölge 3
Erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar	Merkezi konumlar ile aktif bağlantı	4	4	4
	Engelli standartları ve engelli kullanıcı ihtiyaçlarını karşılaması	1	1	N
	Döşeme yüzeyi işlenmiş, üstün nitelikli patikalar sağlaması	3	2	N
	Ulaşımın diğer çevre ulaşım hatlarıyla bağlantılı olması	2	1	N
	Alan içinde ve alanlar arasında hareket sağlanması	4	3	N
	Doğru alanlarda, erişilebilir girişler	5	4	N
	Bağlantılı patika ağı ve yönlendirme sağlaması	4	2	1

Çizelge 4.2 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri (Anonymous. 2022e) (Devam)

İlgi çekici alanlar/odak noktaları	Pozitif bir imajla çekici olması	4	3	1
	Kent ortamı için çekici bir ortam olması	3	3	1
	Kaliteli malzeme, kentsel mobilya ve ekipmanları	2	2	N
	Çekici peyzaj öğeleri ve bitkiler	4	3	1
	İyi karşılayan sınır ve giriş alanları	3	3	1
	Güvenli, kullanılabilir durumda ve temiz tesisler (imkanlar)	4	4	N
	Yeteri kadar çöp kutusu ve az oranda çöp	3	3	N
	Bakımlı	2	2	1
Biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar	Biyoçeşitliliğe olumlu katkı sağlaması	2	2	5
	Yaban hayatını sürdürebilecek genişlikte alana sahip olması	1	1	4
	Habitat için çeşitlilik sunması	2	2	4
	Daha geniş peyzaj yapısının/ortamının bir parçası olması	1	1	2
	Daha geniş yeşil alanlar ile bağlantısı olması	2	2	2
	Habitat koruma ve erişilebilirlik arasında denge	2	1	3

Çizelge 4.2 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri (Anonymous. 2022e) (Devam)

	Kaynak yeterliliği	2	2	3
Aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu	Çok çeşitli açık hava etkinlikleri için uygun ortamlar sağlaması	3	3	N
	Çeşitli oyun, spor, rekreasyon fırsatları	1	1	N
	Sosyal etkileşime olanak sağlayan alanlar sunması	2	1	N
	İhtiyaçları karşılayan uygun ve üst kalitede tesis ve hizmetler	2	1	N
	Konum ve büyüklük olarak uygun tesisler	1	1	N
	Değişik yaş gruplarının hassasiyetleri için dikkatli yerleştirilmiş kullanımlar	1	2	N
	Değişen kullanım veya ihtiyaçlara uyulanabilir olması	2	2	N
Topluluk yararına sahip olma durumu	Konuksever ve güvenli	4	4	N
	İyi düzeyde doğal denetim	2	2	1
	Uygun aydınlatma	3	3	1
	Yerel kimlik ve yer duygusu	3	4	1
	Geniş toplum tesislerine doğru iyi yollar	3	3	1

Çizelge 4.2 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri (Anonymous. 2022e) (Devam)

	Farklı ve akılda kalıcı yerler	4	3	N
	Çeşitli aktivite ve fonksiyonlar için gıda hizmeti	4	1	N
	Alanın yönetiminde toplumsal katılım	1	1	1

Çalışma kapsamında incelenen Hidiv İsmail Paşa Korusu'nda, peyzaj mimarlığı açısından kalite değerlendirmesi gerçekleştirilmiştir. Kalite değerlendirmesi için erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar; ilgi çekici alanlar, odak noktaları; biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar, aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu; topluluk yararına sahip olma durumu ana başlıklar olarak belirlenmiştir. Her bir ana başlık için en az 6 adet değerlendirme kriteri seçilmiştir (Anonymous, 2022e).

Seçilen kriterlerle, koruluk alanın üç ayrı bölgesi puanlanmış, elde edilen sayısal veriler Varyans Analizi ve Anova-Tukey analizi kapsamında incelenmiştir. Her bir bölge için, 1 ile 5 arasında, 5 en yüksek, 1 en düşük ve nötr (N) olacak şekilde puanlanma yapılmıştır. Bölgeler öncelikle toplam puanlara göre incelenmiş, sonrasında 5 ayrı kriter özelinde ayrı ayrı incelenmiştir.

A- Bölgelerin Yeşil Alan Kalite Değerlendirme Kriterleri Açısından İncelenmesi

Yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri açısından bölgelerin birbirlerine göre farklarının olup olmadığını sorgulamak amacıyla tek yönlü Anova analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları, bölgelerin yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri bütününde anlamlı bir şekilde birbirlerinden farklılaşmakta olduğunu göstermektedir. ($F(2-108)= 17,225$ $p<0,001$).

Tek yönlü Anova testleri (Çizelge 4.3- Çizelge 4.4) bağlamında gerçekleştirilen Tukey testleri de Bölge 1 (2,59) ve Bölge 2 (2,24)'nin, Bölge 3 (1,03)'e göre yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri bağlamında genelde daha yüksek bir ortalama puana sahip olduğunu ve aralarında anlamlı bir fark bulunduğunu ortaya koymaktadır. Tukey testinin sonuçlarına göre Bölge 1 ve Bölge 2 birlikte en yüksek grubu oluştururken, Bölge 3 tek başına en düşük grubu oluşturmaktadır. Ancak genel olarak ortalama puanların orta değer olan 3'ün altında bir değer almış olması yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerini 3 bölgenin de yeterli olarak sağlayamadığını göstermektedir.

Çizelge 4.3 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonucu

Değişken	Faktör	N	Ortalama	s	sd	F	P
Yeşil alan Kalite Değerlendirme Kriterleri	Bölge 1	37	2.59 ^a	1.14	2-108	17,255	0.000
	Bölge 2	37	2.24 ^a	1.04			
	Bölge 3	37	1.03 ^b	1.40			

^{a ve b} Tukey'e göre oluşan gruplar ^a en çok beğeniyi temsil eder

Çizelge 4.4 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu

ANOVA					
Yeşil Alan Kalite Değerlendirme Kriterleri					
	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Gruplar arası	50,072	2	25,036	17,255	,000
Grup içi	156,703	108	1,451		
Toplam	206,775	110			

1- Alanların sağladığı Servislerin Bölge 1 Özelinde İncelenmesi: Yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri açısından Bölge 1'in sağladığı servislerin birbirlerine göre farklarının olup olmadığını sorgulamak amacıyla bir tek yönlü Anova analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri açısından Bölge 1 özelinde, alanın sağladığı servislerin $p < 0,005$ düzeyinde anlamlı bir şekilde birbirlerinden farklılaştığını göstermektedir ($F(4-32)=4,872$ $p < 0,005$).

Tukey testinin sonuçlarına (Çizelge 4.5- Çizelge 4.6) göre Bölge 1'de, “erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar” kriteri en yüksek grubu oluştururken, “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” ve “biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar” kriterleri birlikte en düşük grubu oluşturmaktadır.

Çizelge 4.5 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları

Değişken	Faktör	N	Ortalama	s	sd	F	P
Bölge 1	Erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar	7	3,2857 ^a	1,38013	4-32	4,872	,003
	İlgi çekici alanlar/odak noktaları	8	3,1250 ^{ab}	,83452			
	Biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar	7	1,7143 ^b	,48795			

Çizelge 4.5 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları (Devam)

	Aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu	7	1,7143 ^b	,75593			
	Topluluk yararına sahip olma durumu	8	3,0000 ^{ab}	1,06904			

^a ve ^b Tukey'e göre oluşan gruplar ^a en çok beğeniyi temsil eder.

Tek yönlü Anova testleri bağlamında gerçekleştirilen Tukey testleri göstermektedir ki “erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar” (3,29) tek başına diğer başlıklardan daha yüksek bir puan almış ve tek başına en yüksek grubu oluşturmuşken, “ilgi çekici alanlar/odak noktaları” (3,12) ve “topluluk yararına sahip olma durumu” (3,00), orta kategoriyi oluşturmuş ve “biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar” (1,71) ile, “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” (1,71) kategorisine göre daha yüksek bir ortalama puana sahiptir ve aralarında anlamlı bir fark vardır.

Çizelge 4.6 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu

ANOVA					
Yeşil Alan Kalite Değerlendirme Kriterleri					
	Kareler Toplamı	sd	Kareler Otalaması	F	Sig.
Gruplar arası	17,758	4	4,440	4,872	,003
Grup içi	29,161	32	,911		
Toplam	46,919	36			

2-Alanların sağladığı Servislerin Bölge 2 özelinde İncelenmesi: Yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri açısından Bölge 2'nin sağladığı servislerin birbirlerine göre farklarının olup olmadığını sorgulamak amacıyla tek yönlü Anova analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları göstermektedir ki koruluk alanın sağladığı servislerin, yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bütününde $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir şekilde birbirlerinden farklılaşmaktadır ($F(4-32) = 3,131$ $p < 0,05$).

Tek yönlü Anova (Çizelge 4.7- Çizelge 4.8) testleri bağlamında gerçekleştirilen Tukey testleri göstermektedir ki “ilgi çekici alanlar/odak noktaları” (2,87) tek başına göre diğer başlıklardan daha yüksek bir puan almış ve tek başına en yüksek grubu oluşturmuşken, “erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar” (2,42) ve “topluluk yararına sahip olma durumu” (2,62) kategoriler orta kategoriye oluşturmuş ve “biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar” (1,57), “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” (1,57) kategorisine göre yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri bağlamında genelde daha yüksek bir ortalama puana sahiptir ve aralarında anlamlı bir fark vardır. Duncan testinin sonuçlarına göre “ilgi çekici alanlar/odak noktaları” en yüksek grubu oluştururken, “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” ve “biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar” unsurları birlikte en düşük grubu oluşturmaktadır.

Çizelge 4.7 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları

Değişken	Faktör	N	Ortalama	s	sd	F	P
Bölge 2	Erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar	7	2,4286 ^{ab}	1,27242	4-32	3,131	,028
	İlgi çekici alanlar/odak noktaları	8	2,8750 ^a	,64087			

Çizelge 4.7 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları (Devam)

Biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar	7	1,5714 ^b	,53452			
Aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu	7	1,5714 ^b	,78680			
Topluluk yararına sahip olma durumu	8	2,6250 ^{ab}	1,18773			

^a ve ^b Duncan'a göre oluşan gruplar ^a en çok beğeniyi temsil eder.

Çizelge 4.8 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu

ANOVA					
Yeşil Alan Kalite Değerlendirme Kriterleri					
	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Gruplar arası	10,918	4	2,729	3,131	,028
Grup içi	27,893	32	,872		
Toplam	38,811	36			

3- Alanların sağladığı Servislerin Bölge 3 özelinde İncelenmesi: Yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri açısından koruluk alanın sağladığı servislerin birbirlerine göre farklarının olup olmadığını sorgulamak amacıyla tek yönlü Anova analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları koruluk alanın sağladığı servislerin, yeşil alan kalite

değerlendirme kriterlerinin bütününde $p<0,001$ düzeyinde anlamlı bir şekilde birbirlerinden farklılaştığını göstermektedir ($F(4-32)= 15,074$ $p<0,001$).

Tek yönlü Anova (Çizelge 4.9- Çizelge 4.10) testleri bağlamında gerçekleştirilen Tukey testleri göstermektedir ki “biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar” (3,29) tek başına göre diğer başlıklardan daha yüksek bir puan almış ve tek başına en yüksek grubu oluşturmuşken, “erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar” (0,71), “ilgi çekici alanlar/odak noktaları” (0,62), “topluluk yararına sahip olma durumu” (0,62) ve “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” (0,00) kategorisine göre yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri Bölge 2 özelinde genelde daha yüksek bir ortalama puana sahiptir ve aralarında anlamlı bir fark vardır.

Tukey testinin sonuçlarına göre “biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar” en yüksek grubu oluştururken, “ilgi çekici alanlar/odak noktaları” (0,62), “erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek olma” (0,71) ve “topluluk yararına sahip olma durumu” (0,62) ve “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” (0,00) kategorisinin hepsi en düşük grubu oluşturmaktadır.

Çizelge 4.9 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları

Değişken	Faktör	N	Ortalama	s	sd	F	P
Bölge 3	Erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar	7	0,7143 ^b	1,49603	4-32	15,074	,000
	İlgi çekici alanlar/odak noktaları	8	0,6250 ^b	,51755			

Çizelge 4.9 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları (Devam)

	Biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar	7	3,2857 ^a	1,11270			
	Aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu	7	0,0000 ^b	,00000			
	Topluluk yararına sahip olma durumu	8	0,6250 ^b	,51755			

^a ve ^b Tukey'e göre oluşan gruplar ^a en çok beğeniye temsil eder.

Çizelge 4.10 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu

ANOVA					
Yeşil Alan Kalite Değerlendirme Kriterleri					
	Kareler Toplamı	sd	Kareler Otalaması	F	Sig.
Gruplar arası	46,366	4	11,591	15,074	,000
Grup içi	24,607	32	,769		
Toplam	70,973	36			

B- Alanın sağladığı Servislerin Yeşil Alan Kalite Değerlendirme Kriterleri Açısından İncelenmesi

Yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri açısından koruluk alanın sağladığı servislerin birbirlerine göre farklarının olup olmadığını sorgulamak amacıyla tek yönlü Anova

analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları koruluk alanın sağladığı servislerin, yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bütününde $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir şekilde birbirlerinden farklılaştığını göstermektedir ($F(4-106) = 2,738$ $p < 0,05$).

Tek yönlü Anova testleri (Çizelge 4.11- Çizelge 4.12) bağlamında gerçekleştirilen Tukey testleri göstermektedir ki “ilgi çekici alanlar/odak noktaları” (2,20) tek başına göre diğer başlıklardan daha yüksek bir puan almış ve tek başına en yüksek grubu oluşturmuşken, “biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar” (2,19), “erişilebilir ve bağlantısalılığı yüksek alanlar” (2,14) ve “topluluk yararına sahip olma durumu” (2,08) kategoriler orta kategoriyi oluşturmuş ve “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” (1,03) kategorisine göre yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri bağlamında genelde daha yüksek bir ortalama puana sahiptir ve aralarında anlamlı bir fark vardır.

Tukey testinin sonuçlarına göre “ilgi çekici alanlar/odak noktaları” en yüksek grubu oluştururken, “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” tek başına en düşük grubu oluşturmaktadır.

Çizelge 4.11 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları

Değişken	Faktör	N	Ortalama	s	sd	F	P
Yeşil Alan Kalite Değerlendirme Kriterleri	Erişilebilir ve bağlantısalılığı yüksek alanlar	21	2,14 ^{ab}	1,71	4-106	2,738	0.033
	İlgi çekici alanlar/odak noktaları	24	2,20 ^a	1,32			

Çizelge 4.11 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları (Devam)

	Biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar	21	2,19 ^{ab}	1,07			
	Aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu	21	1,09 ^b	0,99			
	Topluluk yararına sahip olma durumu	24	2,08 ^{ab}	1,41			

Ancak burada da genel olarak göze çarpan unsur puanların alan genelinde 3'ün altında olmasıdır ve özellikle alanın sağlık açısından güçlendirmesi başlığı başta olmak üzere bütün başlıklarda geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 4.12 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu

ANOVA					
Yeşil Alan Kalite Değerlendirme Kriterleri					
	Kareler Toplamı	sd	Kareler Otalaması	F	Sig.
Gruplar arası	19,364	4	4,841	2,738	,033
Grup içi	187,411	106	1,768		
Toplam	206,775	110			

1- “Erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar” ana başlığı açısından bölgelerin karşılaştırılması: “Erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar” ana başlığı açısından bölgelerin birbirlerine göre farklarının olup olmadığını sorgulamak amacıyla tek yönlü

Anova analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre bölgeler, “erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek” ana başlığı açısından anlamlı bir şekilde birbirlerinden farklılaşmaktadır ($F(2-18)= 6,246$ $p<0,01$).

Tek yönlü Anova testleri (Çizelge 4.13-Çizelge 4.14) bağlamında gerçekleştirilen Tukey testleri göstermektedir ki Bölge 1 (3,29) ve Bölge 2 (2,43), Bölge 3 (0,71) göre “Erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar” ana başlığı bağlamında genelde daha yüksek bir ortalama puana sahiptir ve aralarında anlamlı bir fark vardır.

Tukey testinin sonuçlarına göre Bölge 1 ve Bölge 2 birlikte en yüksek grubu oluştururken, Bölge 3 tek başına en düşük grubu oluşturmaktadır. Ancak genel olarak ortalama puanların orta değer olan 3’ün üstünde bir tek Bölge 1 ‘in puan almış olması ve diğer iki bölgenin 3’ün altında bir değer almış olması yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri 2 bölgenin de yeterli olarak sağlayamadığını göstermektedir.

Çizelge 4.13 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları

Değişken	Faktör	N	Ortalama	s	sd	F	P
Erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar	Bölge 1	7	3,29 ^a	1,38	2-18	6,246	0.009
	Bölge 2	7	2,43 ^{ab}	1,27			
	Bölge 3	7	0,71 ^b	1,50			

^a ve ^b Tukey’e göre oluşan gruplar ^a en çok beğeniyi temsil eder

Çizelge 4.14 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu

ANOVA					
Yeşil Alan Kalite Değerlendirme Kriterleri					
	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Gruplar arası	24,000	2	12,000	6,248	,009
Grup içi	34,571	18	1,921		
Toplam	58,571	20			

2- “İlgi çekici alanlar odak noktaları” ana başlığı açısından bölgelerin karşılaştırılması: “İlgi çekici alanlar odak noktaları” açısından bölgelerin birbirlerine göre farklarının olup olmadığını sorgulamak amacıyla tek yönlü Anova analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre bölgeler, “ilgi çekici alanlar odak noktaları” ana başlığında anlamlı bir şekilde birbirlerinden farklılaşmaktadır ($F(2-21) = 33,091$ $p < 0,001$).

Tek yönlü Anova testleri (Çizelge 4.15- Çizelge 4.16) bağlamında gerçekleştirilen Tukey testleri göstermektedir ki Bölge 1 (3,12) ve Bölge 2 (2,87), Bölge 3 (0,62) göre yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri bağlamında genelde daha yüksek bir ortalama puana sahiptir ve aralarında anlamlı bir fark vardır.

Tukey testinin sonuçlarına göre Bölge 1 ve Bölge 2 birlikte en yüksek grubu oluştururken, Bölge 3 tek başına en düşük grubu oluşturmaktadır. Ancak genel olarak ortalama puanların orta değer olan 3’ün üstünde bir tek Bölge 1 ‘in puan almış olması ve diğer iki bölgenin 3’ün altında bir değer almış olması ilgi çekici alanlar odak noktaları başlığını 2 bölgenin de yeterli olarak sağlayamadığını göstermektedir.

Çizelge 4.15 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları

Değişken	Faktör	N	Ortalama	s	sd	F	P
İlgi Çekici alanlar odak noktaları	Bölge 1	8	3,12 ^a	0,83	2-21	33,091	,000
	Bölge 2	8	2,87 ^a	0,64			
	Bölge 3	8	0,62 ^b	0,52			

^{a ve b} Tukey'e göre oluşan gruplar ^a en çok beğeniyi temsil eder

Çizelge 4.16 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu

ANOVA					
Yeşil Alan Kalite Değerlendirme Kriterleri					
	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Gruplar arası	30,333	2	15,167	33,091	,000
Grup içi	9,625	21	,458		
Toplam	39,958	23			

3- “Biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar” ana başlığı açısından bölgelerin karşılaştırılması: “Biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar” açısından bölgelerin birbirlerine göre farklarının olup olmadığını sorgulamak amacıyla tek yönlü Anova analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre bölgeler, “biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar” ana başlığı bağlamında anlamlı bir şekilde birbirlerinden farklılaşmaktadır ($F(2-18) = 10,784$ $p \leq 0,001$).

Tek yönlü Anova testleri (Çizelge 4.17- Çizelge 4.18) bağlamında gerçekleştirilen Tukey testleri göstermektedir ki Bölge 1 (2,59) ve Bölge 2 (2,24), Bölge 3 (1,03) göre yeşil alan

kalite değerlendirme kriterleri bağlamında genelde daha düşük bir ortalama puana sahiptir ve aralarında anlamlı bir fark vardır.

Tukey testinin sonuçlarına göre Bölge 3 tek başına en yüksek grubu oluştururken, Bölge 1 ve Bölge 2 birlikte en düşük grubu oluşturmaktadır. Ancak genel olarak ortalama puanların orta değer olan 3'ün üstünde bir tek Bölge 3 'ün puan almış olması ve diğer iki bölgenin 3'ün altında bir değer almış olması biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar başlığını 2 bölgenin de yeterli olarak sağlayamadığını göstermektedir.

Çizelge 4.17 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları

Değişken	Faktör	N	Ortalama	s	sd	F	P
Biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar	Bölge 1	7	1,71 ^b	0,49	2-18	10,784	,001
	Bölge 2	7	1,57 ^b	0,53			
	Bölge 3	7	3,29 ^a	1,11			

^a ve ^b Tukey'e göre oluşan gruplar ^a en çok beğeniyi temsil eder

Çizelge 4.18 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu

ANOVA					
Yeşil Alan Kalite Değerlendirme Kriterleri					
	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Gruplar arası	12,667	2	6,333	10,784	,001
Grup içi	10,571	18	,587		
Toplam	23,238	20			

4- “Aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” ana başlığı açısından bđlgelerin karşılaştırılması: “Aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” ana başlığı açısından bđlgelerin birbirlerine gđre farklarının olup olmadığını sorgulamak amacıyla tek yđnlđ Anova analizi gerđekleřtirilmiřtir. Analiz sonuçları gđre bđlgeler, “Aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” başlığı özelinde anlamlı bir şekilde birbirlerinden farklılaşmaktadır ($F(2-18)= 15,960$ $p<0,001$).

Tek yđnlđ Anova testleri (Çizelge 4.19- Çizelge 4.20) bağlamında gerđekleřtirilen Tukey testleri gđstermektedir ki Bđlge 1 (1,71) ve Bđlge 2 (1,57), Bđlge 3 (0) gđre yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri bağlamında genelde daha yđksek bir ortalama puana sahiptir ve aralarında anlamlı bir fark vardır.

Çizelge 4.19 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bđlgelere gđre değerini tek yđnlđ Anova sonuçları

Değerşen	Faktör	N	Ortalama	s	sd	F	P
Aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu	Bđlge 1	7	1,7143	0,76	2-18	15,960	,000
	Bđlge 2	7	1,5714	0,79			
	Bđlge 3	7	0,0000	0,00			

^{a ve b} Tukey’e gđre oluşan gruplar ^a en çok beğeriniyi temsil eder

Tukey testinin sonuçlarına gđre Bđlge 1 ve Bđlge 2 birlikte en yđksek grubu oluştururken, Bđlge 3 tek başına en dđřđk grubu oluşturmaktadır. Ancak genel olarak ortalama puanların orta değer olan 3’đn altında bir değer almış olması “Aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” ana başlığını 3 bđlgenin de yeterli olarak sağlayamadığını gđstermektedir.

Çizelge 4.20 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu

ANOVA					
Yeşil Alan Kalite Değerlendirme Kriterleri					
	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Gruplar arası	12,667	2	6,333	15,960	,000
Grup içi	7,143	18	,397		
Toplam	19,810	20			

5- “Topluluk yararına sahip olma durumu” ana başlığı açısından bölgelerin karşılaştırılması: “Topluluk yararına sahip olma durumu” açısından bölgelerin birbirlerine göre farklarının olup olmadığını sorgulamak amacıyla tek yönlü Anova analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları göre bölgeler, “topluluk yararına sahip olma durumu” özelinde anlamlı bir şekilde birbirlerinden farklılaşmaktadır ($F(2-21)= 13,867$ $p<0,001$).

Tek yönlü Anova testleri (Çizelge 4.21- Çizelge 4.22) bağlamında gerçekleştirilen Tukey testleri göstermektedir ki Bölge 1 (3,00) ve Bölge 2 (2,62), Bölge 3 (0,62) göre yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri bağlamında genelde daha yüksek bir ortalama puana sahiptir ve aralarında anlamlı bir fark vardır.

Tukey testinin sonuçlarına göre Bölge 1 ve Bölge 2 birlikte en yüksek grubu oluştururken, Bölge 3 tek başına en düşük grubu oluşturmaktadır. Ancak genel olarak ortalama puanların orta değer olan 3’e eşite bir tek Bölge 1 ‘in puan almış olması ve diğer iki bölgenin 3’ün altında bir değer almış olması ilgi çekici alanlar “topluluk yararına sahip olma durumu” başlığını 2 bölgenin de yeterli olarak sağlayamadığını göstermektedir.

Çizelge 4.21 Yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puanı ortalamalarının bölgelere göre değişimi tek yönlü Anova sonuçları

Değişken	Faktör	N	Ortalama	s	sd	F	P
Topluluk yararına sahip olma durumu	Bölge 1	8	3,00	1,07	2-21	13,867	,000
	Bölge 2	8	2,62	1,19			
	Bölge 3	8	0,62	0,52			

^a ve ^b Tukey'e göre oluşan gruplar ^a en çok beğeniyi temsil eder.

Çizelge 4.22 Yeşil alan kalite değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılımı tek yönlü Anova sonucu

ANOVA					
Yeşil Alan Kalite Değerlendirme Kriterleri					
	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Sig.
Gruplar arası	26,083	2	13,042	13,867	,000
Grup içi	19,750	21	,940		
Toplam	45,833	23			

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kent içinde kalmış olan tarihi yeşil alanlar, gerek sahip oldukları olgun bitki varlığı ile gerekse yaşanmış olan yoğun kentleşmeden dolayı kent içinde kentlilere sundukları olanaklarla önemli yeşil yapılardır. Özellikle kentsel altyapı yetersizliklerinin oldukça arttığı son dönemde kent için yeşil altyapı olanakları da oluşturan ve sağladıkları ekosistem hizmetleri ile kente önemli katkılar sağlayan tarihi yeşil alan ve korulukların korunması ve geliştirilmesi kent için önemlidir. Hidiv İsmail Paşa Korusu bu açılarından İstanbul kenti için eşsiz bir kaynak ve sunabileceği hizmetlerle önemli potansiyele sahip bir yeşil alan varlığıdır. Bu alanın doğru anlaşılması ve alandan elde edilecek veriler doğrultusunda planlanarak korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Çalışma, İstanbul korularının değerinin ortaya konmasına katkı sağlamayı ve özelde Hidiv İsmail Paşa Korusu'nu mercek altına alarak alana ilişkin verilerin oluşturulması için bir adım atmayı amaçlamaktadır.

Korular kent içinde kalan yeşil alan parçaları olarak kente büyük hizmetlerde bulunmaktadır. Bu açıdan İstanbul kenti son yetmiş yılda yaşadığı inanılmaz büyümeyle yeşil alan varlığı açısından fakirleşmiş ve mevcut koruların önemi kat kat artmıştır. Çalışmada öncelikle İstanbul koruları ele alınmış, araştırma konusu olan Hidiv İsmail Paşa Korusu dışında Emirgan Korusu, Yıldız Korusu ve Fethi Paşa Korusu da literatür ve arazi çalışmaları ile örnek olarak incelenmiştir. Bu koruların incelenmesi ayrıca Hidiv İsmail Paşa Korusu'nun mevcut durumunun karşılaştırılarak ortaya konması açısından önem taşımıştır.

Emirgan Korusu, tarihi sürece sahip olması nedeniyle ve bu tarihi arka planla şekillenen tasarımı ve yoğun olarak tercih edilmesi ile; Yıldız Parkı ve Korusu, Osmanlı'nın son sarayı olan Yıldız Sarayı'nın dış bahçe sınırları içerisinde yer alması ile; Fethi Paşa Korusu, özel mülkiyet alanı olmasına rağmen günümüz tasarımlarından etkilenerek yenileme çalışmalarına konu olması ile farklılaşmaktadır.

İncelenen koruluk alanlar içinde Emirgan Korusu ve Yıldız Parkı Korusu, Fethi Paşa Korusu ve Hidiv İsmail Paşa Korusu'na göre oldukça büyük alana sahiptir (yaklaşık 3 katı). Yüz ölçümü ile orantılı olarak Hidiv İsmail Paşa Korusu içlerinde en sakin koruluk alanıdır. Hidiv'de rekreasyonel aktivite alanlarının az oluşu sakin bir alan olmasının nedenleri arasında sayılabilir. Sosyal ve kültürel aktivitelerin azlığı, yoğun kullanıma engel olurken, kullanıcılar tarafından olumlu karşılanmaktadır. Her koru korunan flora ve fauna yapısı ile ekolojik dengeye katkı sağlar, bu nedenle her bir koru için flora ve fauna varlığının korunması adına önlemler alınması gerekmektedir. Korularda bulunan tarihi yapılar korunmakta ve gelecek kuşaklara bırakılacak bir miras olarak görülmektedir. Bu nedenle Hidiv İsmail Paşa Korusu dışında diğer korularda yapılar aktif olarak kullanılmakta ve bakımları yapılmaktadır. Korularda çocuk oyun alanı, spor alanı standart haline gelmiştir, her koruda bulunmaktadır. Hidiv İsmail Paşa Korusu dışında diğer korularda yeme-içme mekanları çeşitlilik göstermektedir.

Yapısal peyzaj elemanları açısından değerlendirildiğinde, incelenen koruların tamamında yapı etrafında bulunan alanların daha sık yenilendiği, diğer alanlar kısmen bakımsız kaldığı dikkat çekmektedir. Diğer korularda donatı elemanlarının hemen hemen aynı oranda olduğu, Hidiv İsmail Paşa Korusu'nda ise kullanım sıklığına bağlı olarak daha az donatı elemanı bulunduğu görülmektedir. Aydınlatma elemanları modern ve klasik olarak her koruda değişkenlik göstermekte ve alanın tümünde uyumlu şekilde devam etmemektedir. Koruluklar, koruma amacıyla ve estetik açıdan koruluk alanlarda kısmen kullanılmıştır.

Bitkisel peyzaj elemanları korularda çeşitli şekillerde kullanılmıştır; çiçek parterleri içinde renk katan mevsimlik çiçekler, odak noktası elemanı olarak kullanılan anıt ağaçlar, sınır veya çerçeve oluşturan çalılar, doğal şekilde kompozisyon oluşturan koruluk alan bitkileri vb. şekillerde ortaya çıkmaktadır.

Hidiv kasrı gerek kent içindeki konumu gerekse tarihsel süreç içerisinde geçirdiği dönüşümlerle önemli bir yeşil alandır. Bu yeşil alan farklı karakterdeki bölümlerin bir bütün oluşturmaları ile kendini göstermektedir. Bu farklı birimlerin sağladığı işlevler, her

gün çeşitli kullanıcıların beğenisine sunulmakta ve yıl boyunca çok sayıda ziyaretçi tarafından kullanılmaktadır.

Hidiv İsmail Paşa Korusu, alanda değişimin az olması, sakin bir ortam oluşturması, koruluk alan vasfının çok fazla değişmeden günümüze kadar ulaşması ve genel peyzaj karakterini kaybetmemiş olması nedeniyle çalışma alanı olarak seçilmiştir. Hidiv İsmail Paşa Korusu ile ilgili detaylı bir literatür ve arazi çalışması yapılmıştır. Çalışma kapsamında araştırma bulgularında elde edilen bilgilere yer verilmiştir. Alana ait mevcut peyzaj tasarımı ve peyzaj elemanları incelenmiş, sorunları, eksiklikleri ve olumlu özellikleri ortaya konmuştur. Bu bağlamda elde edilen bulgular, alanın yeşil alan kalitesinin değerlendirilmesine ve analizine olanak sağlamıştır.

5.1 Yeşil Alan Kalite Değerlendirmesi ile Elde Edilen Sonuçlar

Çalışma kapsamında, karar alma süreçlerine katkı sağlamak amacıyla, Hidiv İsmail Paşa Korusu mevcut durumu ile ele alınarak, belirlenen yeşil alan kalite kriterlerine göre değerlendirilmiştir. Hidiv İsmail Paşa Korusu işlevlerine göre 3 bölgeye ayrılmış, her bir bölge belirlenen kriterler konusunda incelenmiş, puanlanmış ve yapılan analizler ile alanın yeşil alan kalitesine ilişkin sayısal veriler elde edilmiştir.

Süre ve bütçenin kısıtlı olması ve arazi gözlemlerinin korunun daha az yoğunlukta kullanıldığı kış döneminde yapılmak durumunda kalınması nedeniyle çalışma, uzman değerlendirmesi ile gerçekleştirilmiştir. Sonrasında anketler hazırlanarak kullanıcı görüşlerinin alınması ile alana yönelik farklı bir çalışma gerçekleştirilebilir.

Bölgeler arası yapılan analiz verilerinden elde edilen sonuçlar;

Bölgeler arası yapılan yeşil alan kalite değerlendirme kriteri puan ortalamaları ve değerlendirme kriterlerinin bölgelere göre dağılım analizi (Çizelge 4.3-Çizelge4.4) sonucunda elde edilen bulgular göstermektedir ki; bölge 1 işlevsel farklılığı sebebiyle daha yüksek bir ortalama saha sahiptir. Bulundurduğu yeme-içme alanı, alanın odak

noktalarından birisidir ve bundan dolayı bu alanın kullanım yoğunluğu diğer alanlara göre daha fazladır. Diğer bölgelere oranla bu alanda mevcut peyzaj elemanları uygun şekilde kullanılmış ve alan genelinde bakımlı yeşil alanlara sahip olduğu göze çarpmaktadır.

Alanların sağladığı servislere ait analiz verilerinden elde edilen sonuçlar;

Ana değerlendirme kriterleri ışığında, sonuçlar incelendiğinde bölge 1 (Çizelge 4.5-Çizelge 4.6) “erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar” başlığında en yüksek, “biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar” ve “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” başlıkları altındaysa en düşük ortalama puana sahiptir. Bu sonuçlardan yola çıkarak peyzaj alanında giriş ve çıkış noktalarının yeterli olduğu, araç ve yaya yollarının işlev olarak doğru şekilde hizmet verdiği, meydana giden bağlantı yollarının doğru yönlendirme sağladığı bölge 1 hakkında söylenebilir.

Bölge 2’ye ait analiz sonuçlarına bakıldığında (Çizelge 4.7-Çizelge 4.8) “ilgi çekici alanlar/odak noktaları” en yüksek, “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” ve “biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar” başlıkları altında en düşük ortalama puana sahip olan bölge olduğu saptanmıştır. Bölge 2’de bulunan servis yolu (yaya yolu) şelale ve kısmen koruluk alan içerisinde geçiş imkânı sağlamaktadır. Odak noktası diyebileceğimiz şelale ortalama puan sonuçlarına etki etmekteyken, bölgede bulunan aktif yeşil alanlarda yeterli şekilde bakım sağlanmaması da sonuçlarda kendini göstermektedir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre (Çizelge 4.9-Çizelge 4.10) bölge 3’ün “biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar” başlığı altında en yüksek, “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” başlığı altında en düşük ortalama puana sahip olan bölge olduğu saptanmıştır. Sonuç değerlendirildiğinde bölge 3’te koruluk alana erişimin kısıtlı olması biyolojik çeşitliliği bozmamış ve ekolojik bağları güçlendirdiği söylenebilir. Bu başlık altında en düşük puana sahip olması olumsuz olarak değerlendirilmemeli tam tersine mevcut yeşil alanın erişim kısıtlamasının olmasının biyoçeşitliliğe olumlu katkı sağladığı savunulabilir. Bu bağlamda alanın ekolojik değerinin ve biyoçeşitlilik zenginliğinin zarar görmemesi için gelecekte yapılacak çalışmalar bu kriter dikkate

alınarak yapılmalıdır. Erişim kısıtı nedeniyle alanda rekreasyonel hizmetler bulunmaması, “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” grubunda ki başlıklar altında da bölge3’ün en düşük puana sahip olmasına neden olmuştur.

Alanın sağladığı servisler yeşil alan kalite değerlendirme kriterleri açısından incelendiğinde elde edilen sonuçlar;

Erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar; ilgi çekici alanlar/odak noktaları; biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar; aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu ve topluluk yararına sahip olma durumu kriterlerine ait puan ortalamaları (Çizelge 4.10-Çizelge 4.11) değerlendirildiğinde “ilgi çekici alanlar/odak noktaları” en yüksek, “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” en düşük ortalama puana sahiptir. Tüm alana bakıldığında peyzaj olarak kısmen bakımlı ve uygun seçimlerin yapılmadığı bu bağlamda savunulabilir. Seçilen peyzaj elemanları yeterli bakıma ve kaliteye sahip olmaması ise bir başka dikkat çeken konudur. Koruluk alana yeterli önemin verilmemesi alanın olumlu bir imaj oluşturmamasına neden olabilmektedir. Diğer açıdan “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” kriterinin düşük olması olumsuz gibi görünse de tam tersine az sayıda rekreasyonel işlevin olması koruluk alanın korunmasına ve olumsuz değişimlerin önlenmesini ve bozulmaların azalmasını sağlamaktadır.

Alana göre belirlenen değerlendirme kriterleri (*erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar, ilgi çekici alanlar/odak noktaları, biyolojik çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar, aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu ve topluluk yararına sahip olma durumu*) tek tek değerlendirildiğinde;

Erişilebilir ve bağlantısallığı yüksek alanlar: Bölge 1’e ait analiz sonuçlarına (Çizelge 4.12-Çizelge 4.13) bakıldığında alanın çevresinde bulunan, çok yoğun şekilde kullanılan araç yolunun ana girişe yakın olması alana ulaşımında aktif bağlantı sağladığı söylenebilir. Bölge 1’de kullanıcıların aktif şekilde hareket alanı sağlayabileceği meydanın olması, meydanın çevresinde bulunan peyzaj alanlarındaki yaya yollarının bakımlı ve kullanılabilir durumda olması, bölge 1’in diğer bölgelere göre daha yüksek puanı almasına neden olduğu söylenebilir.

İlgi Çekici alanlar odak noktaları: Bölge 1 ve bölge 2, analiz sonuçlarına göre (Çizelge 4.15-Çizelge 4.16) bu başlık altında en yüksek puanı alan bölgeler olmuşlardır. Bölge 1 ve bölge 2 koruluktaki rekreasyonel alanlarının ve peyzaj tasarım öğelerinin yoğun bir şekilde bulunduğu alanlardır. Dolayısıyla yapısal elemanların ve bitkisel elemanların oluşturduğu odak noktaları bu bölgelerdedir. Peyzaj alanlarının temiz olması ve yeterli sayıda çöp toplama biriminin bulunması da yüksek puan almasına neden olduğu söylenebilir.

Biyolojik Çeşitliliği destekleyen ekolojik ağlar: Analiz sonuçlarına incelendiğinde (Çizelge 4.17-Çizelge 4.18) bölge 3 en yüksek puanı almaktadır. Erişim kısıtı nedeniyle bölge 3'e kullanıcıların aktif ulaşımının sağlanamaması biyolojik çeşitliliğinin korunmasını sağlamıştır. Bölge 3'ün erişilebilir peyzaj alanlarına eklenmemesi, değişim sağlayacak herhangi tasarımın bölgede bulunmaması, bölgede yaban hayatı ve habitat çeşitliliğinin olumsuz etkilenmesini engellemiştir. İleride peyzaj alanı olarak değerlendirilmesi durumunda bölge 3'ün biyolojik çeşitliliğinin öncelikli olarak koruma altına alınması gerekmektedir. Bunun dışında koruluk alanın sınırlarının zaman içinde çevrede yapılan konut arazilerine eklenmemesi ve koruluk alan sınırının daralmaması önem arz etmektedir.

Aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu: Bölgelere ait analiz sonuçlarına (Çizelge 4.19-Çizelge 4.20) göre bölge 2 ve bölge 3 birbirine yakın puanlar alarak en düşük puanları almıştır. Diğer kriterler ile karşılaştırıldığında tüm bölgelerin “aktiviteyi, sağlığı ve iyi yaşamı destekleme durumu” kriteri altında en düşük puanlarını aldığı gözlenmektedir. Bunun nedeni alan içerisinde aktif olarak kullanılan sadece bir adet spor alanı bulunmasıdır. Kullanıcılar alanı çevreleyen servis yolu (yaya yolu) yoluyla bir giden yürüyüş yolunu da koşu yapmak için tercih etmektedirler. Spor alanının bir adet olması sorun oluşturmazken, bakımsız oluşu kullanımın azalmasına neden oluşturabilir. Farklı yaş gruplarının spor alanını kullanamaması ve sosyal etkileşime uygun olmayışı da düşük puan alma nedenleri arasında sayılabilir. Ayrıca çocuk oyun alanında çocukların kullanımına elverişsiz zemin malzemesi kullanılması, korunaksız-işlevsiz oyun

elemanlarının kullanışı yaşça küçük kullanıcılar için aktif olarak alanı tercih etmeme nedeni olarak görülebilir.

Topluluk yararına sahip olma durumu: Yapılan analiz sonuçları incelendiğinde (Çizelge 4.21-Çizelge 4.22) bölge 1 bu başlık altında en yüksek puanı almıştır. Bölge 1’de peyzajda yer alan tasarım öğelerinin fazlaca bulunması diğer bölgelere oranla daha bakımlı, temiz, kolay ulaşım bağlantılarına sahip olması yüksek puan almasına neden olduğu söylenebilir. Tarihsel bağlamından farklılaşarak bu alanda uygulanan tasarım anlayışının analiz sonuçlarına etki ettiği söylenebilir.

Korunun peyzaj tasarımı açısından yapılan değerlendirmeler ve yeşil alan kalite değerlendirmesi sonuçlarına göre çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

5.2 Öneriler

Dünya üzerinde çoğu ülkenin kendi doğal öğelere sahip peyzajlarını tanımlama, değerlendirme, koruma ve kendine ait özelliklerini ortaya koyma amacı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de ise halen yapılan çalışmaların yeterli oranda olmadığı söylenebilir. Aynı şekilde koruluk alanlar konusunda yapılan çalışmalar, ön plana çıkan koruluk alanlar haricinde hem yapısal hem bitkisel peyzaj değerlendirme açısından yetersizdir. Oysa peyzaj mimarlığında, tasarıma kaynak oluşturan, tasarıma yön veren ana materyal; doğa, sürdürülebilir planlama ve tasarımlar olmalıdır. Sonrasında oluşan bileşenler kalite değerlendirmesi açısından, akademik çalışmalara ve uygulama projelerine altlık oluşturabilecek verileri açığa çıkarması bakımından önemlidir.

Hidiv İsmail Paşa Korusu peyzaj mimarlığı açısından değerlendirildiğinde belirlenen üç bölgeye ait verilerin değişim gösterdiği gözlemlenmiştir. Korunun korunması ve yeşil alan kalitesinin artırılması için gözlem ve analiz sonuçlarına göre peyzaj değerlendirilmesine ilişkin geliştirilen çeşitli öneriler şu şekilde sıralanabilir;

- Koruluk alanın tanınırlığının sağlanması ve bünyesinde var olan doğal-kültürel değerler, biyolojik çeşitlilik üzerine detaylı araştırmalar yapılarak envanter oluşturulması,
- Koruluk alanlara ait peyzaj karakterinin sürdürülebilirliği kapsamında koruluk alanların özenli şekilde incelenerek koruma karar ilkelerine ek; tasarım, planlama ve yönetim ilkelerinin geliştirilmesi,
- Hidiv İsmail Paşa Korusu gibi koruların tasarım, kültürel zenginlik, biyolojik çeşitlilik gibi özelliklerine bakılarak peyzaj tasarım rehberi oluşturulması,
- Mevcut peyzaj öğelerinin düzensiz bir yapıda olması ve birbirini destekler nitelikte olmaması nedeniyle ekolojik faktörler (fizyografik, edafik (toprakla ve onun bitki ve hayvan yaşamı üzerindeki etkisiyle ilgili), iklimatik ve floristik faktörler) yanı sıra, koruluk alan çeşitliliği, silüet, görsel kalite peyzaj değerlendirmelerde modeller oluşturulması ve örnek alan olarak ele alınması,
- Bölgesel ölçekte yapılan bitki türlerine yönelik çalışmalar dışında uluslararası çapta bir çalışmanın yürütülmesi, zengin flora ve biyolojik çeşitliliğin yok olmadan geleceğe taşınmasının amaçlanması,
- Koruluk alanlar özelinde bir veri tabanı oluşturularak, koruluk alanlarla ilgili tüm güncel veriler erişilebilir olması,
- Hidiv İsmail Paşa Korusu, diğer korulardan farklı olarak, yılın bir çok zamanında insan yoğunluğunun az olduğu bir yeşil alandır. İnsan yoğunluğunun artması, koruluk alanlarda bulunan bitki ve hayvan toplulukları için yaşam alanı kısıtlamasına sebebiyet verecektir, bu durumun yaşanmaması için koruluk alanda bulunan her bir türün korunmasına ve alanın taşıma kapasitesinin hesaplanılarak kullanılması,
- Koruluk alanlarda da olsa yapay malzeme seçimi ekonomik nedenler veya kolay işçilik sebebiyle tercih edilmektedir. Bu bakımdan yapılacak olan yeni tasarımların doğal malzeme veya alan ile uyumlu, alanın karakterini bozmayacak malzeme kullanımının sağlanması ve alanda bulunan doğal materyallerin, örneğin ağaç kütüğü, doğal taş malzemeler vb. kullanımın kolaylaştırılması,
- Koruluk alanlar endemik türler veya bölgede az yetişen türler var ise bu türlerin muhafaza edilmesi ve sonrasında bitkilerin üretilmesi gereklidir,

- Bitkisel tasarım öğelerinin doğru yaklaşımlarla farklı ölçeklerde bitki taksonlarının bir arada sergilenmesini sağlamak, tasarımlara derinlik, zenginlik, çeşitlilik katabilecektir,
- Kentsel alanlar ile koruluk alanların kullanım ağını genişletmek ikisi arasında insan ve doğa ilişkisi kurulmasına katkı sağlayabilir,
- Koruluk alan peyzaj öğelerinin vurgu oluşturacak şekilde kullanması,
- Korulara yönelik ayrıca ekolojik peyzaj tasarım ve bakım kuralları oluşturulmasıdır.

Çalışma kapsamında elde edilen bu saptama ve öneriler, Hidiv Kasrı gibi koruluk alanların koruma kullanım dengesinin sağlanmasında katkı sağlayacak nitelikte olduğu düşünülmektedir. Geçmiş yıllarda o yılların anlayışına göre çeşitli eksikliklerle tasarlanan koruluk alanlar, kısmen bozulmalara sahne olsa da günümüze kadar değerlerini korumayı başarmışlardır. Tarihi alanlara ve bu alanların sahip olduğu yeşil alanlara yönelik alınacak önlemlerle alanların tasarım, planlama ve yönetim aşamalarında gerekli hassasiyetler geliştirilerek bu alanların geleceğe taşınmaları mümkündür. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda peyzaj mimarlığının sürece aktif katılımı ve alanın bütününe yönelik öneri ve gelişim fikirleri sunması ile alanın bütüncül koruması sağlanabilir. Bu çalışmada 2022 yılında saptanan alana ait mevcut durum ve görüşlerle, sonrasında yapılacak peyzaj tasarımlarına yönelik öneriler sunulmuştur. İleride özgün niteliğine kavuşan koruluk alanların oluşturulmasında bir adım olması amaçlanmıştır.

KAYNAKLAR

- Aksoy, Y. ve Samur, D. 2013. Ekoparklar. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 5(15), 61-80.
- Akyüz Levi, E. E., Dönmez, Y. ve Şimşek İlhan, B. 2019. Mimarlık, Planlama ve Tasarım Alanında Araştırma Makaleleri. Gece Kitaplığı, 118, Ankara.
- Anonim. 2022a. İlk Türk Fotoğrafhanesi ve Ferit İbrahim. Web sitesi: <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11498/5811/001582408010.pdf?sequence=1> . Erişim Tarihi: 11.08.2022.
- Anonim. 2022b. Fotoğraf Albümleri Dizini. Web sitesi: http://kutuphane.istanbul.edu.tr/?page_id=6462. Erişim Tarihi: 2.08.2022.
- Anonim. 2022c. Major Roads. Web sitesi: <http://www.istanbulurbandatabase.com/>. Erişim Tarihi: 27.07.2022.
- Anonim. 2022d. City Maps. Web sitesi: <http://www.istanbulurbandatabase.com/>. Erişim Tarihi: 14.07.2022.
- Anonim. 2022e. Bitki Özellikleri. Web sitesi: <https://agac.istanbul/peyzaj>. Erişim Tarihi: 16.07.2022.
- Anonim. 2022f. Fethi Paşa. Web sitesi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/fethi-pasa>. Erişim Tarihi: 14.08.2022.
- Anonim. 2022g. Fotoğraflar. Web sitesi: <https://openaccess.marmara.edu.tr/items/8590e760-5e07-4509-8551-a0adfbfa450a>. Erişim Tarihi: 5.08.2022.
- Anonim. 2022h. Web sitesi: <https://openaccess.marmara.edu.tr/items/8590e760-5e07-4509-8551-a0adfbfa450a>. Erişim Tarihi: 2.08.2022.
- Anonim. 2022i. Web sitesi: <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 3.08.2022.
- Anonim. 2022j. Eş Anlamlılar Sözlüğü. Web sitesi: <https://sozluk.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 23.07.2022.
- Anonim. 2022k. Boğaziçi Kanunu. Web sitesi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2960.pdf>. Erişim Tarihi: 26.07.2022.
- Anonymous. 2022l. Araştırma. Web sitesi: <https://www.google.com/maps>. Erişim Tarihi: 5.08.2022.
- Anonim. 2022m. Web sitesi: <https://www.internethaber.com/yanan-tarihi-kosk-bakin-kimin-cikti-690902h.htm>. Erişim Tarihi: 15.07.2022.

- Anonim. 2022l. 1999 tarih 23804 Sayılı İmar Yönetmeliği. Web sitesi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=23722&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> . Erişim Tarihi: 11.08.2022.
- Anonim. 2022m. Web sitesi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140614-2.htm>. Erişim Tarihi: 20.07.2022.
- Anonim. 2022n. Web sitesi: <https://www.turanakinci.com/portfolio-view/uskudar-pasalimani-fethi-pasa-kosku-bordo/>. Erişim Tarihi: 27.07.2022.
- Anonim. 2022o. Web sitesi: <https://www.ibb.istanbul/Permission/Detail/199>. Erişim Tarihi: 20.12.2022.
- Anonim. 2023ö. İstanbul Büyükşehir Belediyesine, Kentsel Ekolojik Sistemler Şube Müdürlüğü Halihazır Haritaları. İstanbul.
- Anonim. 2023a. Web sitesi: <https://sozluk.gov.tr/> . Erişim Tarihi: 12.12.2022.
- Anonim. 2023b. TÜİK Web sitesi: <https://www.tuik.gov.tr/> . Erişim Tarihi: 14.01.2023.
- Anonymous. 2022a. Maps. Web sitesi: <https://www.openstreetmap.org/export#map=16/41.1048/29.0723&layers=YD>. Erişim Tarihi: 6.08.2022.
- Anonymous. 2022b. Haritalar Web sitesi: <https://yandex.com.tr/>. Erişim Tarihi: 24.07.2022.
- Anonymous. 2023a. Web sitesi: <https://ux360.design/elements-of-design/>. Erişim Tarihi: 12.03.2023.
- Anonymous. 2023b. Web sitesi: <https://earth.google.com/web>. Erişim Tarihi: 14.03.2023.
- Anonymous. 2023c. Greenspace Quality a guide to assessment, planning and strategic development. Greenspace scotland, Glasgow and Clyde Valley Green Network Partnership. Web sitesi: <https://www.greenspacescotland.org.uk/faqs/audits-strategy-and-quality> . Erişim Tarihi: 15.01.2023
- Arın, Ö. 2010. Bitkisel Tasarımın Görsel Açıdan Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma: Bursa Soğanlı Botanik Parkı Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 9, İstanbul.
- Asan, Ü. ve Özdemir, İ. 2005. Kent Korularında Envanter. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 55(1), 16-30.
- Aslanoğlu, G. 1972. Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle Eski İstanbul Bahçeleri . ODTÜ, , Ankara.
- Aşur, F. 2019. Van Kenti Dönüşen Peyzaj Örneğinde İpekyolu ve Milli Egemenlik Parklarının Mevcut Durum Analizleri. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi, 6(3) ,566-578.

- Aysu, Ç. 1989. Boğaziçi'nde Mekânsal Değişim. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul.
- Balık H., Karakuyu M. ve Tezer S.T. 2010. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt8, Sayı 16, 33-60.
- Benli, G. 2013. The Use of Courtyards and Open Areas in the Ottoman Period in İstanbul, In: Advances in Landscape Architecture. Özyavuz, M. (eds), Intechopen, 804-820, İstanbul.
- Bilgin, B. 1988. Geçmişte Yıldız Sarayı. Yıldız Sarayı Yayınları, İstanbul.
- Buğdaycıoğlu, K. İ. 2004. İstanbul-Emirgan Korusu Tarihi Köşk Bahçelerinin Restorasyonu Üzerine Araştırmalar. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 33, İstanbul.
- Cebeci, G. 2013. Boğaziçi Yerleşmelerinden Emirgan'ın Tarihsel Gelişimi. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Çelik, Z. 1986. 19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul. Numune Matbaacılık, İstanbul.
- Çepel, N. 1990. Ekoloji Terimleri Sözlüğü. İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Dewayne L. 1991. Basic Principles of Landscape Design. University of Florida, 536; 1-19.
- Dorst, K. 2011. The core of 'design thinking' and its application. Faculty of Design, Architecture and Building, University of Technology Sydney, 522-532, Sydney.
- Eldem, S. H. 1969. Köşkler ve Kasırlar: A survey of Turkish kiosks and pavilions (Cilt 1). Devlet Güzel Sanatlar Akademisi.
- Erdoğan, O. B. 2012. Peyzaj tasarım ve yönetiminde ekolojik yaklaşım ve sürdürülebilir kent hedefine katkıları. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 2(5), 245-252.
- Eyüpreisoglu, M. 2007. İstanbul- Boğaziçi Korularının Güncel Alan Kullanımı Açısından İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, 87, İstanbul.
- Evyapan, G. A. 1988. İngiliz Bahçe Anlayışına Kısa Bir Bakış. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, 3(2), 189-194.
- Friedman, K. 2003. Theory Construction in Design Research: Criteria: Approaches, and Methods. Design Studies, C(24) No:6, 507-522.
- Gezgör, V. ve İrez, F. 1993. Şale Kasr-I Hümayunu. TBMM Basınevi, , İstanbul.

- Gül, A. Dinç, G. ve Akın, T. 2020. Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Mevcut Yasal Durumu ve Uygulamadaki Sorunlar. İdealkent Dergisi, Kentleşme ve Ekonomi Özel Sayısı, 11(Özel Sayı), 1281-1312.
- Gül, A. ve Küçük, V. 2001. Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, A(2), 27-48.
- Gülersoy, Ç. 1985. Hıdivler ve Çubuklu Kasrı. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını, , İstanbul.
- Gürler, E. E., 2009. Westernized Oriental Turkish Landscape: The Gardens of Istanbul, 7. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi, 5-10 Ekim, Bildiriler IV İstanbul'da Sanat: Mimari, El Sanatı, Resim Müzik, 141, Ankara
- Ibes, D. C., 2014. Sustainable urban park systems. Cities and the Environment (CATE), Kasım, 5.
- IBSB. 1995. 1/50.000 Ölçekli İstanbul Metropolitan Alan Alt Bölge Nazım Plan Raporu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama ve İmar Daire Başkanlığı, Şehir Planlama Müdürlüğü, 200, Mart , İstanbul.
- İnan, S. 2005. Bogaziçi kıyı alanlarının rekreasyonel açıdan değerlendirilmesi. Yüksek Lisans (basılmamış), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, , İstanbul.
- Jones, K. R. 2018. The Lungs of the City': Green Space, Public Health and Bodily Metaphor in the Landscape of Urban Park History. Environment and History, 24(4) ;39-58.
- Kaptan Ayhan, Ç. 2001. İzmir Kültürpark'ın Yeşil Dokusunun Bitkisel Tasarım Yönünden İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 19, İzmir.
- Karaman, H. B. 2019. Kentsel Açık ve Yeşil Alanlarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi, Aksaray Kenti Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 18-20, Isparta.
- Karışah, B. ve Sarı, D.2018. Bitkilendirme Tasarımı Öğeleri, İlkeleri ve Yaklaşımlarının Peyzaj Tasarımı Uygulamalarında Tercih Edilirliği Üzerine Bir Araştırma. Megaron. 13(3); 470-479.
- Kaşif, B. 2010. Osmanlı Sarayları'nda Dış Mekan Tasarımı Üzerine Bir Değerlendirme Dolmabahçe ve Yıldız Örnekleri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı, 164, İstanbul.
- Kılıç, H. 2006. Boğaziçi Korularının Kentiçi Yeşil Alan Sistemi İçindeki Yeri ve Rekreasyon Açısından Potansiyeli: Doğu Yakası Koruları: Abrahampaşa, Hıdiv, Fethipaşa, Mihrabat Koruları. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik

Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, 59, İstanbul.

- Kızılkaya, B. 1999. İstanbul Bogaziçi Anadolu Yakası Kıyı Meydanları Mekanları. Yüksek Lisans (basılmamış), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, , İstanbul.
- Kirli, E. 2020. Beykoz 2019 Sempozyumu Tebliğler Kitabı (Monad), Mayıs, 49-50 & 321, İstanbul, Türkiye
- Kocaişik, D. 2019. II. Abdülhamid'in Yıldız Sarayı: Mimari Mekanlar ve Dönemin Fotoğraflardaki Temsili. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı, 21, İstanbul.
- Köylü, P. ve Yılmaz, O., 2021. Peyzaj Tasarımı Temel Kavramlar ve Tasarım İlkeleri, 8-124, İstanbul.
- Kuş Şahin, C. ve Erol, U. E. 2009. Türk Bahçelerinin Tasarım Özellikleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, A(2), 170-181.
- Maller, C. J and Henderson-Wilson, C. 2009. Healthy parks healthy people: The Health benefits of contact with nature in a park context. Parks Stewardship Forum, 26(2), 51-83.
- Memiş, M. ve Bezci, N. 2019. Arşiv Belgeleri Bağlamında Emirgan/Mirgün Hamid-i Evvel Camiinin Tarihi ve Mimari Özellikleri. Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi, 5(9), 61-103.
- Nair, G. 2006. İstanbul'un Tarihi Korularının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Fakültesi,60,İstanbul.
- Ocak, E. 2006. İstanbul'un İstanbul'daki Tarihi Parkların Günümüz Kullanım İşlevleri Açısından İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 22, İstanbul.
- Onur, B. E ve Demiroğlu, D. 2016. Kentsel Sürdürülebilir mekanlar: Ekolojik Parklar. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 66(1), 340-355.
- Önder, S. ve Polat, A. T., 2012. Kentsel Açık-Yeşil Alanların Kent Yaşamındaki Yeri ve Önemi, Kentsel Peyzaj Alanlarının Oluşumu ve Bakım Esasları Semineri, 19 Mayıs, 74, Konya, Türkiye
- Özdindar, A. 2015. Çorum Kent Merkezindeki Yeşil Alanlar Nicelik ve Nitelik Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 4, İstanbul.
- Pamay, B.1971. Park-Bahçe ve Peyzaj Mimarisi. 17 Ekim, 130, İstanbul
- Rakhshandehroo, M., Yusof, M. J. M. and Afshin, S., 2017. Terminology of Urban Open and Green Spaces, 26 Kasım, 6, Tahran, İran

- Sağlam, S. ve Özkan, U. Y., 2011. Kent Orman Kavramı ve Planlama Örnekleri, I. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu, 26-28 Ekim, 563, Kahramanmaraş, Türkiye
- Selçuk, F. ve Zeren Gülersoy, N. 2004. Boğaziçi'nin ekolojik peyzaj planlaması için bir değerlendirme yöntemi. İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi, 3(1), 89-102.
- Stanley, B. W., Stark, B. L. and Smith, M. E. 2012. Urban Open Spaces In Historical Perspective: A Transdisciplinary Typology and Analysis. Bellwether Publishing Ltd., 1089, Arizona.
- Şahin, Ş. 2008. Ekolojik Planlama Kavramı ve Ian L. McHarg'ın Peyzaj Planlama Yaklaşımı. Ders Notu (basılmamış), Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı, 58-66, Ankara.
- Şahin, V. 2013. Nüfus Coğrafyası Açısından Bir Değerlendirme: Beykoz'da Nüfus Artışının Seyri ve Mekansal Dağılışı. Marmara Coğrafya Dergisi, (28) ,319-330.
- Tanman, M. B. 2011. Nil Kıyısından Boğaziçi'ne Kavalalı Mehmed Ali Paşa Hanedanı'nın İstanbul'daki İzleri. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 199, İstanbul.
- Tarakçı, S. Keskin, M. 2012. Beykoz ve Çevresi (İstanbul)'nin Kent Florası. Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi, 2(7), 47-66.
- Tekeli, İ. 1993. Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi- Cilt 1-2-3-4-7. Ana Basım AŞ, , İstanbul.
- Topbaş, K. 1997. Hıdiv Kasrı ve Boğaziçi Sivil Mimarisindeki Yeri. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, 65, İstanbul.
- Tümertekin, E. 1979. İstanbul'da Nüfusun Dağılışı. İstanbul Üniversitesi Yayınları, 4-11, İstanbul.
- Yaltıkırık, F.,1994, Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi-Cilt 8, 'Koru' Maddesi. Ana Basım AŞ, İstanbul.
- Yazıcıoğlu, M. Lütfi., 1984, Boğaziçi Kıyı Yapıları: Tarihsel Biçimleniş Çagdaş Biçimlenişlerde Temel İlkeler Önerisi. Yıldız Üniversitesi Yayınları, 4, İstanbul.
- Yılmaz, C. 2007. Uluslararası Üsküdar Sempozyumu V: Bildiriler Cilt 2, 1-5 Kasım, 408-409 & 413, İstanbul
- Yiğit, E. M ve Türel, H. S. 2006. İlkçağlardan Günümüze Anadolu'da Açık Mekânın Evrimi. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 3(2), 187-195.
- Yurtkulu, T. 2018. Tarihi Süreçte Aydın-Atça Kent Planının Peyzaj Planlama Kriterleri ve Tasarım İlkeleri Açısından İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Bartın

Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 10-11, Bartın.

Yücel, E. 1982. Yıldız Sarayı Parkı'nda T.T.O.K. Çalışmaları. Belgelerle Yıldız Sarayı Rehberi, (4) ,6-8.

EKLER

EK 1 Boğaziçi Kanunu

Madde 1 – Bu Kanunun amacı; İstanbul Boğaziçi Alanının kültürel ve tarihi değerlerini ve doğal güzelliklerini kamu yararı gözetilerek korumak ve geliştirmek ve bu alandaki nüfus yoğunluğunu artıracak yapılanmayı sınırlamak için uygulanacak imar mevzuatını belirlemek ve düzenlemektir.

Tanımlar:

Madde 2 – Bu Kanunda kullanılan bazı terimlerin tanımları aşağıda gösterilmiştir.

- a) Boğaziçi Alanı; Boğaziçi kıyı ve sahil şeridinden, öngörünüm bölgesinden, geri görünüm bölgesinden ve etkilenme bölgelerinden oluşan ve sınırları ve koordinatları bu Kanuna ekli krokide işaretli ve 22/7/1983 onay tarihli nazım planda gösterilen alandır.
- b) Boğaziçi sahil şeridi; Boğaziçi kıyı kenar çizgisi ile 22/7/1983 tarihli 1/5000 ölçekli nazım planında gösterilen hat arasında kalan bölgedir.
- c) Öngörünüm bölgesi; Boğaziçi sahil şeridine bitişik olan ve 22/7/1983 tarihli 1/1000 ölçekli imar uygulama planında gösterilen bölgedir.
- d) Geri görünüm bölgesi; öngörünüm bölgesine bitişik olan ve 22/7/1983 tarihli 1/5000 ölçekli nazım planında gösterilen coğrafi bölgedir.
- e) Etkilenme bölgesi; öngörünüm ve geri görünüm bölgeleri dışında 22/7/1983 tarihli ve 1/5000 ölçekli nazım planında gösterilen ve Boğaziçi sahil şeridi, öngörünüm ve geri görünüm bölgelerinden etkilenen bölgedir.

Genel esaslar:

Madde 3 – Boğaziçi Alanının korunması ve geliştirilmesinde ve imar mevzuatının uygulanmasında aşağıdaki hususlar esas alınır.

- a) Boğaziçi Alanında yer alan kültürel ve tarihi değerler ve doğal güzellikler muhafaza edilir ve doğal yapı korunur.
- b) Boğaziçi Alanı bu Kanunun amaçlarına uygun olarak ve doğal ve tarihi çevreye uyumu gözetilerek güzelleştirilir ve geliştirilir.

- c) Boğaziçi Alanında tarihi ve milli kültürümüze dayanan yaşamın yeniden canlandırılması, mesire yerlerinin geliştirilmesi ve gezinti alışkanlıklarının sürdürülmesi teşvik edilir.
- d) Boğaziçi Alanındaki kültür ve tabiat varlıklarının onarımına öncelik verilir.
- e) Boğaziçi Alanındaki yapılar bu Kanun hükümlerine ve imar planları esaslarına göre yapılır, aykırı olanlar derhal yıkılır veya yıktırılır.
- f) (Değişik: 3/5/1985- 3194/47 md.) Boğaziçi alanında mevcut planda nüfus ve yapı yoğunluğu göz önüne alınmak kaydı ile plan değişikliği yapılabilir.
- g) (İptal: Ana. Mah.; 11/12/1986 tarih ve E. 1985/11, K. 1986/29 sayılı Kararı ile.)
- h) Boğaziçi sahil şeridi ve öngörünüm bölgesinde turizm ve rekreasyon amacı ile ayrılan alanlara toplumun yararlanmasına ayrılan yapı yapılır ve bu husus tapu sicillerine işlenir. Toplumun yararlanmasına ayrılan bu yapılar amaç dışı kullanılamaz.
- i) Boğaziçi Alanında kıyılar ancak kamu yararına kullanılır.
- j) Boğaziçi sahil şeridinde ancak toplumun yararlanacağı dinlenme, gezinti ve turizm tesisleri imar planlarına uygun olmak şartı ile yapılabilir.
- k) Boğaziçi Alanında kıyıda ve sahil şeridinde boş alanlar veya boşaltılacak sahalar "j" fıkrasındaki esaslara göre değerlendirilir.
- l) Boğaziçi Alanında kömür ve akaryakıt depoları, tersaneler ve sanayi tesisleri kurulamaz.
- m) Boğaziçi su yolunda hurda gemi ve benzeri araçlar bırakılamaz.
- n) Boğaziçi Alanında imar planlarında parseller için belirlenen kullanım kararları tapu sicillerine işlenir.
- o) Boğaziçi Alanında kamu hizmet ve tesislerine ayrılan alanlarda geçici inşaat müsaadesi verilmez. Ancak; Boğaziçi öngörünüm, geri görünüm ve etkilene bölgelerinde kamu hizmet ve tesislerine ayrılan alanlarda 40 m2'yi geçemeyen bekçi kulübesi, büfe, çay ocağı gibi yapılara ima uygulama programı uygulanana kadar Boğaziçi İmar İdare Heyetince müsaade edilir.

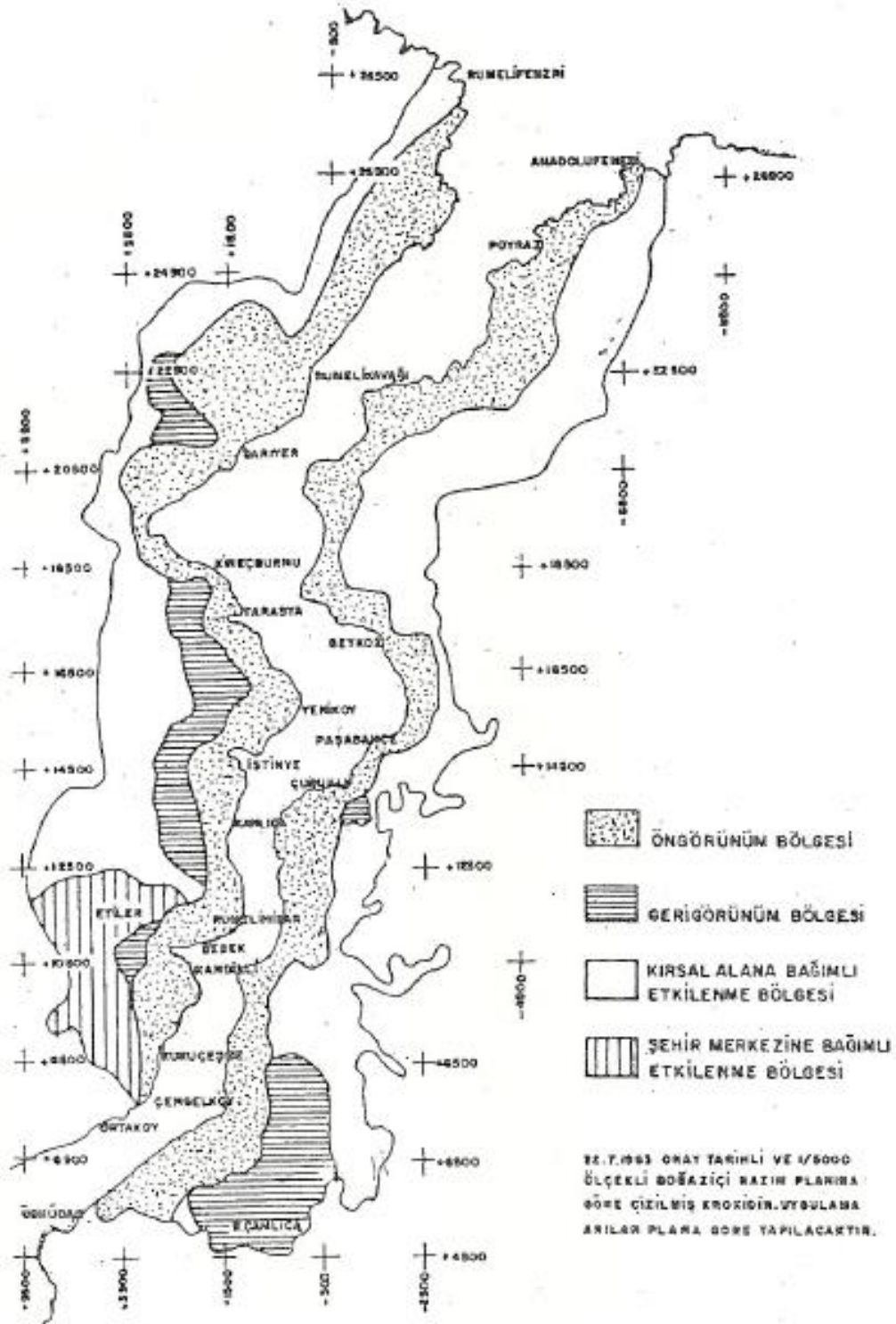
Orman alanları:

Madde 4 – Boğaziçi Alanı sınırları içinde Devlet ormanı statüsüne alınacak yerler, Boğaziçi İmar Yüksek Koordinasyon Kurulunca kararlaştırılır ve kamu kurum ve kuruluşlarına ait olanlar bedelsiz olarak Hazineye devredilir. Özel mülkiyete ait olanlar ise Tarım ve Orman Bakanlığınca kamulaştırılır. Devlet ormanı statüsüne alınan bu yerler, Tarım ve Orman Bakanlığınca hazırlanacak proje ve programa göre Boğaziçi Alanının doğal yapısına uygun olarak düzenlenir, ağaçlandırılır parklar ve mesire yerleri yapılır ve bunların bakımı, işletilmesi ve muhafazası sağlanır. Devlet ormanı statüsüne alınan bu yerlerde 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 2nci maddesi uygulaması yapılamaz. Boğaziçi Alanı içindeki ormanlarda intifa ve irtifak hakkı tesis edilemez. Ancak bu Kanunun amacına uygun intifa ve irtifak hakkı, Boğaziçi İmar İdare Heyetinin teklifi üzerine ilgili bakanlıklarca tesis edilebilir.

Yeşil alanlar:

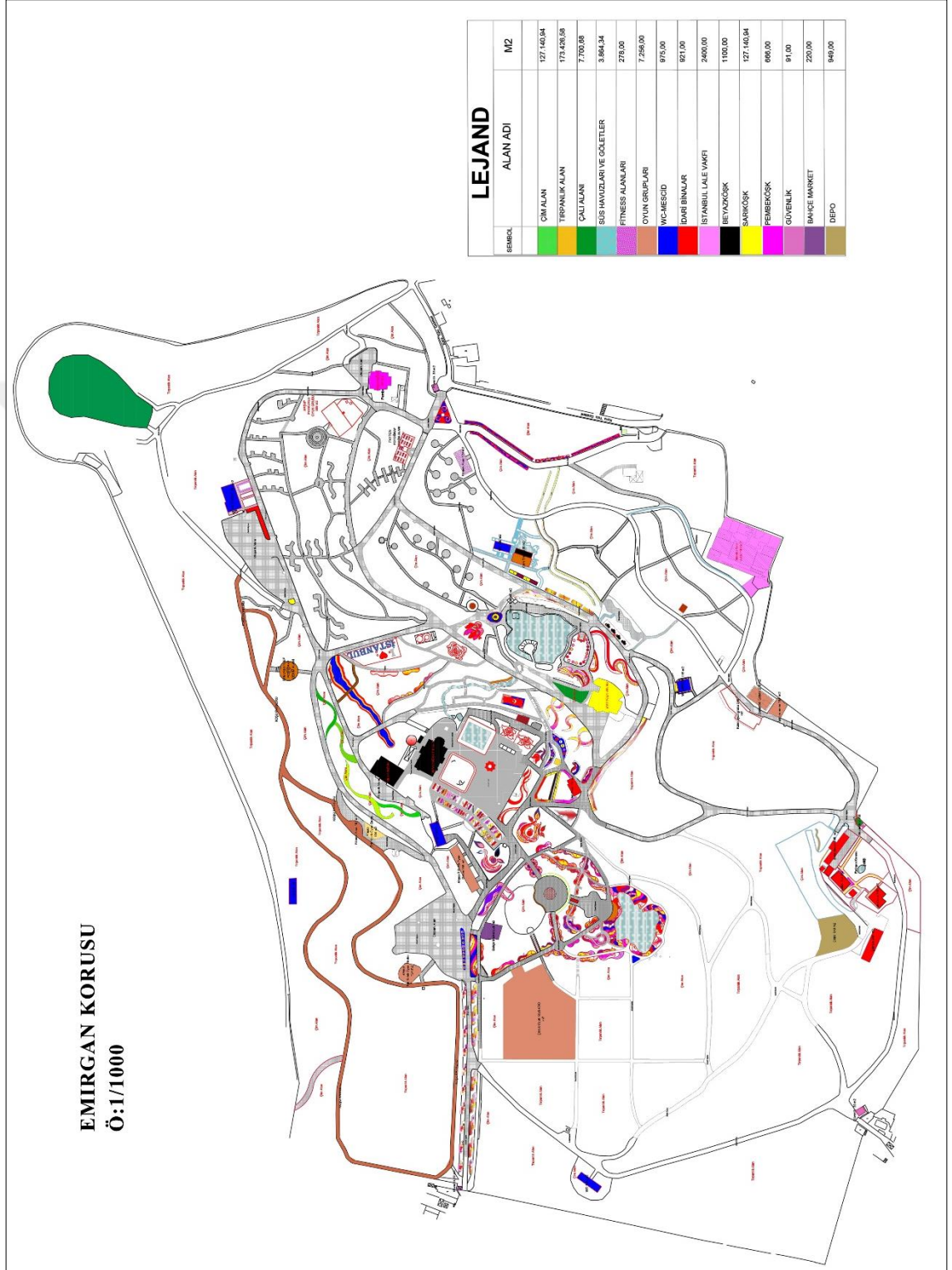
Madde 5 – Boğaziçi Alanında orman sayılmayan kamu kurum ve kuruluşlarına veya özel mülkiyete ait koru, koruya katılacak alan, çayır, mesire yeri, bostan ve benzeri alanlar yeşil alan sayılır ve bitki varlıkları geliştirilerek muhafaza edilir. Bu alanlardaki ağaç varlıklarının yok edilmesi veya tahrip edilmesi yasaktır. Yeşil alan sayılan yerlerde mahalli mahsullerin yetiştirilmesine devam edilir. İmar planında yeşil alan olarak belirlenen arsaların ağaçlandırılması için gerekli tedbirler Boğaziçi İmar Müdürlüğünce alınır. Boğaziçi Alanındaki yabancı ülke temsilciliklerine ait koruların bu nitelikleri korunur.

BOĞAZİÇİ ALANI KROKİSİ

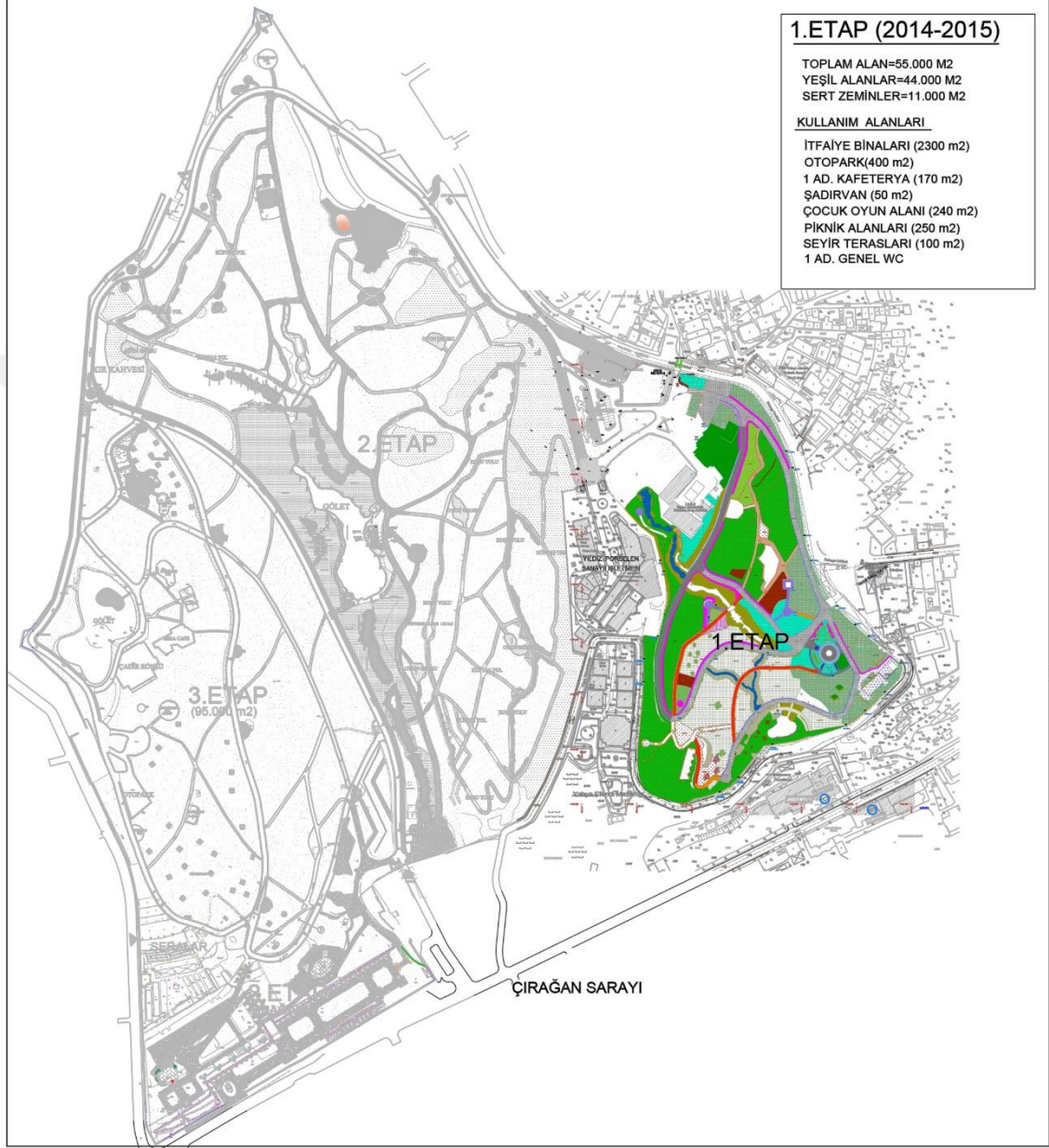
22.7.1983 ONAY TARİHLİ VE 1/5000 ÖLÇEKLİ BOĞAZİÇİ NAZİM PLANI'NA
GÖRE ÇİZİLMİŞ KROKİDİR. UYGULAMA ANILAN PLANA GÖRE YAPILACAKTIR.

EK 2 Emirgan Korusu Peyzaj Plan

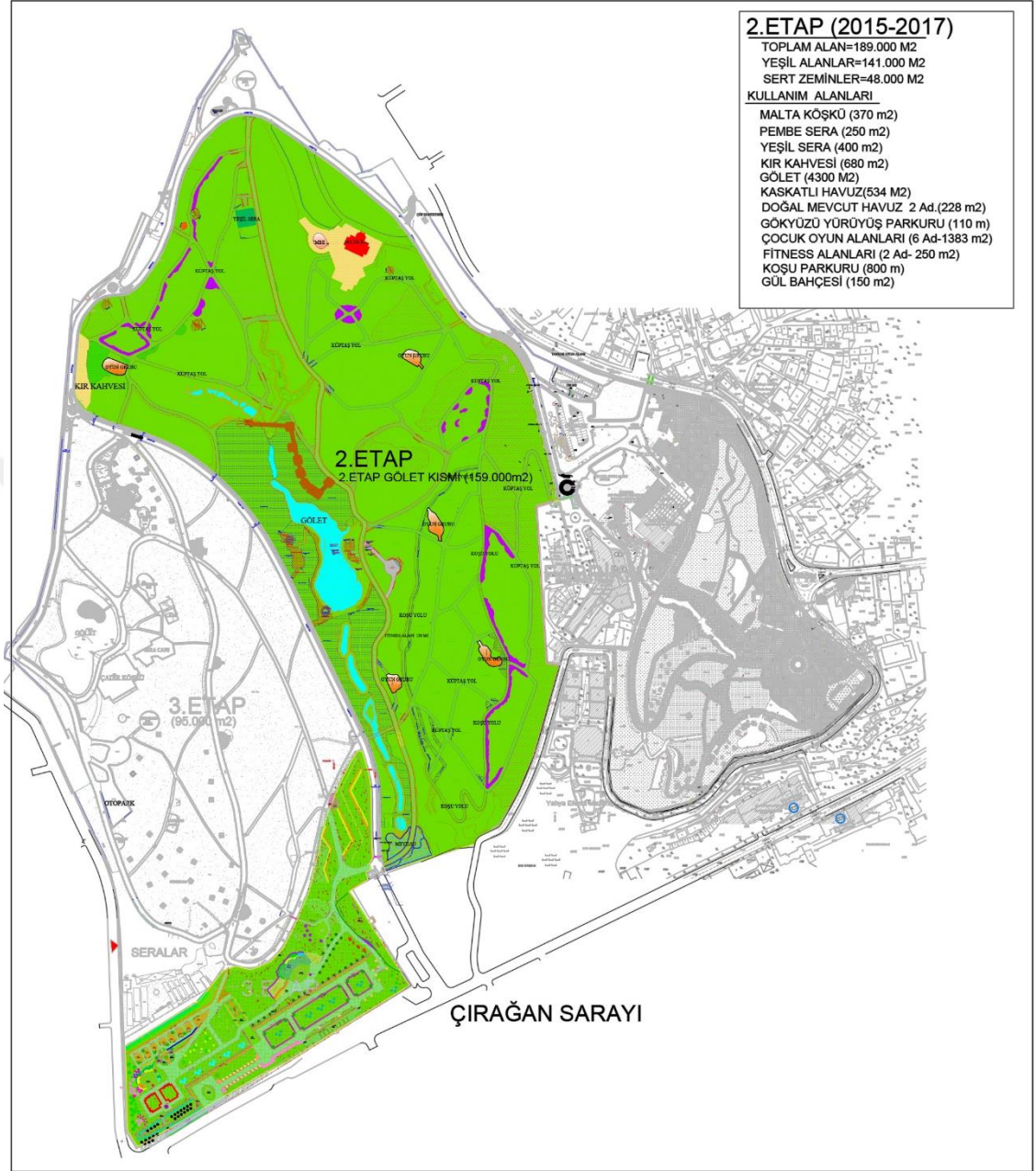

EK 3 Yıldız Korusu Peyzaj Planı

YILDIZ KORUSU PEYZAJ DÜZENLEMESİ- 1.ETAP

YILDIZ KORUSU PEYZAJ DÜZENLEMESİ- 2.ETAP

EK 4 Fethi Paşa Korusu Peyzaj Planı

YILDIZ KORUSU PEYZAJ DÜZENLEMESİ- 3.ETAP

